

ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ, ગાંધીનગરના પત્ર-ક્રમાંક
જીસીઈઆરટી/સીએન્ડઈ/2020/4957, તા. 28-02-2020 - થી મંજૂર

અજમાયશી પાઠ્યપુસ્તક

પતરંગો

(ગુજરાતી-દ્વિતીય ભાષા)

ધોરણ ૪

પ્રતિજ્ઞાપત્ર

ભારત મારો દેશ છે.

બધાં ભારતીયો મારાં ભાઈબહેન છે.

હું મારા દેશને ચાહું છું અને તેના સમૃદ્ધ અને

વૈવિધ્યપૂર્ણ વારસાનો મને ગર્વ છે.

હું સદાય તેને લાયક બનવા પ્રયત્ન કરીશ.

હું મારાં માતાપિતા, શિક્ષકો અને વડીલો પ્રત્યે આદર રાખીશ

અને દરેક જણ સાથે સભ્યતાથી વર્તીશ.

હું મારા દેશ અને દેશબાંધવોને મારી નિષ્ઠા અર્પું છું.

તેમનાં કલ્યાણ અને સમૃદ્ધિમાં જ મારું સુખ રહ્યું છે.

રાજ્ય સરકારની વિનામૂલ્યે યોજના હેઠળનું પુસ્તક

ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ

‘વિદ્યાયન’, સેક્ટર ૧૦-એ, ગાંધીનગર-૩૮૨૦૧૦

© ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, ગાંધીનગર

આ પાઠ્યપુસ્તકના સર્વ હક ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળને હસ્તક છે.
આ પાઠ્યપુસ્તકનો કોઈ પણ ભાગ કોઈ પણ રૂપમાં ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળના નિયામકશ્રીની લિખિત પરવાનગી વગર પ્રકાશિત કરી શકાશે નહિ.

વિષય-સલાહકાર

ડૉ. મહેન્દ્ર ચોટલિયા

લેખન સંપાદન

શ્રી યાદ્વા સપાટવાલા

શ્રી રાકેશ પટેલ

શ્રી હર્ષવી પટેલ

શ્રી પૂજા જોષી

શ્રી સંજ્ઞા આચાર્ય

સમીક્ષા

શ્રી હરેશ ચૌધરી

શ્રી છાયા ઉપાધ્યાય

શ્રી મમતા શર્મા

શ્રી ઈન્દુ પટેલ

શ્રી પ્રિસ્કીલા ચૌહાણ

ચિત્રાંકન

શ્રી રાજેશ બારૈયા

સંયોજક

ડૉ. કિષ્ના દવે

(વિષય સંયોજક : અંગ્રેજી)

નિર્માણ આયોજન

શ્રી હરેન શાહ

(નાયબ નિયામક : શૈક્ષણિક)

મુદ્રણ આયોજન

શ્રી હરેશ એસ. લીમ્બાચીયા

(નાયબ નિયામક : ઉત્પાદન)

પ્રસ્તાવના

ગુજરાત રાજ્યની તમામ શાળાઓમાં ધોરણ ૧થી ૮માં ગુજરાતી વિષય ફરજિયાત કરવાના સરકારશ્રીના નિર્ણયને અનુલક્ષીને ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, ગાંધીનગર **ધોરણ ૪નું પતરંગો (દ્વિતીય ભાષા)**નું પાઠ્યપુસ્તક આપની સમક્ષ મૂકતાં આનંદ વ્યક્ત કરે છે.

આ વખતે સૌપ્રથમ વાર તૈયાર કરવામાં આવેલ ધોરણ ૪ ગુજરાતી (દ્વિતીય ભાષા)ના પાઠ્યપુસ્તકમાં GCERT, ગાંધીનગર તથા તેમના દ્વારા સૂચિત નિષ્ણાતોનો પૂર્ણ સહયોગ પ્રાપ્ત થયો છે. તજજ્ઞો દ્વારા આ પુસ્તકનું લેખન તથા પરામર્શન-કાર્ય પૂર્ણ કરવામાં આવ્યું છે. આ પુસ્તકના અમલ પૂર્વે પુસ્તકની સમગ્રલક્ષી ચકાસણી કરવામાં આવી છે અને સૂચિત સુધારાઓને આમેજ કરી પુસ્તકને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું છે.

પ્રસ્તુત પાઠ્યપુસ્તકને ગુણવત્તાયુક્ત, બાળભોગ્ય, રસપ્રદ અને રચનાત્મક બનાવવામાં પૂરતી જહેમત ઉઠાવવામાં આવી છે. આ પાઠ્યપુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ અધ્યયનસામગ્રીનું પ્રદાન કરનાર સૌનો મંડળ આભાર વ્યક્ત કરે છે. ગુજરાતની શાળામાં અભ્યાસ કરતો દરેક વિદ્યાર્થી ગુજરાતી ભાષા પ્રત્યે અભિમુખ બને તે અપેક્ષિત છે. આ પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે આપનાં સૂચનો આવકાર્ય છે.

પી. ભારતી (IAS)

નિયામક

તા. ૩૧-૩-૨૦૨૦

કાર્યવાહક પ્રમુખ

ગાંધીનગર

પ્રથમ આવૃત્તિ : ૨૦૨૦

પ્રકાશક : ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, 'વિદ્યાયન', સેક્ટર ૧૦-એ, ગાંધીનગર વતી પી. ભારતી, નિયામક મુદ્રક :

મૂળભૂત ફરજો

ભારતના દરેક નાગરિકની ફરજો નીચે મુજબ રહેશે :*

- (ક) સંવિધાનને વફાદાર રહેવાની અને તેના આદર્શો અને સંસ્થાઓનો, રાષ્ટ્રધ્વજનો અને રાષ્ટ્રગીતનો આદર કરવાની;
- (ખ) આઝાદી માટેની આપણી રાષ્ટ્રીય લડતને પ્રેરણા આપનારા ઉમદા આદર્શોને હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત કરવાની અને અનુસરવાની;
- (ગ) ભારતનાં સાર્વભૌમત્વ, એકતા અને અખંડિતતાનું સમર્થન કરવાની અને તેમનું રક્ષણ કરવાની;
- (ઘ) દેશનું રક્ષણ કરવાની અને રાષ્ટ્રીય સેવા બજાવવાની હાકલ થતાં, તેમ કરવાની;
- (ચ) ધાર્મિક, ભાષાકીય, પ્રાદેશિક અથવા સાંપ્રદાયિક ભેદોથી પર રહીને, ભારતના તમામ લોકોમાં સુમેળ અને સમાન બંધુત્વની ભાવનાની વૃદ્ધિ કરવાની, સ્ત્રીઓના ગૌરવને અપમાનિત કરે તેવા વ્યવહારો ત્યજી દેવાની;
- (છ) આપણી સમન્વિત સંસ્કૃતિના સમૃદ્ધ વારસાનું મૂલ્ય સમજી તે જાળવી રાખવાની;
- (જ) જંગલો, તળાવો, નદીઓ અને વન્ય પશુપક્ષીઓ સહિત કુદરતી પર્યાવરણનું જતન કરવાની અને તેની સુધારણા કરવાની અને જીવો પ્રત્યે અનુકંપા રાખવાની;
- (ઝ) વૈજ્ઞાનિક માનસ, માનવતાવાદ અને જિજ્ઞાસા તથા સુધારણાની ભાવના કેળવવાની;
- (ટ) જાહેર મિલકતનું રક્ષણ કરવાની અને હિંસાનો ત્યાગ કરવાની;
- (ઠ) રાષ્ટ્ર પુરુષાર્થ અને સિદ્ધિનાં વધુ ને વધુ ઉન્નત સોપાનો ભણી સતત પ્રગતિ કરતું રહે એ માટે, વૈયક્તિક અને સામૂહિક પ્રવૃત્તિનાં તમામ ક્ષેત્રે, શ્રેષ્ઠતા હાંસલ કરવાનો પ્રયત્ન કરવાની.
- (ડ) માતા-પિતાએ અથવા વાલીએ ૬ વર્ષથી ૧૪ વર્ષ સુધીની વયના પોતાના બાળક અથવા પાલ્યને શિક્ષણની તકો પૂરી પાડવાની.

અનુક્રમણિકા

૧. તમે શું ખાશો?	૧
૨. ચાંદો પાણીમાં કોરોકટ્ટ!	૧૬
૩. ખારા દરિયામાં મારી હોડી	૩૦
૪. પાઠશાળામાં રમે પતરંગો	૪૩
૫. ખીણમાં તારા : સાપુતારા	૫૯
૬. તમનેય ચંદ્રક મળે	૭૩
૭. આ પાઠનું નામ આવડે છે?	૮૬
૮. ઘર ઘર કી કહાની	૯૮

આ પાઠ્યપુસ્તક વિશે...

ગુજરાતી ભાષા સાથે થોડી વધુ મૈત્રી કેળવીને બાળકો ફરીથી તમારા વર્ગમાં આવી ગયાં હશે એટલે તમને ભાષા-અધ્યાપનમાં આગળ વધવામાં સરળતા રહેશે. આ નવું પાઠ્યપુસ્તક “કલશોર” તમને અને બાળકોને સક્રિયતા તથા મજા-મસ્તીના સંયોજનથી થનગનતા કરવા માટે તત્પર છે.

આટલું કરો

- પ્રત્યેક વર્ગ શરૂ કરતાં પહેલાં વ્યક્તિ તરીકે બાળકો સાથે અનૌપચારિક વાતો કરો.
- પાઠ/કાવ્યમાં આવતા પાત્રો-પ્રસંગો-સંવેદનાઓ-વિચારો-અવલોકનોમાં તમારા અને બાળકોના અનુભવો પણ અવશ્ય જોડો.
- પુસ્તકનું વિષયવસ્તુ તો ભાષાની અભિવ્યક્તિ માટે ટેકારૂપ સામગ્રી છે. તેને સ્મૃતિબોજ નહિ ભાષામોજ બનાવો.
- પુસ્તકમાં આપેલી પ્રવૃત્તિઓ ઓછામાં ઓછી એકવાર તો કરાવો જ. બાળકોને ગમી ગયેલ પ્રવૃત્તિ વારંવાર કરાવો.
- પાન-નંબર શબ્દમાં આપ્યા છે તે મુજબ બાળકો તેની બંને બાજુ લખે તે માટે પ્રેરિત કરો.
- બીજા એકમથી દરેક નવી પ્રવૃત્તિ આગળ આપેલા છે તેમાં જેમ પ્રવૃત્તિ થતી જાય તેમ બાળકો જ નંબર આપતાં જશે.
- શબ્દભંડોળ વધે તે માટે પુસ્તકના, પુસ્તક બહારના શબ્દો વારંવાર સંભળાવો. આ સાહેબ/બહેનને બધું જ કહી શકાય તેવું બાળકોને થાય તેવું વાતાવરણ બનાવો.

આટલું ન કરો

- બાળકોના મિત્ર બનો, ફિલોસોફર અને ગાઈડ નહિ.
- બાળકોને ડરાવી-ધમકાવી, કડક શિસ્તમાં રાખીને શીખવશો નહિ. આવા સંજોગોમાં તેઓની શીખવાની ક્ષમતા બંધ થઈ જાય છે.
- એકધારું વાંચવા-બોલવાનું ન રાખો.
- ચિત્રકામની અવગણના કરશો નહિ. પુસ્તકમાં જ્યાં રેખાચિત્રો છે તેમાં બાળકોને રંગ પૂરતાં ટોકશો નહિ.
- વર્ગના થોડાક હોશિયાર વિદ્યાર્થીઓ ઉત્તર આપે કે પ્રવૃત્તિ કરી લે એટલે બધાને આવડી ગયું છે એવું ના માનશો.
- અક્ષર ઘૂંટાવશો નહિ કે એક જ શબ્દ વારંવાર લખાવશો નહિ. પાઠમાં/કાવ્યમાં આવતા બધા જ શબ્દો બાળકને અર્થ સહિત શીખવવાના હોતા નથી.
- બાળકોની ક્ષમતા-આવડત વિશે જાહેરમાં નિર્ણયો (આ તો નબળો/ઠોઠ છે કે હોશિયાર છે) વ્યક્ત ન કરશો.

માતૃભાષા શીખવાના સંરચનાવાદી અને અસરકારક અભિગમથી તૈયાર થયેલું આ રૂપકું પુસ્તક આપના હાથમાં મૂકતાં આનંદ અનુભવીએ છીએ.

૧ ચાલો, ગાઈએ ગીતડું :

એક કબૂતર અને પતંગિયું, બની ગયાં દોસ્તાર

આહા! બની ગયાં દોસ્તાર.

અહીં-તહીં એ ઊડવા માટે ટીપટોપ તૈયાર

ઓહો! ટીપટોપ તૈયાર.

ચકલો-ચકલી આખો દહાડો ઊડતાં ફરરર... ફર...

આહા! ઊડતાં ફરરર... ફર...

ચટપટ સુઘરીના સપનામાં વાંદરાભાઈનું ઘર

ઓહો! વાંદરાભાઈનું ઘર.

વાંદરાટોળી વડલાડાળે કરતી હૂપાહૂપ

આહા! કરતી હૂપાહૂપ.

કોમડી મરઘી કામ કરે છે કેવી ચૂપાચૂપ

ઓહો! કેવી ચૂપાચૂપ.

બિલ્લુની બિલ્લીએ પગમાં બાંધ્યાં છે ઘૂંઘરુ

આહા! બાંધ્યાં છે ઘૂંઘરુ

ઉંદર ગુસપુસ કરતા : “જાદુ કરી ગયો ઝૂમરુ”

ઓહો ! જાદુ કરી ગયો ઝૂમરુ...

૨ ચિત્ર દોરો :

વિદ્યાર્થીઓને આંખો બંધ કરવા કહો. ગીતમાં આવેલા કોઈ એક પાત્રના દેખાવની કલ્પના કરવા કહો. જેની કલ્પના કરે તેનું ચિત્ર અહીં દોરવા કહો.

૩ કહો :

તમારા મિત્રએ કોનું ચિત્ર દોર્યું છે? તમારા મિત્રનાં ચિત્રનું વર્ણન વર્ગ સમક્ષ કરો. તમારા ચિત્ર વિશે ત્રણ વાક્ય લખો.

મયૂરપુરીમાં પાર્ટી

એકલા એકલા જમવામાં સિમરન બકરીને મજા ન આવી. તેને થયું, ‘ચાલ, બધાંને જમવા બોલાવું.’

મયૂરપુરીમાં તો આનંદ આનંદ થઈ ગયો. બધાં બનીઠનીને ભેગાં થવા લાગ્યાં. તૈયાર થવામાં સવારનો નાસ્તો કરવાનું ભૂલી ગયાં હતાં.

બધાંથી પહેલાં બાબુ કબૂતર છાનુંમાનું આવી ગયું. લાલિયા બળદના ગાડામાં કોમડી મરઘી અને મીની બિલ્લી આવ્યાં. તેઓ ઢોલકપુરથી બળિયા ભીમને પણ લાવ્યાં હતાં.

ચટપટ સુઘરી ખટખટ વાંદરાને શોધવામાં મોડી પડી. પણ, ખટખટ તો લાલિયાના ગાડા

પાછળ લટકીને આવી ગયેલો! ડિપુ શિયાળની ગુફા દૂર હતી એટલે એનેય વાર લાગી.

બધાં ડાઈનિંગ ટેબલ પર જમવા ગોઠવાયાં. ભૂખ તો કકડીને લાગી હતી, પણ સિમરન ભોજન પીરસે તો જમાય ને!

ત્યાં તો ‘અમ્મન ચમ્મન, ગુડ કે લડુ’ કરતો ઝૂમરુ જોકર આવ્યો. લાડુનું નામ સાંભળી બધાંને થયું, ‘હવે સિમરન ભોજન પીરસશે.’ પણ તેમ ન થયું. સિમીબાઈ તો હજુ પણ કોઈની રાહ જોતાં હતાં.

અચાનક ‘વેરી ગુડ, વેરી ગુડ’ કરતું પતંગિયું આવ્યું ને બધાંના કાને કાને ફરીને ‘કેમ છો? મજામાં?’ કહી ગયું.

સિમરન બોલી, “વાહ! બધાં આવી ગયાં.” સાંભળીને બધાંને થયું, ‘હવે જમવાનું મળશે!’ ત્યાં તો ઝૂમરુ ઊભો થયો. કહે,

“અમ્મન ચમ્મન, ગુડ કે લડુ

સિમરન, બધાંને રસોઈ પીરસું?”

ભીમને થયું, ‘ઝૂમરુ બધી રસોઈ છૂમંતર કરી દેશે તો?’ સિમરન કંઈ બોલે એ પહેલાં જ ઝૂમરુ કહે,

“ચટપટ, ખટખટ, લેશો શું?

કોમડી, લાલિયા, મીનીબાઈ તું?

પીરસી દઉં કે કરી દઉં છૂ?”

બધાંએ એકસામટી બૂમ પાડી : “ના... ના... ઝૂમરુ... ના...” પછી તો... ઝૂમરુ હસતો જાય ને ચપટી વગાડતો જાય. જેમ ચપટી વાગે તેમ બધાંની થાળીમાં ભોજન પીરસાતું જાય. આ... હા...હા...હા...!

શિક્ષકે પહેલી લીટી વાંચીને વિદ્યાર્થીને સૂચના આપવી કે બીજી લીટીથી તેમણે “આ...હા...હા...” બોલવું. પાંચમી-છઠ્ઠી ચપટીએ ખાલી જગ્યામાં શિક્ષકે પોતાની ગમતી વાનગીનું નામ બોલી લેવું. ત્યાર બાદ વિદ્યાર્થીઓને ખાલીજગ્યામાં પોતાની ગમતી વાનગીનાં નામ લખવા કહેવું.

પહેલી ચપટીએ પૂરણપોળી... આ...હા...હા...

બીજી ચપટીએ બટાકાવડાં.. આ...હા...હા...

ત્રીજી ચપટીએ ટામેટો સૉસ... આ...હા...હા...

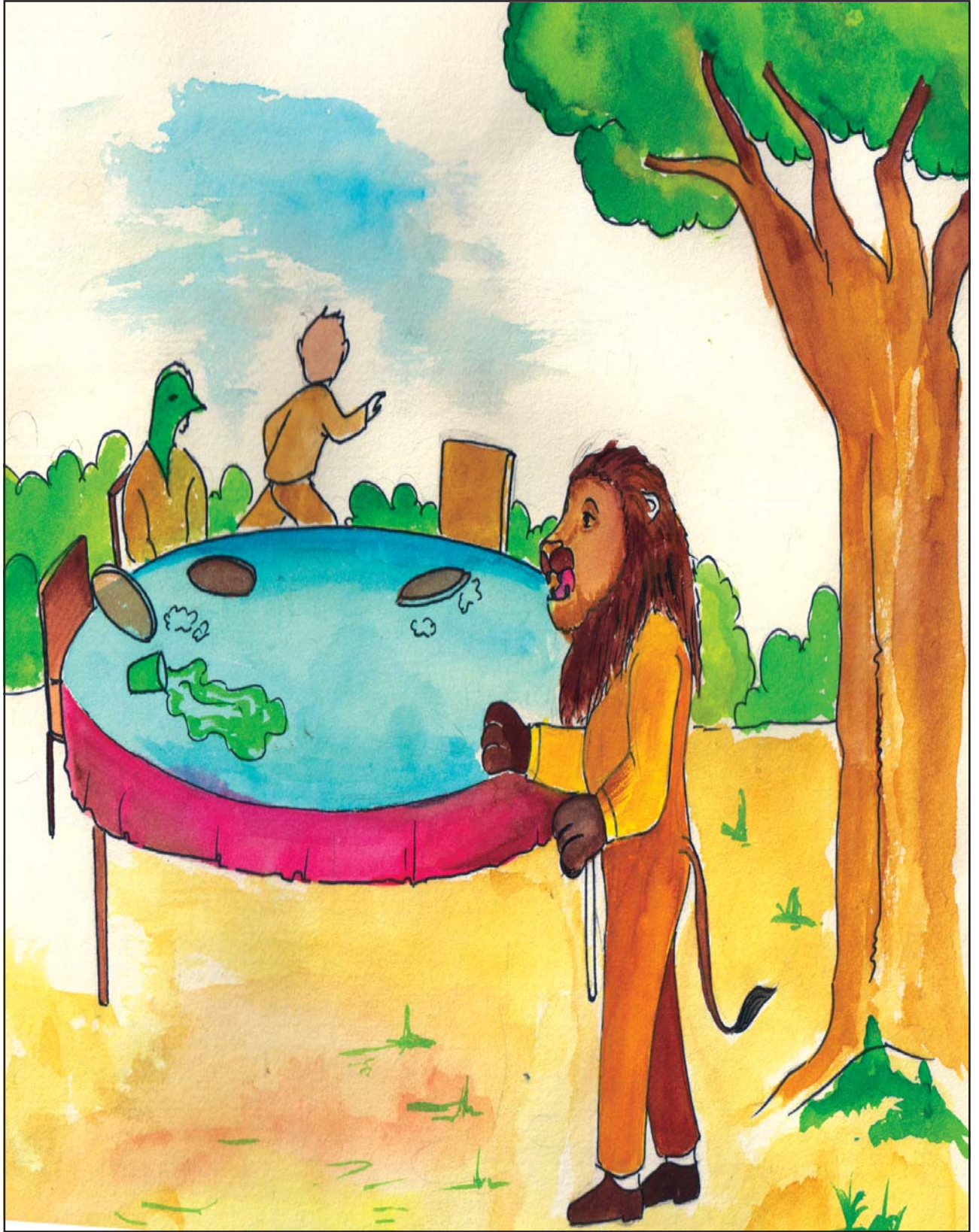
ચોથી ચપટીએ ચૂરમાના લાડુ... આ...હા...હા...

પાંચમી ચપટીએ આ...હા...હા...

છઠ્ઠી ચપટીએ આ...હા...હા...

સાતમી ચપટીએ સિંહ આવ્યો!

બધાંએ બૂમાબૂમ કરી મૂકી, “ભાગો... ભાગો... નહીંતર જીમી સિંહ આપણો નાસ્તો કરી જશે... ભાગો... ભાગો...”

ઝૂમરુએ આઠમી ચપટી વગાડી. બધાં છૂ! બધાં જ મયૂરપુરીમાંથી પતરંગા પાર્કમાં આવી ગયાં!!

૫ વાતચીત :

- (૧) બધાંને કકડીને કેમ ભૂખ લાગી હતી?
- (૨) તમને કકડીને ભૂખ ક્યારે લાગે છે?
- (૩) ભીમને શાની ચિંતા થઈ?
- (૪) સાતમી ચપટીએ સિંહ આવ્યો, ત્યારે કોને બીક નહીં લાગી હોય?
- (૫) જીમી સિંહ આવ્યો ત્યારે બધાંએ બૂમાબૂમ શા માટે કરી?

૬ કહો :

- (૧) પાર્ટી ક્યારે ક્યારે રાખવામાં આવે છે?
- (૨) તમે ક્યારે પાર્ટીમાં ગયા છો?
- (૩) પાર્ટીમાં તમને સૌથી વધારે શું ગમે?
- (૪) તમે ગયા હોય તેવી પાર્ટી વિશે કહો.

૭ કહો અને લખો :

- (૧) પાર્ટીમાં રમી શકાય એવી રમતો

--	--	--

- (૨) તમે પાર્ટીમાં દોસ્તોને શું જમાડશો?

--	--	--

- (૩) પાર્ટીમાં તમને શું શું જમવા મળે તો મજા પડે?

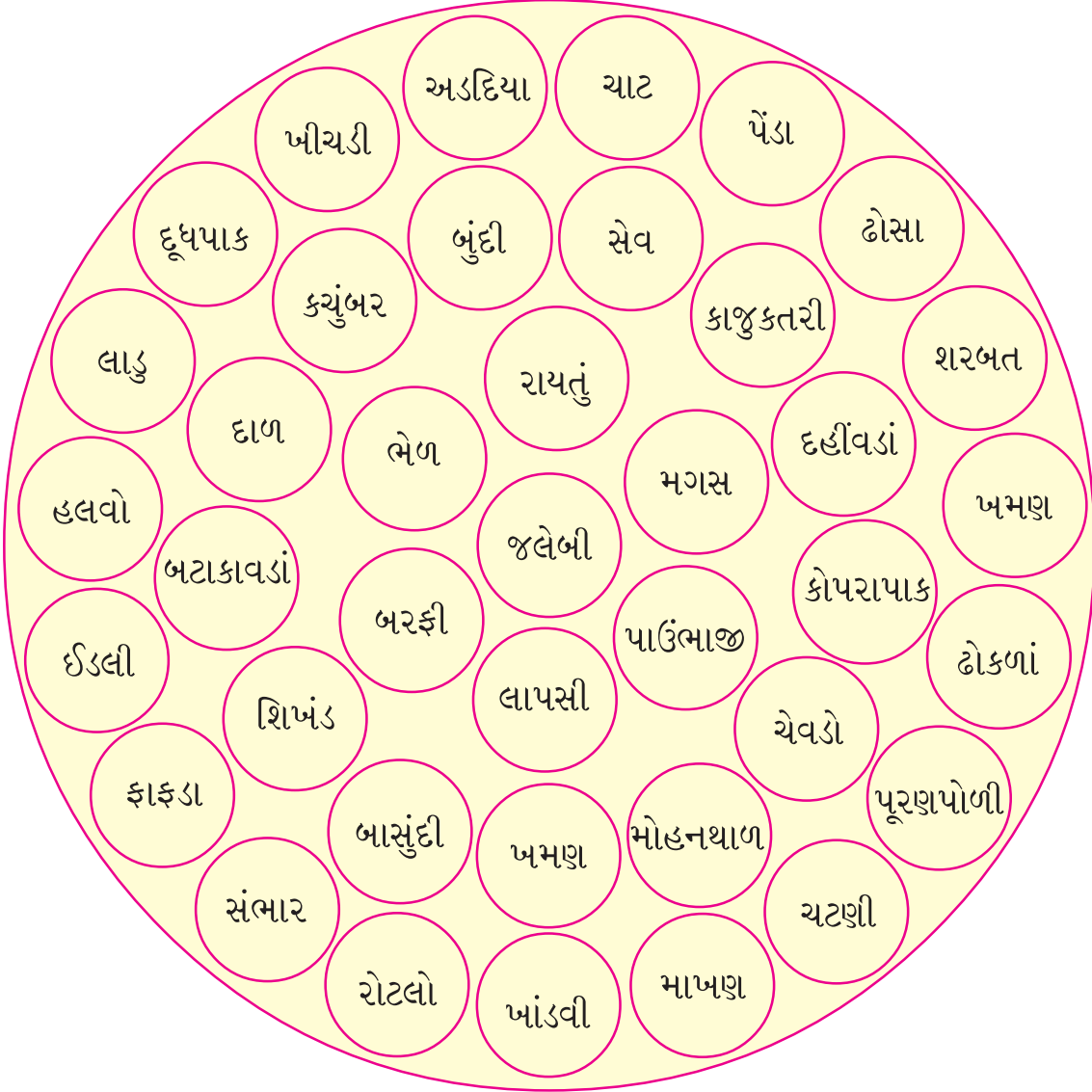
--	--	--

- (૪) પાર્ટીમાં તમે કયું ગીત ગાશો?

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : એક કબૂતર અને પતંગિયું...

૮ ભોજનથાળ :

થાળમાં વાનગીઓની અનેક વાટકીઓ મૂકી છે. તેમાંથી પસંદ કરીને કોઠામાં લખો.

ખૂબ જ ભાવે	ઓછું ભાવે	સાવ ન ભાવે

રસગુલ્લાં

આખો દિવસ હું તો ખાઉં, રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 બસ, એનાં હું ગીતો ગાઉં, રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 ઊંચા ઊંચા ઊંચા આભે, રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 ચાંદામામા પણ લાગે છે, રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 જ્યારે જ્યારે મમ્મી બનાવે રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 મોંમાં પાણી પાણી લાવે રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 દાદા-દાદી કેમ વખાણે? રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 દાંત નથી ને તોપણ ચાવે! રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 આખેઆખા હાથમાં લઈને, રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 મોંમાં મૂકું ઝપાક દઈને, રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 ચોરીછૂપી પપ્પા ખાતા, રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં
 હું તો ખાઉં ખુલ્લુંખુલ્લા, રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં

વિદ્યાર્થીઓની બે ટીમ પાડી એક ટીમ ‘આખો દિવસ હું તો ખાઉં’ અને બીજી ટીમ ‘રસગુલ્લાં રસગુલ્લાં’ ગાય તે રીતે આ ગીત ગવડાવો. બીજી વખત બંને ટીમની ગાવાની પંક્તિઓ અરસપરસ બદલીને ગવડાવો.

૧૦ વાતચીત :

- (૧) તમને કઈ પંક્તિ ગાવાની સૌથી વધુ મજા પડી? ફરીથી ગાઓ.
- (૨) તમને કઈ મીઠાઈ સૌથી વધુ ભાવે છે?
- (૩) તમારી મમ્મી રસોઈમાં શું બનાવે છે? કઈ વાનગી બનાવે ત્યારે તમારા મોંમાં ખૂબ જ પાણી આવી જાય છે?
- (૪) એવી કઈ કઈ વસ્તુઓ છે જે તમે આખે આખી મોંમાં મૂકીને ખાઓ છો?
- (૫) તમે કોઈ વ્યક્તિને ચોરીછૂપીથી ખાતાં જોઈ છે? ક્યારે?
- (૬) તમે શું-શું ચોરીછૂપીથી ખાઓ છો? શા માટે?

૧૧ કહો :

- (૧) બાળક આખો દિવસ રસગુલ્લાં કેમ ખાતો હતો?
- (૨) ચાંદામામા રસગુલ્લાં જેવા કેમ લાગતા હતા?
- (૩) મમ્મી રસગુલ્લાં બનાવે ત્યારે બાળકના મોંમાં પાણી કેમ આવતું હતું?
- (૪) દાદા-દાદીને દાંત કેમ નહીં હોય?
- (૫) પપ્પા ચોરી-છૂપીથી રસગુલ્લાં કેમ ખાતા હશે?
- (૬) રસગુલ્લાંને ખુલ્લુંખુલ્લા કેવી રીતે ખવાય?

૧૨ પૂછીને જાણો :

ઘરનાં વડીલોને પૂછો કે રસગુલ્લાંમાં ક્યાંય કાણું નથી, બહારથી બંધ છે, તો અંદર રસ કેવી રીતે ભર્યો હશે ?

૧૩ રસગુલ્લાંની જગ્યાએ તમને ભાવતી વાનગીનું નામ મૂકીને આખું ગીત ફરીથી ગાઓ.

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : એક કબૂતર અને પતંગિયું...

૧૪ ચાલો, બનાવીએ લીંબુ શરબત :

શિક્ષકે વિદ્યાર્થીઓને આગલા દિવસે જરૂરી ચીજ-વસ્તુઓ ઘરેથી લઈ આવવા કહેવું.

- (૧) શું શું જોઈશે? - લીંબુ, ખાંડ, મીઠું, જીરું...
- (૨) હાથ ધોઈને લીંબુ શરબત બનાવો.
- (૩) બનાવવાની રીત અહીં લખો :
એક તપેલીમાં પાણી લીધું. પછી...

૧૫ વાનગી કેવી લાગે? ઉદાહરણ પ્રમાણે લખો :

(માઠાં/મીઠો/મીઠું/મીઠી, ખાટાં/ખાટો/ખાટું/ખાટી, તીખાં/તીખો/તીખું/તીખી, કડવું/કડવો/કડવું/કડવી)

વાનગી	કેવી લાગે?	વાનગી	કેવી લાગે?
ચટણી	- તીખી તમતમતી ચટણી	અથાણું	- ખાટુંમીઠું અથાણું
હલવો	- <input type="text"/>	બટાકાવડાં	- <input type="text"/>
પાપડ	- <input type="text"/>	મધ	- <input type="text"/>
બુંદી	- <input type="text"/>	મેથીપાક	- <input type="text"/>
ચેવડો	- <input type="text"/>	દૂધપાક	- <input type="text"/>
ઢોસા	- <input type="text"/>	આઈસક્રીમ	- <input type="text"/>
રસગુલ્લાં	- <input type="text"/>	કઢી	- <input type="text"/>

૧૬ જાણો અને લખો : ૧ કિલોનો કેટલો ભાવ?

- ઘરના વડીલો સાથે બજારમાં જાઓ.
- દુકાનદારને નીચે આપેલી વસ્તુનો ૧ કિલોનો ભાવ પૂછો.
- ૧ કિલોનો ભાવ અને પૂછ્યાની તારીખ નોંધો.
- છેલ્લાં બે ખાનામાં તમને ગમતી બે વસ્તુ વિશે લખો.

૧ કિલો	ભાવ	તારીખ
જુવાર	૨૮ ₹	૭-૬-૨૦____
ખારી શિંગ	૨૦૦ ₹	૫-૭-૨૦____
ચણા		
બાજરો		
મમરા		
બટાકાની વેફર		
કાજુ		
બદામ		
અખરોટ		
સફરજન		
ચોખા		
મધ		
સાકર		
ઘી		
ખાંડ		
ગોળ		
ચા		

૧૭ શામાંથી શું બને? ઘરમાં કોઈને પૂછીને લખો :

દૂધમાંથી - દહીં, છાશ, માખણ, બરફી, ઘી, ખીર, કુલ્ફી

ઘઉંમાંથી -

કેરીમાંથી	-	
	-	શાક, બટાકાવડાં, સમોસાં, સૂકી ભાજી, વેફર, ચેવડો, પરોઠાં
ચણામાંથી	-	
		ભાત, પુલાવ, ખીચડી, રોટલા, પાપડી, પાપડીનો લોટ

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : એક કબૂતર અને પતંગિયું...

૧૮ સાચું-ગપ્પું, ગપ્પું-સાચું :

- સાચું હોય તેને ગપ્પું બનાવો, ગપ્પું હોય તેનું સાચું વાક્ય બનાવો લખો.

(૧) એક મોટા જંગલમાં નાનકડી કીડી રહેતી હતી.

એક નાનકડું જંગલ મોટી કીડીમાં રહેતું હતું.

(૨) ઊડતી રેલગાડીમાં ટીકુની પતંગ ફસાઈ ગઈ.

(૩) વરસાદમાં નહાવાનો કંટાળો આવે છે.

(૪) મારા પગ નીચે હાથી દબાઈ ગયો.

(૫) અમારી કાર પાણીથી ચાલે છે.

(૬) મને મચ્છર કરડે છે.

(૭) પંખીઓ આકાશમાં ઊડે છે.

(૮) આકાશમાંથી દૂધપાકનો વરસાદ વરસ્યો.

(૯) મેં આંબા પરથી કેરી તોડીને ખાધી.

(૧૦) ઊડતાં ઊડતાં બગલો પોતાની પાંખ પર સૂઈ ગયો.

૧૯ વાક્યો મોટેથી વાંચો :

૩.૬૧. સ્વઆ સ્વગાસાય સ્વછે.

આ ગાય છે.

(૧) શ્ર મશ્રને શ્રદૂશ્રધ શ્રભાત્રવે શ્રછે.

મને દૂધ ભાવે છે.

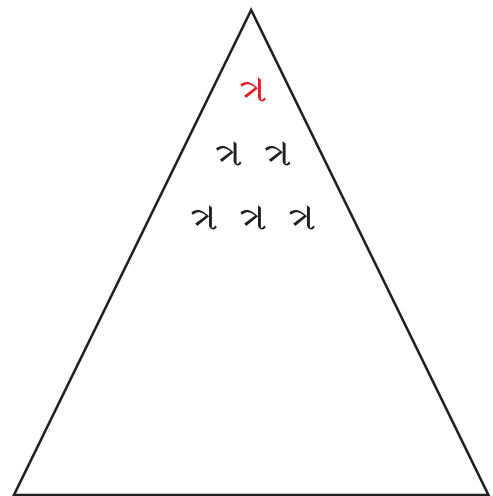
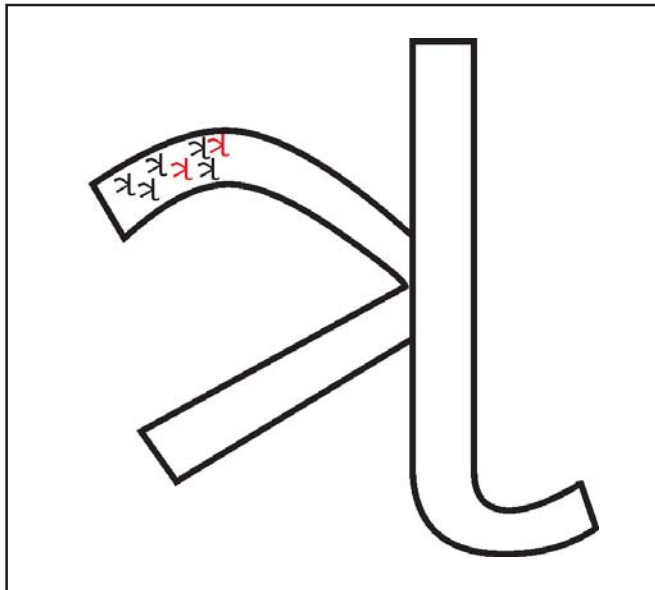
(૨) ત્રકાત્રકીત્રએ ત્રકેત્રરી ત્રકાત્રપી.

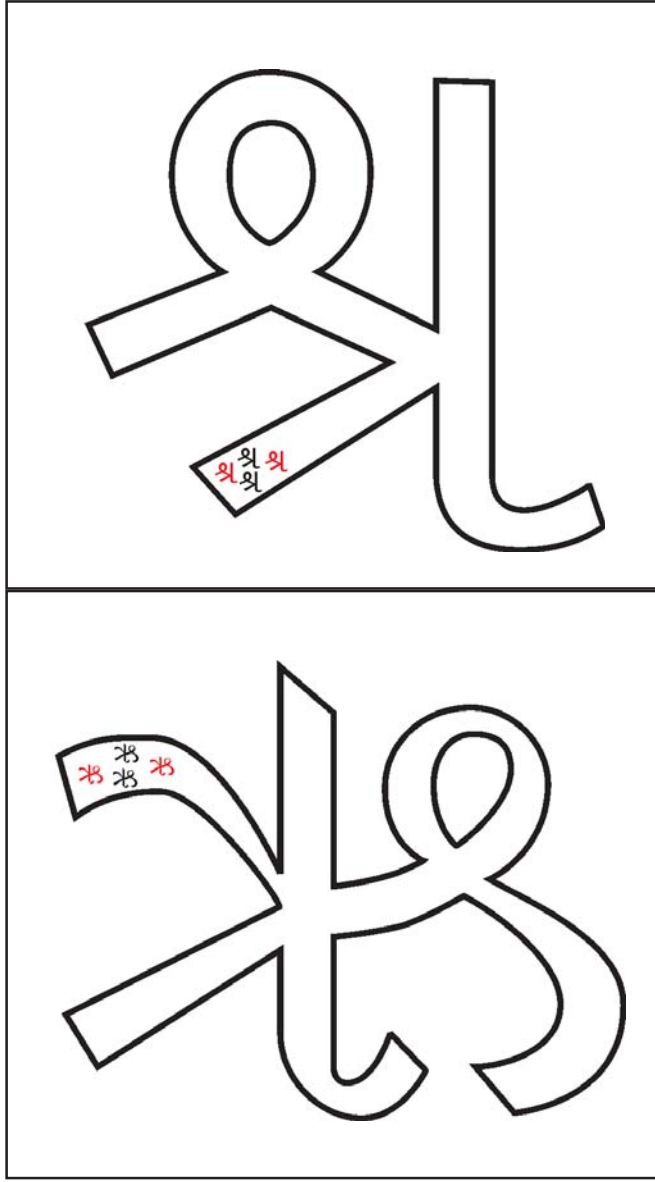
(૩) શ્રયાશ્રલ, શ્રબશ્રધાંશ્રને શ્રજશ્રમશ્રવા શ્રબોશ્રલાશ્રવું.

(૪) ઋઝૂઋમઋરુઋએ ઋઆઋઠઋમી ઋયઋપઋટી ઋવઋગાઋડી.

(૫) ત્રબત્રધાંત્રને ત્રકત્રકત્રડીત્રને ત્રભૂત્રખ ત્રલાત્રગી ત્રહત્રતી.

૨૦ ચિત્રોમાં રંગબેરંગી 'ત્ર' 'શ્ર' અને 'ઋ' અક્ષરો લખી રંગ પૂરો :

૨૧ રમત : કક્કા જાસૂસ.

નીચે આપેલા કોઠામાંના અક્ષર મયૂરપુરીમાં પાટી વાર્તામાં કેટલી વખત આવે છે તે ગણીને લખવા કહો. આ અક્ષર સાથે જુદી જુદી માત્રાઓ હોય તોપણ તેની ગણતરી કરવી તે ખાસ કહો. સરવાળો કરી મળતા જવાબની સરખામણી કરાવો. જેણે ઝડપથી સાચા અક્ષર ગણ્યા હોય તે વિજેતા ગણાશે.

અક્ષર	લ	અ	મ	હ	સરવાળો
કેટલા?					

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : એક કબૂતર અને પતંગિયું.

૨૨ જરા હસીએ :

ચુન્ની જમતાં જમતાં અટકીને કંઈક વિચારતી હતી.

મમ્મી : શું થયું, ચુન્ની?

ચુન્ની : મમ્મી, હું એ વિચારું છું કે આ પૂરીને અડધી ખાઈ લઈએ પછી પણ એને ‘પૂરી’ જ કહેવાય કે ‘અડધી’?

આલો, ગાઈએ ગીતડું :

ઝાડની સાથે દોસ્તી મારે, પાનની સાથે દોસ્તી,
દર્યા ભર્યા પંખીઓનાં ગાનની સાથે દોસ્તી.

કેરમ સાથે દોસ્તી મારે કોડી સાથે દોસ્તી.
રંગરંગના કાગળની હોડી સાથે દોસ્તી.

મમ્મી સાથે દોસ્તી મારે પપ્પા સાથે દોસ્તી
સૌથી મારાં ગળ્યાં ગળ્યાં ગળ્યાં સાથે દોસ્તી.

- સુરેશ દલાલ

શું લખ્યું છે ? અરીસાની મદદથી વાંચીને લખો.

(૧) ડિંડા (૨) ડિંડાંડ

(૩) ડિંડાંડ ડિંડા ડિંડા

(૪) ડિંડાંડ ડિંડાંડ-ડિંડાંડ

(૫) ડિંડાંડ ડિંડાંડડિંડાંડ

(૬) ડિંડા ડિંડાંડ ડિંડાંડ ડિંડાંડ

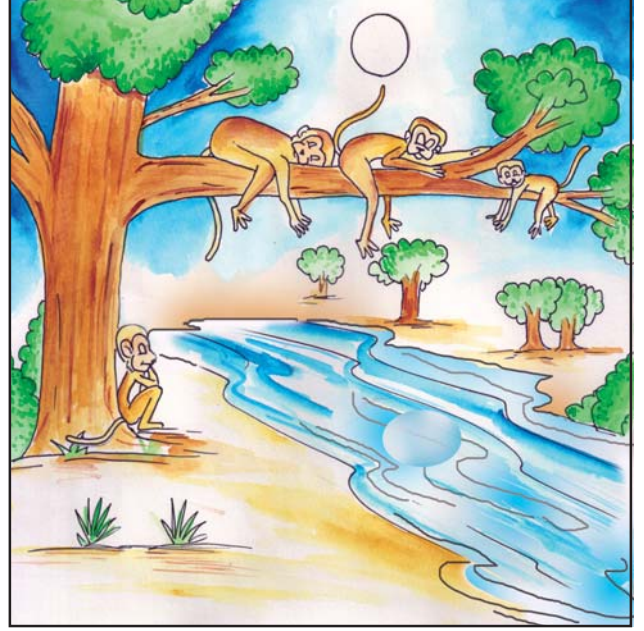
(૭) ડિંડા ડિંડા ડિંડા ડિંડાંડ ડિંડાંડ

એક મોટું જંગલ હતું. જંગલમાં એક તળાવ. તેના કાંઠે એક ઝાડ. તે ઝાડ ઉપર વાંદરાની એક ટોળી રહેતી. કેટલાક મોટા મોટા વાંદરા અને કેટલાંક નાનાં નાનાં બચ્ચાં. મોટા વાંદરા જેટલા શાંત અને શાણાં એટલાં જ બચ્ચાં તોફાની. આખો દિવસ ઝાડનાં મીઠાં ફળ ખાધા કરતાં ને તોફાનમસ્તી કર્યા કરતાં. વળી, તેમનાં તોફાન પણ કેવાં! એકથી બીજા ઝાડ ઉપર કૂદવું ને આમતેમ દોડવું. બસ, આખો દિવસ ધમાલમસ્તી. કોઈ ઝાડની ડાળીએ ઊંધે માથે લટકે, તો કોઈ વળી બીજાની પૂંછડી ખેંચીને ભાગી જાય. રાત પડે તોય બચ્ચાંઓ થાકે જ નહીં.

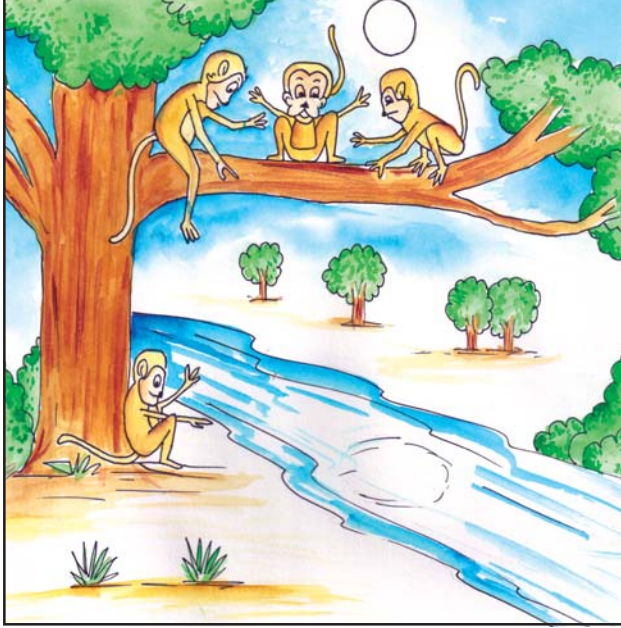
એક પૂનમની રાત્રે આકાશમાં સરસ મજાનો, મોટી થાળી જેવો ગોળ ચાંદો દેખાતો હતો. મોટા વાંદરા સૂઈ ગયા હતા પણ બચ્ચાંની તોફાનમસ્તી તો ચાલુ જ હતી. ચિંકુ, મિંકુ, ટિંકુ

અને પિંકુ ચારેય પાક્કા મિત્રો હતાં. તેઓ ધીમે અવાજે વાતો કરી રહ્યા હતા. વાત વાતમાં, ચિંકુએ તળાવના પાણી તરફ જોયું. તે ચોંકી ઉઠ્યો અંદર તો ચાંદો!

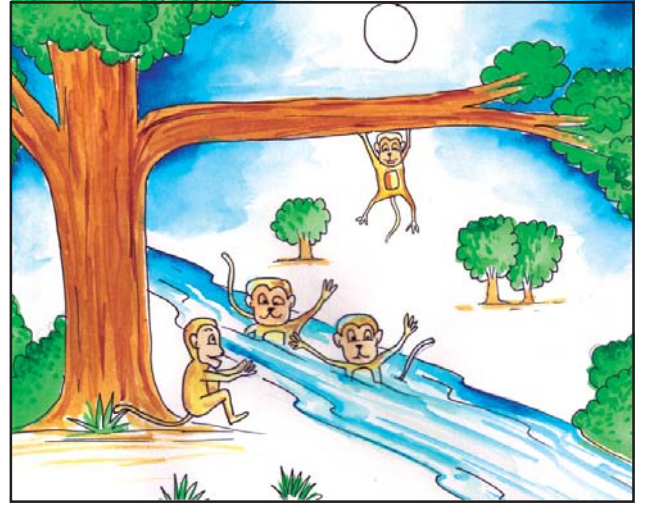
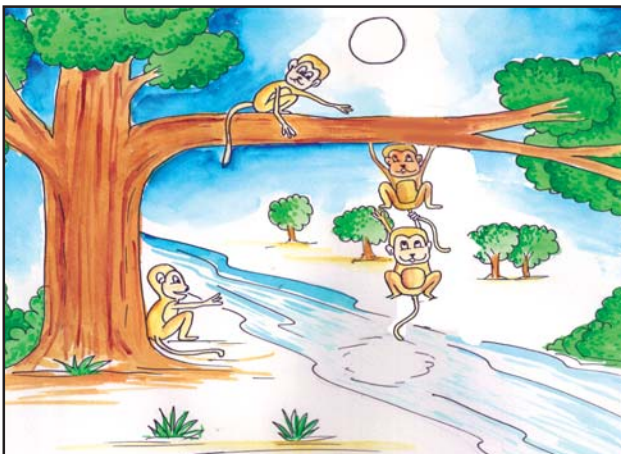

ચિંકુ મનોમન બોલ્યો, “નક્કી, ચાંદો તળાવમાં પડી ગયો છે.” તે ઝટપટ મિંકુ, ટિંકુ અને પિંકુને ચાંદો બતાવતાં બોલ્યો, “જુઓ, જુઓ, ચાંદો તળાવમાં પડી ગયો છે.” મિંકુ કહે, “હા, હા, આ તો ચાંદો જ છે.” ટિંકુ કહે, “અરે! હોય કંઈ! આ તો સરસ મજાનું ફળ છે.” પિંકુ કહે, “ચાંદો હોય કે ફળ, આપણે તેને પાણીમાંથી બહાર કાઢીને જ રહીશું. પણ કાઢીશું કેવી રીતે?” મિંકુ કહે, “ચાલો, આપણા મમ્મીપપ્પાને જગાડીએ.” ટિંકુ કહે, “ના, ના, હોં. એવું તો બિલકુલ કરાય જ નહીં. મોટાંઓ કંઈ બહુ

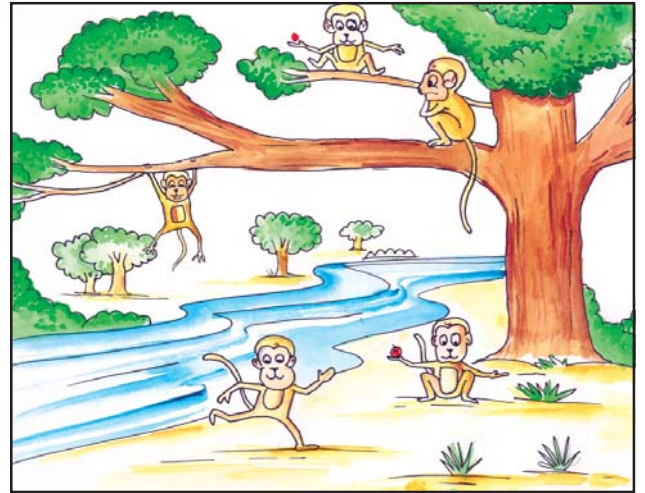
બહાદુર હોતાં નથી.” ચિંકુ કહે, “સાંભળો. મને એક યુક્તિ સૂઝી છે. આપણે ચારેય એકબીજાની પૂંછડી પકડીને ઝાડ પરથી લટકીએ અને બિયારા ચાંદાને બહાર લઈ આવીએ.”

ત્રણેય મિત્રોને ચિંકુની યુક્તિ ગમી ગઈ. ચારેયે ભેગા મળીને યુક્તિ અમલમાં મૂકી. એમના માટે તો આ બહાદુરીની સાથે સાથે ગમ્મતનું પણ કામ હતું. મિંકુ ઝાડની ડાળી પકડીને, ટિંકુ મિંકુની પૂંછડી પકડીને, પિંકુ ટિંકુની પૂંછડી પકડીને અને ચિંકુ પિંકુની પૂંછડી પકડીને લટક્યા.

જેવો ચિંકુએ ચાંદાને બહાર કાઢવા પાણીમાં હાથ નાખ્યો કે તળાવનું પાણી હલી ગયું અને ચાંદો પણ સળવળ્યો. ચિંકુ હજી કશું વિચારે તે પહેલા તો મિંકુના હાથમાંથી ડાળી છૂટી ગઈ અને ચારેય ધબાક કરતાં પાણીમાં પડ્યાં.

ધબાકો સાંભળી મોટા વાંદરા જાગી ગયા અને ઝટપટ બચ્યાંને પાણીમાંથી બહાર કાઢ્યાં. વાનરદાદા કપિલાલ ચારેય બચ્યાંને સમજાવતાં બોલ્યા, “ચાંદો કદી તળાવમાં પડી ન જાય. જુઓ, ચાંદો તો એ રહ્યો આકાશમાં ચિંકુ, મિંકુ, ટિંકુ અને પિંકુ ઘડીક આકાશમાં જુએ તો ત્યાં ચાંદો દેખાય, ને પછી પાણીમાં જુએ તો ત્યાં પણ ચાંદો દેખાય.”

❖ વાતચીત :

- (૧) આ વાર્તામાં તમને સૌથી વધારે મજા ક્યારે આવી?
- (૨) વાંદરા પાણીમાં પડી ગયા ત્યારે તમને કેવું લાગ્યું?
- (૩) પહેલા ચિત્રમાં તમને ક્યું વાંદરું સૌથી વધુ ગમ્યું?
- (૪) તમે તોફાન કરતા વાંદરા કે કૂતરા જોયા છે ? તે શું કરતા હોય છે?
- (૫) તમે ઘરમાં કેવાં કેવાં તોફાન કરો છો?

❖ જવાબ આપો :

- (૧) ચોથા ચિત્રમાં વાંદરાના બચ્ચાં શું કરી રહ્યાં છે?
- (૨) પાંચમા ચિત્રમાં શું - શું દેખાઈ રહ્યું છે?
- (૩) વાંદરાના બચ્ચાં કેવાં કેવાં તોફાન કરતાં હતાં?
- (૪) પાણીમાં પડેલો ચાંદો તરતો હશે કે ડૂબી ગયો હશે?
- (૫) ખરેખર ચાંદો પાણીમાં પડી જાય?
- (૬) બચ્ચાંને એવું કેમ લાગ્યું કે ચાંદો પાણીમાં પડી ગયો છે?
- (૭) ચાંદો તળાવમાં અને આકાશમાં બંને જગ્યાએ કેમ દેખાતો હતો?
- (૮) ચિંકુની ટોળકી હવે પછી શું કરશે?

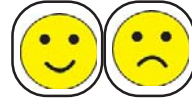
❖ સાચું કે ખોટું ? સાચું હોય તો હસતા 😊 પર ✓ કરી મોટેથી સાચું સાચું હસો
ખોટું હોય તો રડતાં 😞 પર ✓ કરી મોટેથી ખોટું ખોટું રડો :

વારાફરતી વાક્યો વાંચો. એ વાક્ય જેટલા વિદ્યાર્થીઓ સાચું માનતા હોય તેમને ઊભા થઈ હસવાનો અને જે વિદ્યાર્થીઓ ખોટું માનતા હોય તેમને ઊભા થઈ રડવાનો અભિનય કરવા કહો. તેમને ચર્ચા કરી વાક્ય સાચું છે કે ખોટું તે નક્કી કરવા કહો.

- (૧) બચ્ચાં એકબીજાની પૂંછડી ખેંચવાની રમત રમતાં હતાં. 😊 😞

- (૨) વાંદરા ઝાડ પરનાં ખાટાં ફળો ખાતા હતા. 😊 😞

(૩) તળાવના પાણીમાં ચાંદાનો પડછાયો દેખાતો હતો.

(૪) ચાંદો ધબાક દઈને પાણીમાં પડ્યો.

(૫) ચાંદાને બહાર કાઢવા બધાં બચ્ચાં દોડી આવ્યાં.

(૬) પાણીમાં ચાંદા જેવી, રોટલી પડેલી હતી.

શબ્દો વાંચો. જે શબ્દો માત્ર વાર્તામાં આવતા હોય તેની આગળ **વા.** લખો. જે માત્ર ચિત્રમાં દેખાતું હોય તેની આગળ **ચિ.** લખો અને જે વાર્તા અને ચિત્ર બંનેમાં હોય તેની આગળ **વા. ચિ.** લખો. તે શબ્દ પરથી વાક્ય લખો :

(૧) ઝાડ	-	વા. ચિ.	બગીચામાં ઘણાં ઝાડ છે.
(૨) શાંત	-		
(૩) જંગલ	-		
(૪) વાંદરું	-		
(૫) પાણી	-		
(૬) ડાળી	-		
(૭) થડ	-	ચિ.	
(૮) અવાજ	-		
(૯) વિચાર	-	વા.	
(૧૦) પૂંછડી	-		

● ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ચાંદામામા ચાંદામામા...

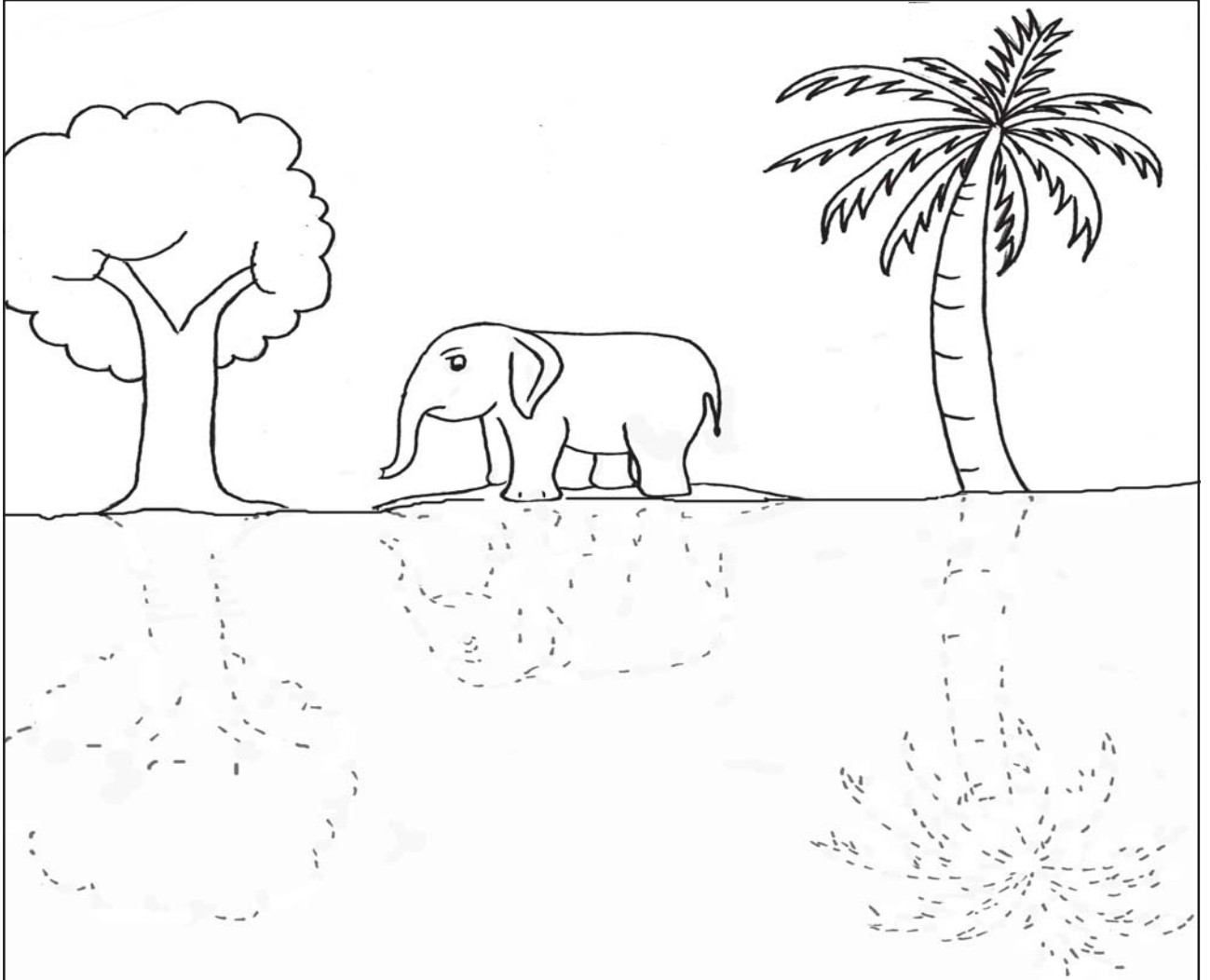
અભિનય કરી વાક્યો બોલો :

- (૧) અરે! તમે બધાં જલદી અહીં આવો. જુઓ, ચાંદો તળાવમાં પડી ગયો છે.
- (૨) ના, ના, આ ચાંદો નથી; આ તો સરસ મજાનું ફળ છે.
- (૩) ચાંદો હોય કે ફળ, એને પાણીમાંથી જલદી બહાર તો કાઢો.
- (૪) ચાંદો કદી તળાવમાં પડી ન જાય. જુઓ, ચાંદો તો એ આકાશમાં દેખાય.

❖ વાક્યોને વાર્તા મુજબનો ક્રમ આપો :

- ☐ બધાંએ તળાવમાંથી ચાંદો બહાર કાઢવાનું નક્કી કર્યું.
- ☐ પહેલા વાંદરાના હાથમાંથી ડાળખી છટકી ગઈ.
- ☐ વાંદરા ઝાડ પર કૂદાકૂદ અને હૂપાહૂપ કરતા હતા.
- ☐ તળાવમાંથી ચાંદો પકડાયો નહીં.
- ☐ એક વાંદરાએ તળાવમાં ચાંદાનો પડછાયો જોયો.
- ☐ બધા વાંદરા ધબાક કરીને નીચે પડ્યા.
- ☐ બધા એક પછી એકની પૂંછડી પકડીને તળાવમાં લટક્યા.

❖ ટપકાં જોડી પડછાયો પૂરો કરો અને રંગ પૂરો :

નાચે તાતા થૈયા!

કેવું આ આકાશ ચીતર્યું
ચાંદો - સૂરજ - તારા,
કેવાં વન વન ઉપવન સજ્યાં
ફૂલના રંગ-કુવારા?
કેવાં સજ્યાં ઝાકળ મોતી
કીડી કેરી આંખો,
કેવાં સજ્યાં ઝરણાં - હરણાં
પતંગિયાની પાંખો?
ચીતર્યા કેવા મેઘધનુ શા
રંગબેરંગી મોર,
મધમીઠા આ સજ્યાં કેવા
કોકિલના કલશોર?
છમ્મલીલી આ ધરતી ને
રંગરંગ વાદળીઓ,
કેવો ચીતર્યો જુઓ મોજથી
વહાલભર્યો આ દરિયો?
કેવી સર્જ માવલડી -
ઘરઘર બાળ કનૈયા,
નેહ ભરેલાં નયણાં સામે
નાચે તાતા થૈયા!

- રમેશ ત્રિવેદી

વાતચીત :

- (૧) તમને કઈ પંક્તિ ગાવાની સૌથી વધુ મજા આવી? ફરીથી ગાઓ.
- (૨) તમે જોયેલાં ફૂલનાં નામ અને તેના રંગ કહો.
- (૩) તમે મેઘધનુષ જોયું છે? તેમાં કયા કયા રંગ દેખાય છે?
- (૪) મોરને કયા કયા રંગો હોય છે?
- (૫) કોકિલ બોલ્યો કહેવાય કે બોલી? શિક્ષક સાથે વાતચીત કરી નક્કી કરો.

✓ કે ✗ કરો :

- (૧) ઉપવન એટલે જંગલ. ☐
- (૨) કોયલની સરખામણી મેઘધનુષ સાથે કરવામાં આવી છે. ☐
- (૩) વાદળીઓ લીલા રંગની છે. ☐
- (૪) વરસાદ શરૂ થતાં પહેલા હંમેશાં મેઘધનુષ દેખાય છે. ☐
- (૫) નેહ ભરેલાં નયણાં એટલે પ્રેમભરી આંખો. ☐

ગીતમાંથી શોધો અને લખો :

આકાશમાં દેખાય છે.	ધરતી પર દેખાય છે.
ચાંદ્રો	દરિયો

જોડીમાં કામ કરો. આપેલા શબ્દો સાથે જોડાયેલા ત્રણ શબ્દો લખો :

- (૧) સૂરજ - આકાશ, પ્રકાશ, દિવસ
- (૨) જંગલ - , ,
- (૩) બગીચો - , ,
- (૪) વાદળાં - , ,

● ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ચાંદામામા ચાંદામામા...

◡ સરખા બોલાતા શબ્દો ગીતમાંથી શોધી અને લખો :

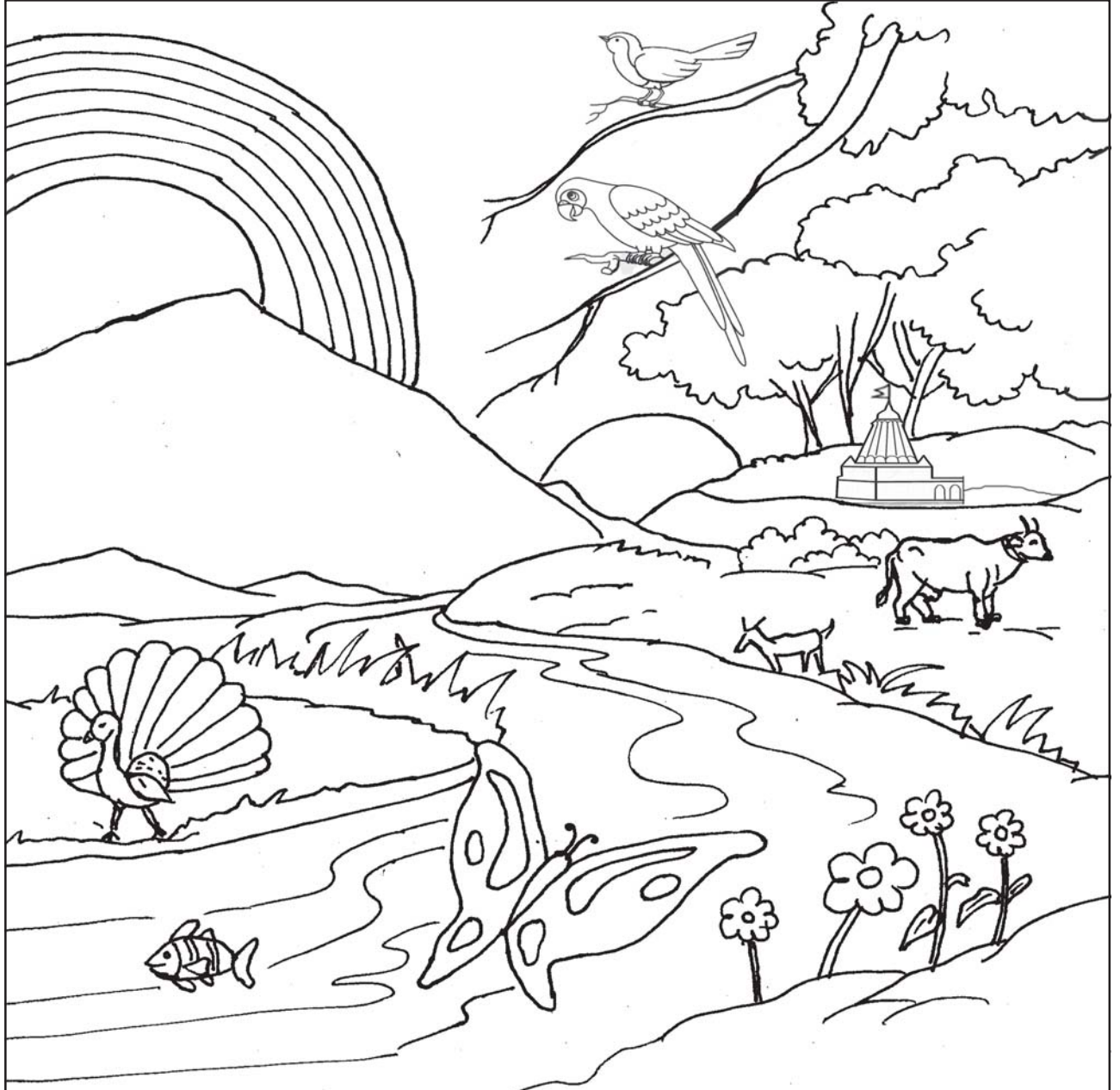
(૧) તારા - ફુવારા

(૨) આંખો -

(૩) ઝરણાં -

(૪) મોર -

◡ ગીતમાં જેની વાત આવતી હોય તેમાં જ રંગ પૂરો :

આવું કોણ બોલે ? :

હોંચી હોંચી		હાઉ હાઉ	
ચીં ચીં		હૂપ હૂપ	
ચૂં ચૂં		ટેહૂક ટેહૂક	
બેં બેં		કલબલ કલબલ	
ઘૂ ઘૂ		મ્યાઉં મ્યાઉં	

મોટેથી વાંચો :

ઉંદર - બકરી જંગલમાં ફરવા જવા વિશે વાત કરે છે.

ઉંદર : ચૂં ચૂં ચલને, ચૂં જંગલમાં ફરવા ચૂં જઈએ.

બકરી : બેં બેં પણ, બેં વાઘ આવશે બેં બેં તો ?

ઉંદર : ચૂં ચૂં અરે ! ચૂં ચૂં વાઘ ચૂં આવશે તો આપણે ચૂં ભાગી જઈશું ચૂં ચૂં.

બકરી : ના, બેં બેં મને બેં તો બીક લાગે બેં બેં છે.

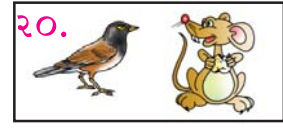
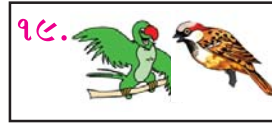
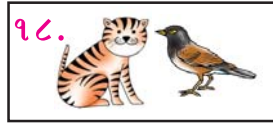
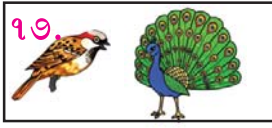
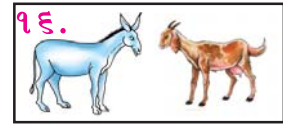
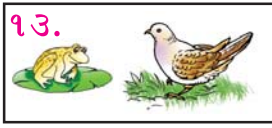
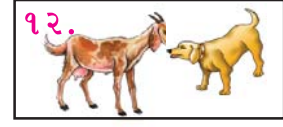
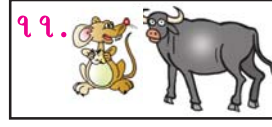
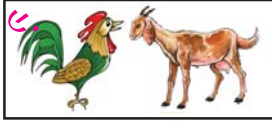
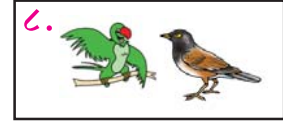
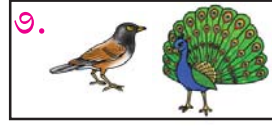
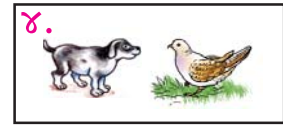
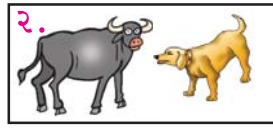
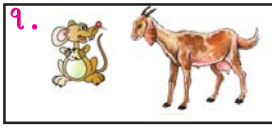
ઉંદર : સારું, ચૂં ચૂં ચૂં ચૂં તો આપણે એવું ચૂં ચૂં કરીએ, ચૂં આપણે બીજા ચૂં ચૂં ચૂં મિત્રોને પણ ચૂં ચૂં સાથે ચૂં લઈને જઈએ ચૂં ચૂં.

બકરી : બેં બેં બેં હા, બેં તે આ સરસ બેં બેં વાત બેં કહી. બેં બેં ચાલો, બેં બેં આપણે બધાં બેં બેં સાથે જંગલમાં ફરવા બેં બેં જઈએ.

● કેવી રીતે વાતો કરે ? શી વાતો કરે ?

કોઈ એક વિદ્યાર્થીની તેની ચોપડીનું ૧ થી ૨૦માંથી કોઈ એક પાનું ખોલવા કહો. જે નંબરનું પાનું ખૂલે તે ક્રમની ચિઠ્ઠી મુજબના પ્રાણી કે પંખીઓના અવાજમાં તેના મિત્ર સાથે કોઈ એક મુદ્દા વિશે વાતો કરવા કહો. વાતોના મુદ્દા નીચે આપેલા છે.

- ચાલો, જંગલમાં ફરવા જઈએ.
- મારા ઘરે જમવા આવો.
- ભય છે, ભાગો.
- ગઈકાલે શું કર્યું?
- ચાલો, સિંહને હેરાન કરીએ.
- રમવા જઈએ.

જોડીમાં કામ કરો. ‘ત્ર’ વાળો શબ્દ વાંચો ત્યારે મિત્ર સાથે હાથ મિલાવો અને ‘ત્ર’ પર કરો :

મિત્ર

બુદ્ધિ

પુત્રી

નદી

ત્રિકોણ

શંખ

મુશ્કેલી

વૈદ્ય

ત્રીજું

સૂત્ર

કિલ્લો

વિશ્વાસ

દોસ્ત

રાત્રી

ક્ષત્રિય

ત્રાજવું

નિર્જન

ત્રેપન

લખો :

	ર	ર	ર	ર	ર	ર	ર	ર

	ઝ	ઝ	ઝ	ઝ	ઝ	ઝ	ઝ	ઝ

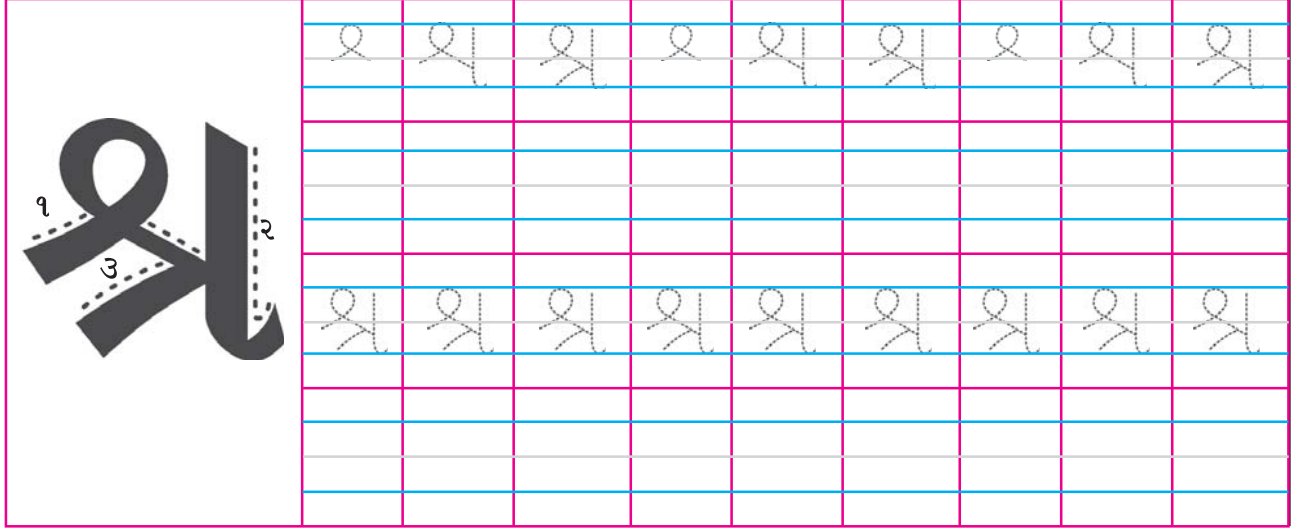
નીચેના શબ્દો જોડીમાં વાંચો ‘શ્ર’ વાળો શબ્દ વાંચો ત્યારે મિત્રના ખત્મા પર હાથ મૂકો અને ‘શ્ર’ પર ☐ કરો :

શ્રમ
બ્રાહ્મણ
શ્રાવણ
વજ્ર
મૂર્ખ
આશ્રમ

શ્રીખંડ
અષાઢ
પ્રણામ
શ્રીફળ
શ્રીમાન
પ્રજ

દ્રાક્ષ
શ્રેષ્ઠ
યુક્તિ
પક્ષી
ગર્જના
શ્રોતા

લખો :

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ચાંદામામા ચાંદામામા...

વાંચો :

વરસાદ પછી...

જોડીમાં બેસાડવા. એક વિદ્યાર્થી વાંચે ત્યારે બીજો સાંભળે. તેઓ 'ત્ર' આવે ત્યારે હાથ મિલાવે, શ્ર આવે ત્યારે ખભે હાથ મૂકે અને ઋ આવે ત્યારે માથા પર હાથ મૂકે તેવી સૂચના આપો.

ચિત્રા, ઋત્વિક અને શ્રાવણી ત્રણેય પાક્કાં મિત્રો હતાં. શ્રાવણી હંમેશા કહેતી કે ચોમાસાની ઋતુમાં વરસાદ આવ્યા પછી તેનું ગામડું ખૂબ સુંદર દેખાતું. વળી, તેના ગામ તરફ કોઈ ઋષિનો આશ્રમ હતો. તેમણે આગાહી કરી હતી કે આ વર્ષે શ્રાવણીના ગામ તરફ વરસાદ ખૂબ સારો થશે. ઋત્વિકે કલ્પું કે તેણે સમાચારમાં સાંભળ્યું હતું કે વરસાદ ખૂબ સારો થવાનો છે. ગઈકાલે જ તેના મોટાભાઈ ઋષભે પણ તેને છાપું વાંચીને એમ જ કહ્યું હતું. ત્રણેય મિત્રોએ નક્કી કર્યું કે વરસાદ આવ્યા પછી તેઓ તેમના બધાં જ મિત્રો પવિત્રા, શ્રેણિકા, યાત્રા અને ઋતાને લઈને શ્રાવણીના ગામડે ફરવા જશે. શ્રીખંડ-પૂરી જમશે અને મજા કરશે.

વાક્ય સુધારીને લખો :

- (૧) ચિત્રા, ઋષભ અને શ્રાવણી ત્રણેય પાક્કાં મિત્રો હતાં.

(૨) ઋતાના ગામ તરફ ઋષિનો આશરો હતો.

(૩) ચિત્રાના ગામ તરફ ખૂબ સારો વરસાદ થવાનો છે.

(૪) ઋષભના મોટા ભાઈનું નામ ઋત્વિક છે.

(૫) પવિત્રા શ્રાવણીની પાક્કી મિત્ર હતી.

(૬) વરસાદ આવ્યા પછી બધા જ મિત્રો શ્રેણિકના ગામડે ફરવા જવાનાં હતાં.

(૭) બધાં મિત્રોએ શીરો-પૂરી જમીને મજા કરવાનું વિચાર્યું હતું.

રમત :

કક્કા જાસૂસ :

“વરસાદ પછી...” ફકરામાંથી કક્કા જાસૂસ રમત રમાડો.

અક્ષર	ઋ	શ્ર	ત્ર	ણ	સરવાળો
કેટલા					

જરા હસીએ :

(૧) ટીની : મને જંગલમાં બીક ના લાગે.

મીની : કેમ?

ટીની : હું ત્યાં જઉં તો લાગે ને!

આલો, ગાઈએ ગીતડું :

લીધો કોરો કાગળ, દોરી એમાં ગાગર
લાલ, પીળો ને વાદળી, ભરી રંગની ગોદડી
નાક, કાન ને દોરી આંખ, ચીતરી મેં પોપટની પાંખ
લાવ્યો નાની પીંછી સાત, ભીંતે મેં તો પાડી ભાત
જોઈ ભીંતને પાડી બૂમ, બાએ મને ટીપ્પો ધૂમ
હસતાં હસતાં સૂઈ ગયો, ઊઠ્યો ત્યાં તો ભૂલી ગયો.

- જયંત શુક્લ

આ તમારા ઘરની ભીંત છે, તેના પર તમને ગમતું ચિત્ર બનાવો.

તમે ભીંત પર દોરેલા ચિત્ર વિશે દોસ્તોને કહો.

બનાવો :

વિદ્યાર્થીઓને નીચે આપેલ ચિત્રો જોઈને તે મુજબ નોટબુક કે પુસ્તક ગોઠવીને અવનવી ડિઝાઈન બનાવવા કહો.

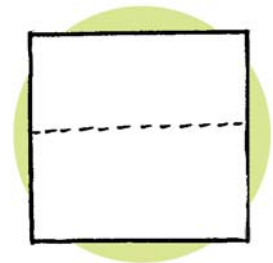

વાતચીત :

- પુસ્તક/નોટબુક ગોઠવીને શું બનાવ્યું? કહો.
- એ સિવાય બીજું શું શું બની શકે?
- તમારા ઘરની દીવાલ પર બીજું શું શું દોરી શકાય?
- તમારી નોટબુકનો આકાર કેવો છે?
- તમારા મિત્રે નોટબુકમાંથી શું બનાવ્યું?
- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : લીધો કોરો કાગળ.....

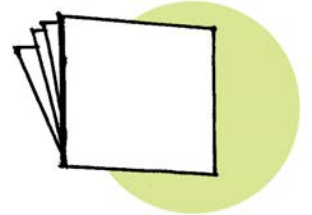
ચાલો બનાવીએ :

(૧) એક કાગળ લો તેને ચોરસ બનાવો.

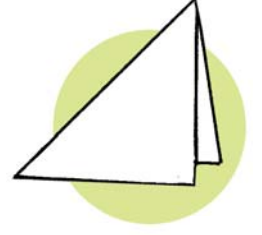

(૨) તેના બે સરખા ભાગ થાય એ રીતે ગડી વાળો.

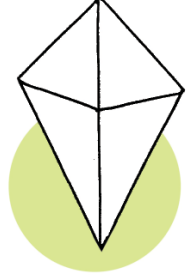
(૩) ગડી વાળેલા એ કાગળને એવી રીતે વાળો કે તેમાંથી ફરી ચોરસ બને. નાના ચોરસમાં ચાર પડ દેખાશે.

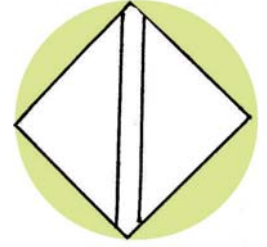
(૪) ચારમાંથી એક પડને વચ્ચેથી એવી રીતે વાળો જેથી તેના બે ખૂણા એકબીજા પર બંધ બેસે.

(૫) બાકીના ત્રણ પડને તે જ રીતે પણ પહેલા પડની વિરુદ્ધ દિશામાં વાળો જેથી ત્રિકોણ મળે.

(૬) વચ્ચેથી ખુલ્લા એ ત્રિકોણના બે છેડાને એકબીજા સાથે એવી રીતે જોડો જેથી ચોરસ બને.

(૭) ચોરસના ખૂલી શકે એવા ભાગને ધીમેથી ખોલો.

 વાતચીત :

(૧) તમે શું બનાવ્યું?

(૨) હોડી બનાવવામાં તમને શી મુશ્કેલી પડી?

(૩) તમે હોડી જોઈ છે? ક્યાં ક્યાં?

(૪) હોડી શા કામમાં આવે?

(૫) તમારી માતૃભાષામાં હોડીને શું કહો છો?

(૬) તમને કાગળમાંથી બીજું શું શું બનાવતાં આવડે છે? તે બનાવીને બધાંને બતાવો.

● મારી હોડી ચાલી સરસર...! :

વિદ્યાર્થીએ બનાવેલી હોડી અહીં મૂકી તેની ફરતે પેન્સિલ ફેરવી ચિત્ર દોરાવો. હોડીના તૈયાર થયેલા ચિત્રની આસપાસ મનગમતા રંગથી નદી કે તળાવ દર્શાવવા કહો.

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : લીધો કોરો કાગળ...

● ગમતું નામ પસંદ કરો અને રમો :

રૂપેશ, શ્રવણ, શ્રુતિ, રૂપા, ઋતુ, ઋચા, જયશ્રી, રૂહાના, શ્રીદેવી, ક્ષિતિ, અક્ષય, શ્રીરામ, ઋષિ, અક્ષર, ક્ષમા

વિદ્યાર્થીની કુલ સંખ્યા મુજબ કાર્ડ બનાવો. અલગ અલગ કાર્ડ પર યાદીમાં આપેલાં નામ લખવાં. દરેક વિદ્યાર્થીને તેમની પસંદગીનું નામ પૂછો અને તેનું કાર્ડ આપો.

રમત : ૧

“અમે એક અક્ષરવાળાં” રમત રમાડો. એક વિદ્યાર્થી ખંજરી વગાડશે. બધાં બાળકો વર્તુળાકારે દોડશે. ખંજરી બંધ થાય એટલે એકસરખા અક્ષરવાળા વિદ્યાર્થી જૂથ બનાવશે. આમ, ચાર ટૂકડીને **ક્ષ**, **શ્ર**, **ઋ** અને **૩** માં વહેંચાવા કહો.

રમત : ૨

“નવું નામ, નવું કામ” રમત રમાડો. વિદ્યાર્થીને જે નામ પહેરાવ્યું છે, એ નામથી બોલાવો તો જ તમે કહો તે કરવાનું. વિદ્યાર્થીનું મૂળ નામ બોલો તો તેણે તે કામ કરવાનું નહિ. જેમકે, રાહુલને ઋષિ નામ પહેરાવ્યું છે અને “ઋષિ ઊભો થા” કહો તો તેણે ઊભું થવું. પરંતુ “રાહુલ બેસી જા” એમ કહો તો બેસવાનું નહિ.

 લખો :

	૩	૩	૩	૩	૩	૩	૩	૩	૩

	શ	શ	શ	શ	શ	શ	શ	શ	શ

	સ	સ	સ	સ	સ	સ	સ	સ	સ

વાંચો અને લખો :

- (૧) રૂપા : _____ , ક્ષમા : _____
 સુજ્ઞેશ _____ રૂબરૂ _____
- (૨) રક્ષાબંધન : યજ્ઞોપવિત _____
- (૩) રૂદ્રા પાસે દસ રૂપિયા છે. _____
- (૪) યજ્ઞેશ વૃક્ષ વાવે છે. _____
- (૫) દક્ષા રૂમાલથી રમે છે. _____
- (૬) સંજ્ઞાના અક્ષર અક્ષય કરતાં સારા છે. _____
- (૭) ઋષિ યજ્ઞ કરે છે. _____

(૮) આ રૂમ સારો છે.

(૯) શ્રવણે માતા પિતાની આજ્ઞાનું પાલન કર્યું.

(૧૦) રૂહાના અને ઋષાલી મિત્ર છે.

વાંચો :

આજે તો રવિવાર. પાંચ મિત્રો નદીકિનારે ગયાં. (૩) પા અને દક્ષને રેતીમાં ઘર બનાવવું બહુ ગમે. રૂહાના અને સુજેશને નાની મોટી ડાળખીઓ, દોરા, ચોકલેટના કાગળ વગેરે ભેગાં કરી તેમાંથી નવું નવું બનાવવું ગમે. બધાં પોતાને ગમતી ચીજો બનાવવા બેઠાં. ક્ષમાને વૃક્ષોનાં પાંદડાં અને પક્ષીઓનાં પીંછાંમાંથી કેંક બનાવવાનું મન થયું, પણ તેને એમ થતું હતું કે મને નહિ આવડે તો? તેથી એ પાણીમાં પગ ઝબોળી બેસી રહી.

તે સમયે તેમના શિક્ષક રૂપેશભાઈ નદીકિનારે ચાલવા આવ્યા. તેમણે જોયું કે બાળકો કંઈક નવું નવું બનાવે છે. શિક્ષકને આ બધું જોવાની મજા પડી. તેમણે ક્ષમાને જોઈ. તેને બધાની સાથે નવું નવું બનાવવાની પ્રવૃત્તિમાં જોડી. સૌએ એકબીજાને મદદ કરી. તેમને રેતી, દોરા, ડાળખીઓ, પાંદડાં, પીંછાં વગેરેમાંથી ઘર, તોરણ, વૃક્ષ, પક્ષી વગેરે બનાવવાની ખૂબ મજા આવી.

લખો : ફકરામાં આવતા રૂ, જ અને ક્ષ પર ઉદાહરણ મુજબ ○ કરો અને તે શબ્દ લખો.

રૂપા					

સુધારીને લખો :

(૧) સૌ મંગળવારે નદીકિનારે ગયાં.

(૨) ક્ષમા અને દક્ષને રેતીના ઘર બનાવવાનું ગમે છે.

(૩) દક્ષ પાણીમાં પગ ઝબોળીને બેઠો.

(૪) રૂપાએ ડાળખીઓ ભેગી કરી.

(૫) ક્ષમાએ પાણીમાં પગ ઝબોળવા સિવાય કંઈ ન કર્યું.

◈ શ્રુતલેખન કરો :

આ એકમમાંથી કોઈ પણ પાંચ વાક્યોનું શ્રુતલેખન કરાવો.

(૧)

(૨)

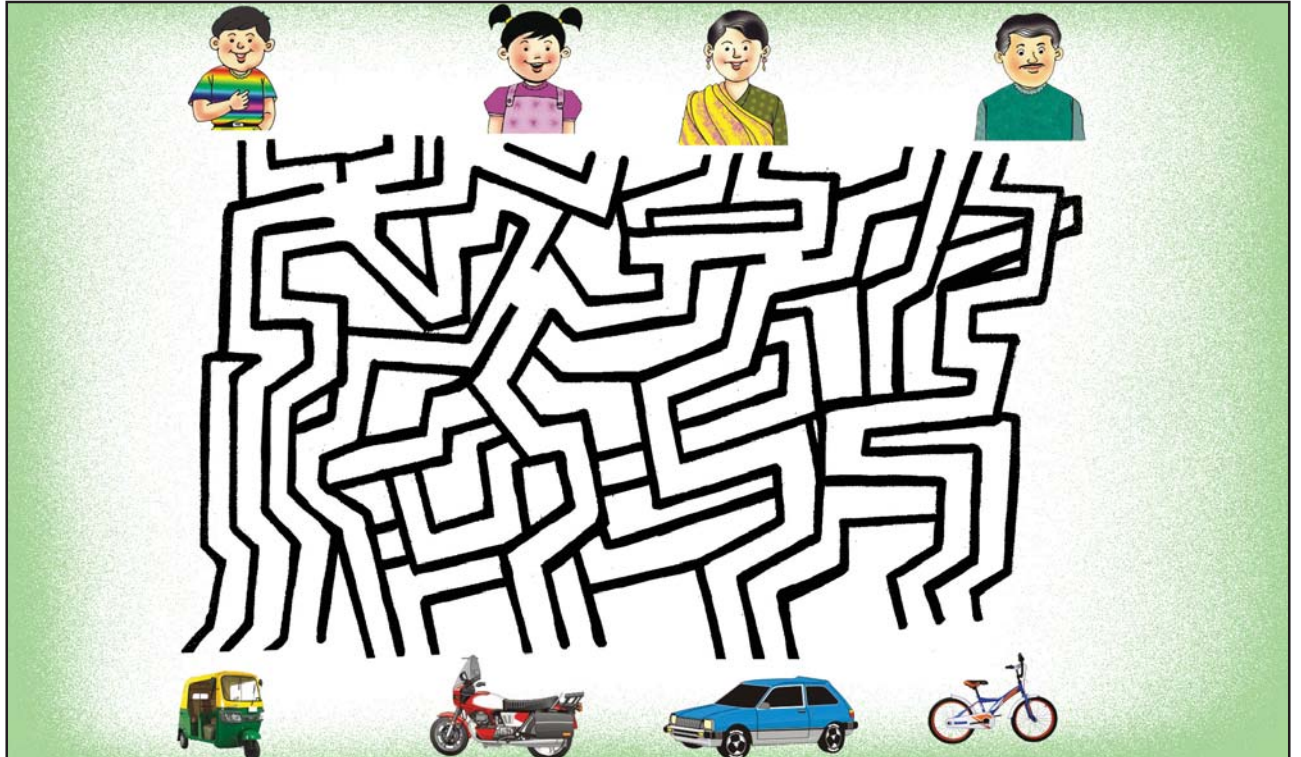
(૩)

(૪)

(૫)

● ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : લીધો કોરો કાગળ.....

◈ કોને શું મળશે? ભુલભુલામણીમાં લીટી દોરી વાહન સુધી પહોંચાડો :

ચિત્રના આધારે ખાલી જગ્યા પૂરો :

(૧) ચશ્માંવાળા ને મળી.

(૨) બે ચોટલાવાળી ને મળી.

(૩) છોકરીને મળી.

(૪) છોકરાને મળી.

અભિનય સાથે ગાઓ :

દરિયાકાંઠે

દરિયાકાંઠે રમવા ચાલો નાના બાળારાજ,
રેતીમાં રમવાને ચાલો રે બાળારાજ...
શંખલાં છીપલાં વીણીને, માળા રે બનાવીશું,
કાગળની હોડીને પાણીમાં રે તરાવીશું,
મોજાં સાથે બાથ ભીડીશું ચાલો બાળારાજ... દરિયાકાંઠે.
રેતીના બંગલાઓ સાથે બેસી બનાવશું,
નાની ઢીંગલી માટે રે ખુરશી-ટેબલ લાવીશું,
પાણીમાં છબછબિયાં કરીશું ચાલો, બાળારાજ... દરિયાકાંઠે.
ઊંચા ઊંચા આભલે સૂરજદાદા આવશે,
સંધ્યા રંગોને, પાણીમાં રે બિછાવશે,
દરિયામાં એ રંગો જોવા ચાલો બાળારાજ... દરિયાકાંઠે.
નાની નાની માછલીઓ કાંઠે રમવા આવશે,
ગીત મધુરાં ગાશું, દરિયો હિલ્લોળા લાવશે,
મોજાંમાં હિલ્લોળા જોવા, ચાલો બાળારાજ... દરિયાકાંઠે.

- મહેન્દ્રભાઈ જોશી

જોડકાં જોડો અને લખો :

બાળારાજ દરિયાકાંઠે શું શું કરશે ? એ દરિયાકાંઠે જે કરવાના છે તે ઊલટસૂલટ થઈ ગયું છે તે સરખું કરીને ઉદાહરણ મુજબ નીચે વાક્યો લખો :

બાળારાજ...

...આ કરશે

શંખલાં-છીપલાં

રંગો જોશે

રેતીના

બનાવશે

દરિયામાં

બંગલા બનાવશે

મોજાં સાથે

વીણશે

કાગળની હોડી

બાથ ભીડશે

ઉદાહરણ : બાળારાજ દરિયાકાંઠે શંખલાં-છીપલાં વીણશે.

કોણ બનાવી શકે? ખાનામાં લખો :

અહીં માનવનિર્મિત પદાર્થો અને કુદરતી પદાર્થોનો તફાવત કે તેની સંકલ્પના શીખવાનો હેતુ નથી. અત્યારે માત્ર એટલી જ અપેક્ષા છે કે બાળકો પોતાના અનુભવજગતના આધારે આ અંગેની ચર્ચામાં ભાગ લે, વર્ગમાં બોલે, જરૂર જણાયે વર્ગમાં દલીલ પણ કરે. આવું થવાથી બાળકો સાદી સમજ કેળવશે કે પોતાની આસપાસ અને પોતાના અનુભવમાં જે કંઈ દેખાય તે બધું માણસે બનાવેલું નથી. તેમાંનું કેટલુંક જ માણસોએ બનાવેલું છે.

નીચે આપેલા શબ્દો ધ્યાનથી વાંચો અને વિચારો કે આમાં એવું શું છે જે માણસ બનાવી શકે? એવું શું શું છે જે માણસ ન બનાવી શકે?

- શંખ ● છીપલું ● માળા ● કાગળની હોડી ● રેતીના બંગલા ● આકાશ ● માછલી
- પાણી ● રેતી ● ઢીંગલી ● ખુરશી ● ટેબલ ● સૂર્ય (આ ઉપરાંત બંને ખાના માટે ચાર-પાંચ શબ્દો ઉમેરો.)

માણસ બનાવી શકે

માણસ ન બનાવી શકે

મેદાન/નદીકિનારે જઈ જુદી જુદી વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરી 'ગામ' બનાવો :

ગામ બનાવવામાં તમારી ટીમે કઈ કઈ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કર્યો તેની યાદી બનાવો.

જુઓ, વાંચો, લખો :

									
ડો	ર	લ	ગ	કા	વું	વે	પા	સા	ટા

- (૧)   - સાગ (૬)   -
- (૨)   - (૭)   -
- (૩)   - (૮)   -

(૪)   - (૯)   -

(૫)   - (૧૦)   -

આ જ અક્ષરોમાંથી નવા શબ્દો બનાવો અને તેના સંકેત દોરો :

(૧) સાગર

(૨) -

(૩) -

(૪) -

(૫) -

ચિત્રોની જગ્યાએ અક્ષરો મૂકી વાક્ય લખો :

(૧)   ના માથે   ડી.

(૨) ચા ,   ઉપ   મારીએ.

(૩)   નું સપનું   થયું.

(૪)   ને   આપો.

(૫)   ખાતો હતો.

સાંભળતાં જાઓ અને લખતાં જાઓ :

તમારા શિક્ષકને પૂછો કે તેમને કઈ રમત સૌથી વધુ ગમે છે ? તે રમત વિશે શિક્ષક બોલે તે વાક્યો લખો.

રમતનું નામ :

(૧)

જરા હસીએ :

ચીકુ : અલ્યા પીકુ, તું તો ખાલી તપેલીમાં કડછી હલાવે છે. બનાવે છે શું ?

પીકુ : તને શા માટે કહું? દાદા પૂછશે તો કહીશ!

થોડીવાર પછી -

દાદા : પીકુ, કહે તો ખરો, તું શું બનાવે છે ?

પીકુ : દાદા, એ તો છે ને... હું સૌને મૂર્ખ બનાવું છું.

આલો, ગાઈએ ગીતડું :

ગોળ ગોળ ઘાણી.

કિત્તે કિત્તે પાણી...?

ઘૂંટણ સુધી પાણી...

ગોળ ગોળ ઘાણી.

કિત્તે કિત્તે પાણી...?

કમર સુધી પાણી.

ગોળ ગોળ ઘાણી.

કિત્તે કિત્તે પાણી...?

ખભા સુધી પાણી.

ગોળ ગોળ ઘાણી.

કિત્તે કિત્તે પાણી...?

આંખો સુધી પાણી.

ગોળ ગોળ ઘાણી.

કિત્તે કિત્તે પાણી...?

માથા ઉપર પાણી...

સમૂહમાં ઝીલગાન કરાવો. ત્યારબાદ અભિનય સાથે ગવડાવો :

શિક્ષક : ગોળ ગોળ ઘાણી.

વિદ્યાર્થી : કિત્તે કિત્તે પાણી

શિક્ષક : ઘૂંટણ સુધી પાણી.

જોડો :

બોલ

ગિલ્લી

કેરમબોર્ડ

ભમરડો

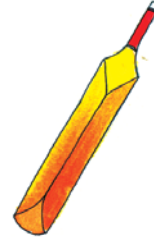
શટલકોક/ફૂલ

દંડો

રેકેટ

બેટ

દોરી

કૂકરી

મિત્રનો પરિચય :

જેમ ગિલ્લી-દંડો, બોલબેટ, કેરમબોર્ડ-કૂકરી, દોરી-ભમરડો એમ જોડી હોય તેમ તમારા વર્ગમાં પણ તમારું કોઈ જોડીદાર હશે. જોડીદાર એટલે દોસ્ત, સહેલી, ભાઈબંધ, સખી, મિત્ર કે બહેનપણી. તમારા પાક્કા જોડીદાર વિશે પાંચ-છ વાક્યો વર્ગ સમક્ષ કહો.

એક હતો પતરંગો. રંગે રૂપાળો, ચમકતા લીલા રંગનો. લાલાશ પડતું માથું, લાલમલાલ આંખો ને અણીદાર પૂંછડી.

તેને ખૂબ જ ભૂખ લાગી હતી. તેણે વીજળીના તાર પર બેઠાં બેઠાં ભોજન માટે આમતેમ નજર દોડાવી. હવામાં ઊડતું એક ઝીણું જીવડું દેખાયું. પતરંગો તરત ઊડ્યો. ને ‘ચટ’ અવાજ સાથે જીવડું પતરંગાની ચાંચમાં! પતરંગો તો એ નાના જીવડાને ઊડતાં ઊડતાં જ ગળી ગયો. ફરીથી વીજળીના તાર પર બેઠો. પણ, નાનું જીવડું ખાવાથી તે કંઈ ભૂખ મટે?

પતરંગાએ આસપાસ નજર દોડાવી. પણ

એકેય જીવડું દેખાયું નહીં. દૂરથી જાતજાતના અવાજો આવતા હતા. તેને થયું, ‘નક્કી આ અવાજો જીવડાંના હશે. એ તરફ બહુ જીવડાં હોય એમ લાગે છે.’ તે તો ઊડ્યો અવાજની દિશામાં.

એક મોટો બંધ દરવાજો આવ્યો. એ તો દરવાજાની ઉપરથી ઊડીને પહોંચી ગયો અંદર. ‘મસ્તી કી પાઠશાલા’ લખેલી એક મોટી સ્કૂલ દેખાઈ. જોયું તો સ્કૂલના કમ્પાઉન્ડમાં ઘણાં બધાં બાળકો. તે તો જોતો જ રહી ગયો.

અચાનક નીચેથી સફેદ રંગનું કંઈક ઉપર ઊડ્યું. પતરંગો ખુશ થઈ ગયો! ઓહો! કેવું મોટું સફેદ જીવડું! તેણે તો ઝટ દઈને તેને ચાંચમાં પકડી લીધું.

નીચેથી એક છોકરી બોલી પડી,
“અરે! અરે! મારું વિમાન... મારું વિમાન... એ
ઊડ્યું...” પતરંગાને ખબર પડી, ‘ઓહ, આ
જીવડું નથી!’ તેણે ચાંચમાંથી વિમાન છોડી દીધું.
વિમાન તો નીચે આવ્યું સીધું છોકરીના માથા
પર! છોકરી હસી, ખડ...ખડ...ખડ.. પતરંગો
બોલ્યો : “ચરર ચરર...”

જીવડું નથી.’ તેણે ચાંચમાંથી લખોટી છોડી
દીધી. લખોટી તો ટપ્પ દઈને પડી છોકરાના
માથા પર!

છોકરો બોલ્યો, “અરરર... અરરર...”
પતરંગાએ કર્યું, “ચરર... ચરર...”
પતરંગાની ભૂખ વધતી જતી હતી. તેણે

પતરંગાએ ઊડતાં ઊડતાં બીજા બાજુ
નજર કરી. નીચે બેઠેલાં છોકરાં તરફથી ઉપર
કંઈક ઊછળતું આવતું દેખાયું. પતરંગાએ તો
ફટાક દઈને નીચે આવી તેને ચાંચમાં પકડી લીધું.
નીચે રમનારા છોકરાએ બૂમ પાડી,
“અરે! મારી લખોટી...!”

પતરંગાને ખબર પડી, ‘ઓહ! આ પણ

ઊડતાં ઊડતાં આમતેમ નજર નાખી. દૂર ખૂણે
બાળકો દંડાથી કંઈક હવામાં ઉછાળતાં દેખાયાં.
પતરંગાને થયું, ‘નક્કી, કોઈ જીવડાને ભગાડતાં
હશે!’

તેણે ઝટ દઈને છોકરાએ દંડાથી ઉછાળેલું
‘કંઈક’ ચાંચમાં પકડી લીધું. નીચેથી છોકરાએ
બૂમ પાડી, “અરે! અરે! મારી ગિલ્લી..”

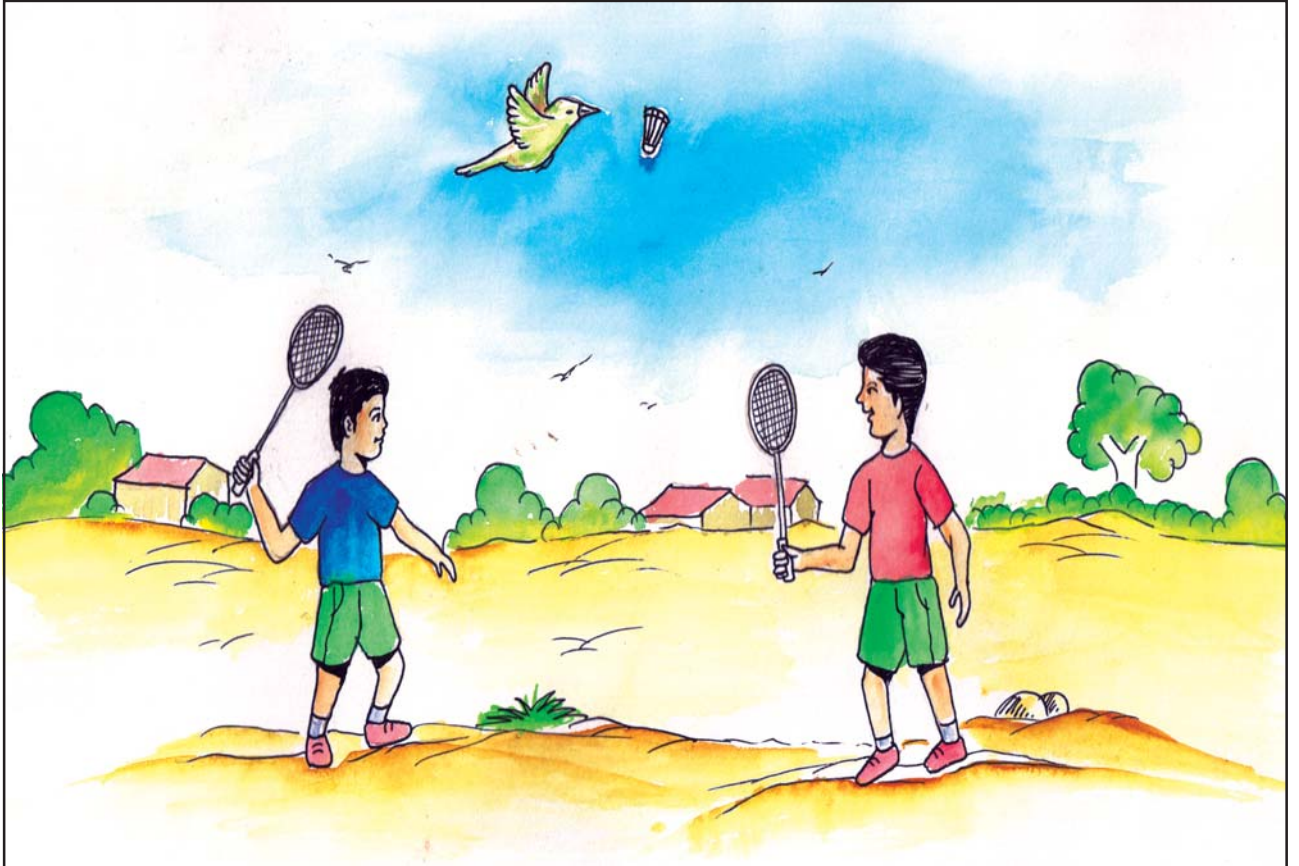
પતરંગાએ સાંભળ્યું. તેણે ચાંચમાંથી ગિલ્લી છોડી દીધી. ગિલ્લી તો જઈને પડી પેલા છોકરાના પગ પાસે! બીજાં છોકરાં હસી પડ્યાં, “તારી ગિલ્લી તો ઊડીને તારા પગ પાસે જ પડી! હા... હા... હા...” પતરંગો “ચરર... ચરર...” બોલતો બીજા બાજુ ઊડ્યો.

હવે, પતરંગાની નજર મેદાનની બીજા તરફ ગઈ. ત્યાં નીચેથી થોડી થોડી વારે ઊંચે સફેદ પીંછાંવાળું કંઈક ઊડીને ઉપર આવતું હતું ને નીચે જતું હતું... પતરંગાને તો મોંમાં પાણી આવ્યું, ‘નક્કી, આ પીંછાંવાળું કોઈ મોટું જીવડું જ છે!’ તેણે ઊડીને ઊંચે આવતું સફેદ પીંછાંવાળું ‘કંઈક’ ચાંચમાં પકડી લીધું : બાળકો બોલી

પડ્યાં, “અરે! આપણું ફૂલ...”

પતરંગાએ ફૂલ છોડી દીધું. નીચેથી એક બાળકે રેકેટ વડે ફરીથી હવામાં ઉછાળ્યું. પતરંગાએ ફરીથી પકડી લીધું, ને સામી બાજુ છોડી દીધું. નીચેથી બીજા બાળકે ફરીથી ઉછાળ્યું. પતરંગાએ ફરીથી પકડ્યું, નીચે છોડી દીધું. પતરંગો ભૂખ ભૂલીને રમવા લાગ્યો. આમ વારંવાર થતું જોઈને રમત જોનારા છોકરાઓ તાળી પાડીને કિકિયારી પાડવા લાગ્યાં.

ત્યાં જ અચાનક બેલ પડ્યો, ‘ટનનન ટન!’ પતરંગાએ કર્યું, “ચરર... ચરર...” ને આખા મેદાનમાં ઊડાઊડ કરવા લાગ્યો.

❖ વાતચીત :

- (૧) વાર્તામાં શું બન્યું ત્યારે તમને સૌથી વધુ મજા આવી?
- (૨) તમે શાળામાં કઈ કઈ રમતો રમો છો?
- (૩) તમને રમવા સિવાય શાળામાં બીજું શું શું કરવું ગમે છે?
- (૪) તમે ઘરે કોઈ પંખી કે પ્રાણી સાથે રમ્યાં છો? તમારા દોસ્તોને તેની વાત કહો.
- (૫) ક્યું પંખી કે પ્રાણી તમારું દોસ્ત હોય તો તમને કેવી મજા પડે તે કહો.
- (૬) પતરંગો ‘મસ્તી કી પાઠશાલા’માં કેવી રીતે પહોંચ્યો?
- (૭) દરવાજો બંધ હોવા છતાં પતરંગો અંદર જઈ શક્યો ? બીજું કોણ કોણ આમ અંદર જઈ શકે?
- (૮) ‘મસ્તી કી પાઠશાલા’માં બધાં બાળકો કેમ રમતાં હતાં?
- (૯) પાઠશાલામાં બધાં બાળકો કઈ કઈ રમતો રમતાં હતાં?
- (૧૦) પતરંગો વિમાન, લખોટી, ગિલ્લી એવું શા માટે પકડી લેતો હતો?
- (૧૧) પતરંગો શા માટે ફૂલ (શટલકોક) વારંવાર પકડીને નીચે છોડી દેતો હતો?
- (૧૨) બેલ પડ્યા પછી પતરંગાએ શું કર્યું?

● ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ગોળ ગોળ ઘાણી...

❖ વાંચો, સમજો અને લખો.

વિદ્યાર્થીઓને પહેલા ખાનામાં આપેલો ફકરો મોટેથી વાંચવા કહો. ત્યારબાદ બીજા ખાનામાં આપેલ ફકરાની ખાલીજગ્યા પૂરવા કહો. તેમજ ત્રીજા ખાનામાં તેમના મનગમતાં પંખીનું નામ લખી, તેનું ચિત્ર આપેલી જગ્યામાં ચોંટાડીને તેના વિશે ફકરો લખવા કહો.

પતરંગો	ચકલી
		
<p>આ પંખી છે પતરંગો. રંગે રૂપાળો. ચમકતા લીલા રંગનો. લાલાશ પડતું માથું, લાલમલાલ આંખો અને અણીદાર પૂંછડી તે “ચરર... ચરર...” કરે. નાનાં જીવડાં ખાય.</p>	<p>આ છે <input type="text"/> . તે નાનું <input type="text"/> છે. તે ઝાડ પર કે મારા <input type="text"/> માં માળો બનાવે. “ <input type="text"/> ” ગીતો ગાય. અનાજના <input type="text"/> કે નાનાં <input type="text"/> ખાય.</p>	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

◡ સાચું હોય તો “ચરર... ચરર...” બોલો,

ખોટું હોય તો “અરરર.. અરરર...” બોલો :

- (૧) પતરંગો પાંદડા જેવા રંગનો હોય છે.
- (૨) પતરંગાને રમત રમવી હતી એટલે તે મસ્તી કી પાઠશાલામાં ગયો.
- (૩) ‘મસ્તી કી પાઠશાલા’નો દરવાજો હંમેશાં ખુલ્લો જ હોય છે.
- (૪) લખોટી ટપ્પ દઈને છોકરાના માથા પર પડી.
- (૫) છોકરાએ દંડાથી હવામાં ઉછાળેલી ગિલ્લી લીલી થઈ ગઈ.
- (૬) બાળકો સફેદ પીંછાવાળું પંખી આમથી તેમ ઉડાડતા હતા.
- (૭) ફૂલરેકેટ રમવામાં પતરંગો પોતાને ભૂખ લાગી હતી તે પણ ભૂલી ગયો.
- (૮) બાળકો ફૂલ વડે રેકેટ ઉડાડતાં હતાં.

પછી શું થયું હશે? :

બેલ વાગ્યા પછી શાળામાં શું શું થયું હશે તે બાળકો, શિક્ષકો, પતરંગા વગેરેના સંદર્ભમાં બે-બેના જૂથમાં વિદ્યાર્થીઓને વિચારવા કહો અને તેની નોંધ કરાવો.

બેલ પડ્યા પછી...

- (૧) મેદાનમાં રમવા બદલ બાળકો પર આચાર્ય ખિજાયા હશે?
- (૨) બધાં બાળકોએ પતરંગાને ટિક્કિનબોક્સમાંથી નાસ્તો કરાવ્યો હશે?
- (૩)
- (૪)
- (૫)

ગીત :

આટાપાટા, ગિલ્લીદંડા કાં તો સંતાકૂકડી,
સંતુબેની ચાલો રમવા, અમે બનાવી ટુકડી.
'લંગડીમાં હું સૌને પકડું' ફાંકો રાખતી નીલ્લમ,
આજ એને હંફાવી દઈએ, ઉતારીએ એની ફિલ્લમ.
એક પગે લંગડી ના ફાવ? આમલી પીપળી રમીશું,
ખિસકોલીની જેમ પછી સહુ ડાળે ડાળે ભમીશું.
જો કોઈ તારી પાસે આવી કહેશે, 'ચલ્લકચલાણી',
શૈલાને ચીંધીને કહેજે : 'પેલ્લે ઘેર ઘાણી.'
રમતાં-ભમતાં થાકીશું નહીં ને પરસેવે ના'શું
પછી જઈને તળાવકાંઠે, ધમ્મ ધુબાકા મારીશું.
મમ્મીને કહી દઉં છું કે 'નહીં કરતી ચિંતા ખોટી,
સંતુબેની તો મારી સાથે રમતાં થાશે મોટી.'

● શોધો અને લખો :

- (૧) નીલમ - નીલ્લમ (૪) પેલે -
- (૨) ફિલમ - (૫) ધમ -
- (૩) ગિલી - (૬) ચલક -

જો 'ભાવેશ' ને 'ભાવ્વેશ' કહીએ તો કેવી મજા પડે!

લખો અને મોટેથી વાંચો :

- (૧) ભાવેશ - ભાવ્વેશ (૪) જલેબી -
- (૨) રમેશ - (૫) નીલા -
- (૩) ગોપાલ - (૬) સમીના -

તમારા છ મિત્રોનાં ઉપર જેવાં નામ અહીં લખો અને તેમને એ નામથી બોલાવો :

- (૧) (૪)
- (૨) (૫)
- (૩) (૬)

આવાં વાક્યો તમે બનાવી શકો? :

ઉદાહરણનાં વાક્યોનું વિદ્યાર્થીઓને સમૂહમાં મોટેથી ઝીલવાચન કરાવો. ત્યારબાદ તેમને આપેલાં વાક્યોમાં લીટી દોરેલા શબ્દનો એક અક્ષર ઉદાહરણ મુજબ બનાવી લખવાનું અને મોટેથી વાંચવાનું કહો.

- એક હતો પતરંગો.	- તે રંગે રૂપાળો.
- એક હતો પત્તરંગો.	- તે રંગે રૂપ્પાળો.
- તેણે નાનું જીવડું જોયું.	- બાબુભાઈને પોપટ ગમે.
- ____	- ____
- ફતેસિંહે ફાટક બંધ કર્યું.	- મેળામાં ખૂબ જ મજા પડી.
- ____	- ____

વાંચો :

આ વાક્યો મોટેથી વાંચો. ત્યારબાદ એક-એક વાક્યનું સમૂહમાં ઝીલવાચન કરાવો. લીટી દોરેલો શબ્દ આવે ત્યારે વિદ્યાર્થીઓ પાટલી પર હાથ પછાડશે. ત્યારબાદ વિદ્યાર્થીઓને વારાફરતી ઊભા થઈને મોટેથી શબ્દ વાંચવા કહો.

- (૧) પતરંગાને સખ્ખત ભૂખ લાગી. તેણે જીવડું જોઈ ગુકાવ્યું.
- (૨) મમ્મીએ ચુન્નુને તડકામાં રમવાની ના પાડી હતી. ચુન્નુ તડકામાં રમીને આવ્યો. મમ્મીએ ગુસ્સે થઈ કલ્યું, “ચુન્નુ, તું જક્કી છે.”
- (૩) ત્રિશાએ પપ્પા પાસે સો રૂપિયા માગ્યા. પપ્પાએ તેને ફક્ત પચાસ રૂપિયા આપ્યા.
- (૪) દાદા દરરોજ કૃષ્ણમંદિરે જાય છે. તે શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત છે.
- (૫) ફિલ્ડરે હવામાં અધ્ધર કૂદીને કેચ કર્યો.
- (૬) “હિન્દુસ્તાન” નામ સિન્ધુ નદી પરથી પડ્યું છે.
- (૭) બાળકો પાંચીકા રમ્યાં. પતરંગાને પાંચીકા ગમ્યા. પતરંગાએ પાંચીકો ચપ્પ દઈને પકડ્યો.

લીટી દોરેલા શબ્દો લખો :

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ગોળ ગોળ ઘાણી

ચિટ્ટી-મીટ્ટી :

ફાતિમા અને ફોરમ કોઈને ખબર ન પડે તેમ ચિટ્ટીઓ વડે વાતો કરે છે, તે વાંચો. કેપ્ટન, રવિવારની મેચનું શું કરીશું? - ફો

કોરન , અધિવાસની મેચનું શું કહીશું ? ફો

આજે હજુ ગુરુવાર વાલો. શું ઉતાવળ હો ? ફો

કોરનને કહી ન પડી હોય. હું વાઈસ કોરન છું. મારે આયોજન કરવાનું ને ! ફો

હા ! દાણી લાલી, ગઈ મેચમાં આઠ વાઈડ નાખેલા. દર વખતે દડા કીકની બહાર. ફો

હુહ ! અને તો કીકની આગળ જઈ બોલ નાખેલા, એનું શું ? ફો

અંચ , તજલ જ નો બોલ હતા. ફો

તો અધિવાસી ? ફો

હમણાં ભણવામાં દલાન આપ. ફો

પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

- (૧) કોણ વાત કરી રહ્યું છે?
- (૨) ઉપક્રાંતિ કોણ છે?
- (૩) કઈ રમતની વાત છે? ક્રિકેટ કે ફૂટબોલ?
- (૪) વાઈડ બોલ ક્યારે કહેવાય?
- (૫) નો બોલ ક્યારે કહેવાય?

આલો રમીએ :

(૧) શું જોઈશે? - વીસ લખોટી અથવા વટાણા.

- ત્રણ ત્રણની ટીમ બનાવો.

- થાળીમાં લખોટીઓ મૂકો.

- પહેલી બે આંગળીથી લખોટી પકડીને થાળીમાંથી ડબ્બામાં નાંખો.

- કઈ ટીમે પહેલાં બધી લખોટીઓ ડબ્બામાં ભરી દીધી? તે ટીમના સભ્યોનાં નામ લખો.

- આલો, ગાઈએ ગીતડું : ગોળ ગોળ ઘાણી...

વાંચો અને રમો :

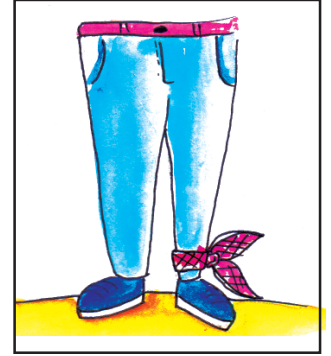
(૧) મેદાનમાં કે ક્લાસરૂમમાં એક વર્તુળ દોરો.

(૨) લટકતો રહે તેમ પોતાના જમણા પગ સાથે રૂમાલ બાંધો.

(૩) વર્તુળમાં ચાલવાનું શરૂ કરો.

(૪) બીજાના રૂમાલ પર પગ મૂકવાનો પ્રયત્ન કરો.

(૫) જેનો રૂમાલ બીજાના પગ નીચે આવી જાય તે આઉટ ગણાય.

- છેલ્લે સુધી કોણ આઉટ ના થયું?

આ રમત માટે વિદ્યાર્થીઓનાં પાંચપાંચનાં જૂથ બનાવો. તેમની જાતે જ વાંચીને રમવા કહો. સૂચના મુજબ ન રમે તો તે જૂથને ફરી વાંચવા કહો. બે-ત્રણ દિવસ રમાડો.

❖ વાતચીત :

- (૧) રમવાની મજા આવી? શું કરવાની મજા આવી?
- (૨) રમત રમવા માટે પહેલાં શું કર્યું? પછી શું કર્યું?
- (૩) કોણ પડી ગયું હતું?

❖ રૂમાલને બદલે બીજું શું બાંધીને આવી રમત રમાય ? તેના કારણે રમતમાં શું ફેરફાર થાય તે વર્ગમાં જણાવો.

❖ ખૂબ ગમે, ઓછી ગમે કે ના ગમે? રમતનાં નામ ધૂટા પાડો અને લખો :

કબડ્ડી, ખોખો, લંગડી, ક્રિકેટ, પકડદાવ, સંતાકૂકડી, હોકી, ચેસ, કેરમ, પત્તાં, ચોર-પોલીસ, ગિલ્લીદંડા, લખોટી, નદી-પર્વત, સાતોડિયું, સાપસીડી, અંતકડી, ઘરઘર, ગાંધીજી કહે, દેડકાકૂદ, બેડમિન્ટન, પાંચીકા.

ના ગમે	ઓછી ગમે	ખૂબ ગમે

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ગોળ ગોળ ઘાણી...

અબ્બાસને પકડદાવ રમવાનું ખૂબ ગમે. તેણે પકડદાવ વિશે લખ્યું તે વાંચો. હવે તમને ગમતી રમત વિશે બાજુમાં આપેલી ખાલીજગ્યા પૂરો :

<p>મારું નામ અબ્બાસ છે. મને પકડદાવ ખૂબ ગમે. અમે છ ભાઈબંધો રમીએ છીએ. જેનો દાવ હોય તે બીજાને પકડવા દોડે. અમે બધા દોડીએ છીએ. જે પકડાય તે દાવ આપે છે.</p>	<p>મારું નામ <input type="text"/> છે. મને <input type="text"/> ખૂબ ગમે. અમે <input type="text"/> મિત્રો મળીને તે રમીએ છીએ.</p> <p><input type="text"/></p> <p><input type="text"/></p> <p><input type="text"/></p> <p><input type="text"/></p>
---	--

અબ્બાસના અબ્બુ નાના હતા ત્યારે “અંખી-પંખી” રમતા :

તેમાં અબ્બુ કહે, “અંખી-પંખી”

ગબ્બુ કહે, “ડાબા ડંખી”

અબ્બુ પૂછે, “આટલા આટલામાંથી હોડી બતાવો.”

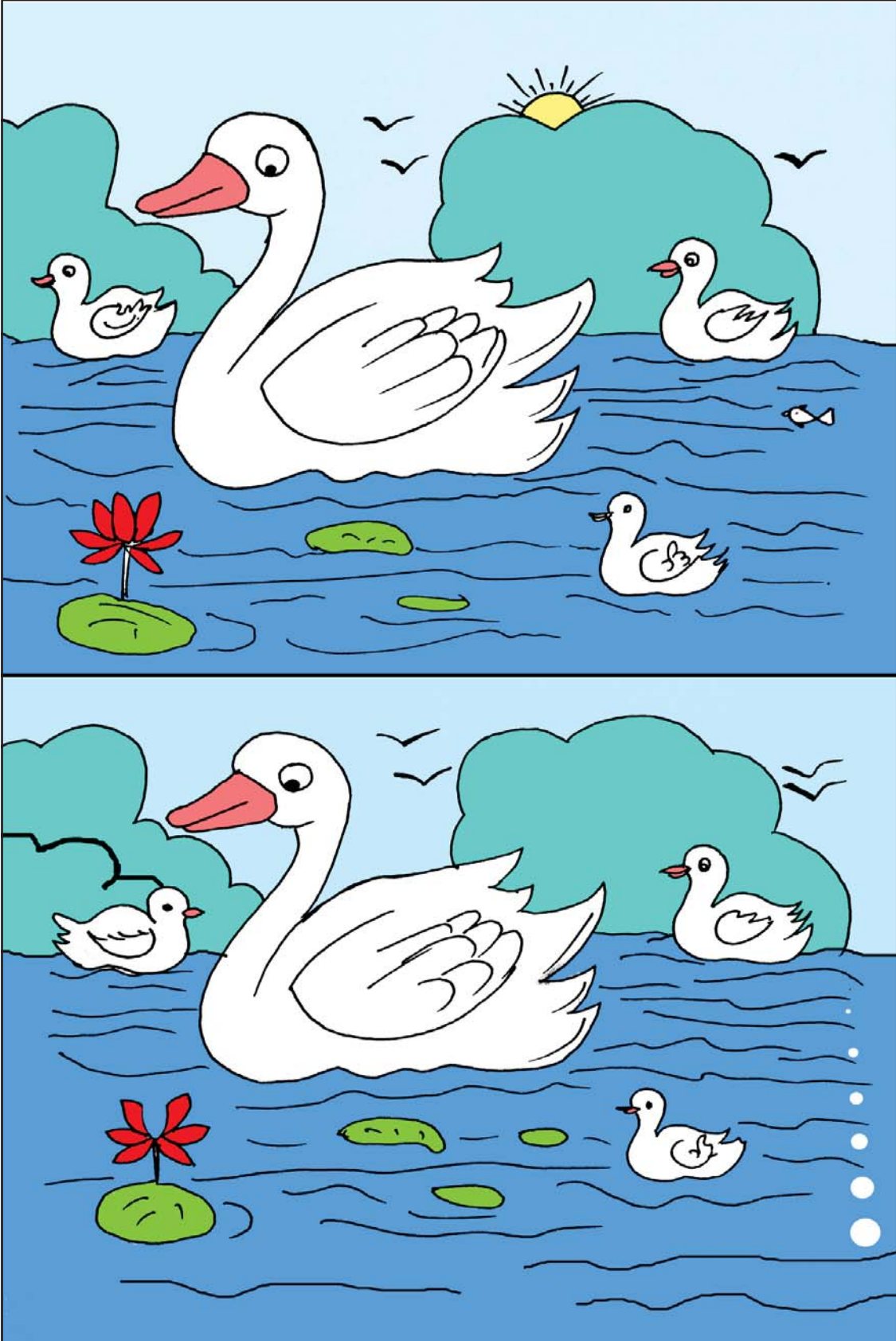
જો ગબ્બુ આસપાસમાંથી હોડી, હોડીનો ફોટો કે હોડીનું ચિત્ર શોધી બતાવે. તો તે “અંખી-પંખી” એમ બોલે ને રમત આગળ ચાલે.

વડીલોને પૂછો કે તેઓ નાનાં હતાં ત્યારે કઈ-કઈ રમતો રમતાં હતાં? જાણો અને લખો :

મમ્મી	પપ્પા	દાદા	દાદી	શાળાના આચાર્ય

તે રમતો કઈ રીતે રમાય તે જાણો. તેમાંથી નવી રમત વર્ગના મિત્રોને શીખવો.

તફાવત શોધી કાઢો :

આ બે ચિત્રોમાં ૧૦ તફાવત શોધો.

મોટેથી ગાઓ :

પપ્પા એટલે પપ્પા
બાકી બધાં ગપ્પાં
વહેલાં જાગી વાંચું હું
તો આપે મસ્ત ધબ્બા!

જરા હસીએ :

શિક્ષક : દુનિયાનો સૌથી ખતરનાક સાપ ક્યાં રહે છે?

ચીકુ : સાપસીડીના ૯૯ નંબરવાળા ખાનામાં!

ઠાલો, ગાઈએ ગીતડું :

રંગીલાં રંગીલાં રંગીલાં પતંગિયાં,
હા હા હા... હો હો હો... હા હા હા પતંગિયાં.
બાળકો બાગમાં રમવાને આવતાં,
દોડાવી દોડાવી થકવી એ નાખતાં,
મન મારું મોહી લેતાં રે પતંગિયાં.

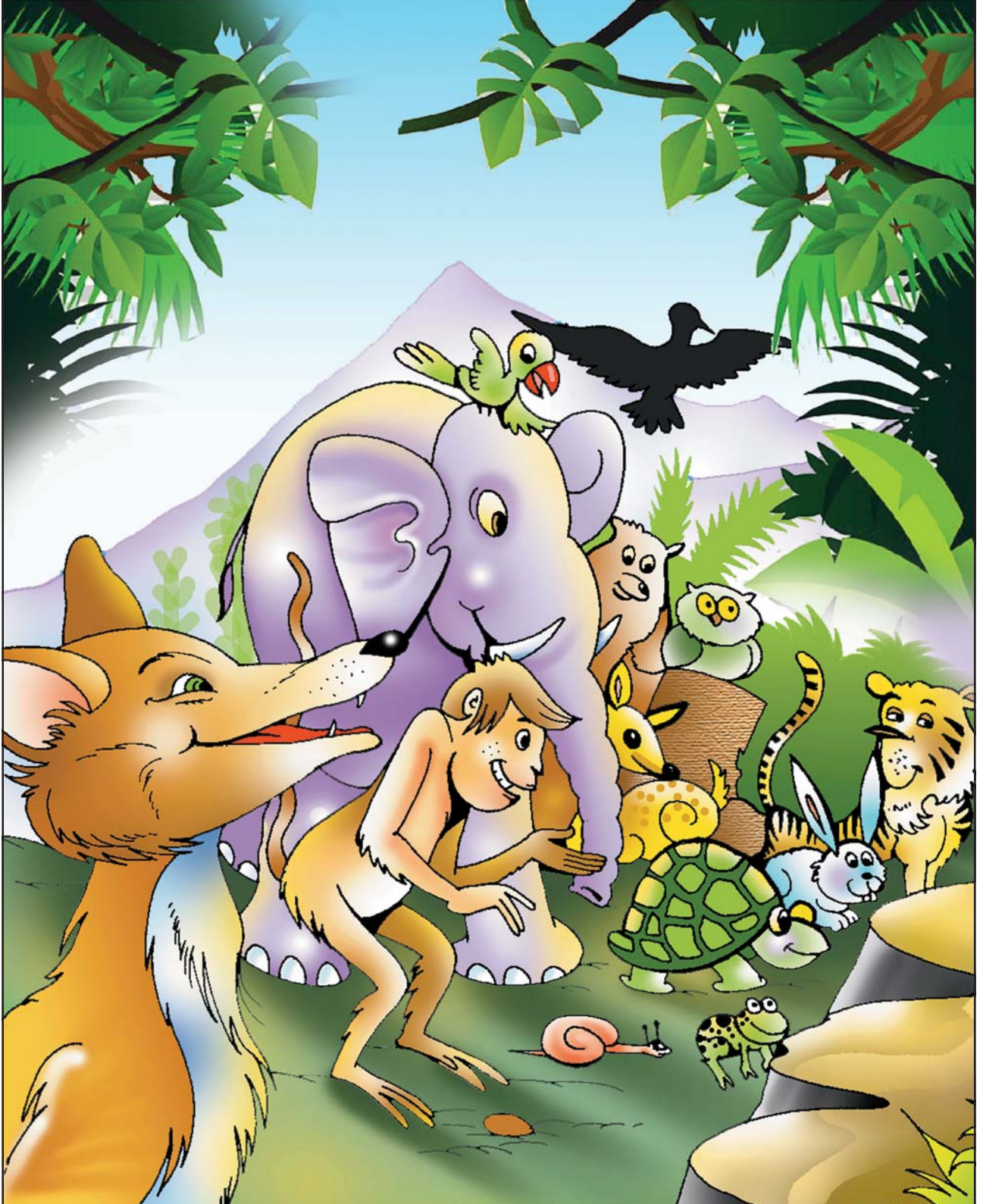
રંગીલાં રંગીલાં...

ફૂલડે ફૂલડે આમતેમ દોડતાં,
આકાશે ઊડતાં ને હાથમાં ન આવતાં,
મન મારું મોહી લેતાં રે પતંગિયાં.

રંગીલાં રંગીલાં...

ચિત્ર જુઓ. તમને શું-શું દેખાય છે, તે બધાંને કહો :

એક પછી એક બધાં વિદ્યાર્થીઓ પાસે ચિત્ર વિષયક એક-એક વાક્ય બોલાવવું.

○ તમે જંગલવિસ્તારમાં ફરવા ગયા છો? ત્યાં શું શું જોયું હતું? કહો :

○ ભુલભુલામણી :

તક્ષકને તેના દર સુધી પહોંચાડો.

○ તક્ષકને દર સુધી જવામાં કઈ કઈ જગ્યા આવી?

_____ , _____ , _____ , _____

○ તમારા મિત્રની ચોપડી જુઓ. તેણે તક્ષક માટે કયો રસ્તો શોધ્યો? તમારા રસ્તા સરખા છે કે જુદા?

અમે શાળામાંથી સાપુતારાનો પ્રવાસ ગોઠવ્યો. સુરતથી બસમાં અમે વહેલા નીકળી પડ્યા. વઘઈ આવ્યું ને સૂર્યોદય થયો. અમે ડાંગ જિલ્લામાં દાખલ થઈ ચૂક્યા હતા. ડાંગમાં ડુંગરોની હાર છે ને મોટો ભાગ જંગલોથી છવાયેલો છે. એ જંગલોમાં વાઘ, દીપડા ને હરણ વગેરે વસે છે. અહીંના એક ડુંગર ઉપર હવા ખાવાનું સ્થળ સાપુતારા આવેલું છે. અમારે ત્યાં જવાનું હતું.

અમે વઘઈ ઊતર્યા. ગામમાં બીજા પ્રવાસીઓ પણ જોવા મળ્યા. ડાંગમાં રહેતા લોકો

‘ડાંગી’ નામે ઓળખાય છે. વાંસના ટોપલા, ટોપલી ને પંખા લઈ ડાંગીઓ અમને વીંટળાઈ વળ્યા. એમાંના એક જણ પાસે વાંસનાં હરણ, મોર ને કબૂતર જેવાં રમકડાં હતાં. વાંસનાં રમકડાંની તો પરદેશમાં પણ માંગ છે.

ડાંગનાં જંગલોમાં વાંસ સિવાય ઊંચી જાતના સાગનાં ઝાડ પણ ખૂબ થાય છે. સાગ ઈમારતી કામમાં વપરાય છે. વઘઈમાં ઠેર-ઠેર ઈમારતી લાકડાંની દુકાનો જોવા મળી.

વઘઈથી સીધા જ સાપુતારા જવાને બદલે અમે વચ્ચે આહવા જોઈ લેવાનું નક્કી કર્યું.

વઘઈથી બસમાં બેસી અમે આહવા તરફ જવા નીકળ્યા. હવે ડુંગરોવાળો પ્રદેશ શરૂ થયો. ઊગતા સૂરજનાં કિરણોથી ડુંગરો કેસરી રંગના દેખાતા હતા. કેસરી ડુંગરો અને લીલાં વૃક્ષો અમે જોતા હતા એટલામાં જ આહવા આવ્યું. આહવા ડાંગ જિલ્લાનું મુખ્ય મથક છે. અહીં અમને આશ્રમશાળા જોવાની મજા આવી.

આહવા જોઈ ફરી પાછા અમે બસમાં ગોઠવાયા. બસ સાપુતારાના રસ્તે ચાલવા લાગી. સાપુતારાની ઊંચાઈ લગભગ હજાર મીટરની છે. બસ ઊંચે ને ઊંચે ચઢતી જતી હતી. સાપુતારા એટલે ‘સાપોનું રહેઠાણ’. સાપ તો જોવા મળે ત્યારે ખરા, પણ રસ્તો તો સાપ ચાલે એવો જ વાંકોચૂંકો હતો. બે ટેકરીઓ વચ્ચેનો હરિયાળો પ્રદેશ એટલે સાપુતારાનું ડુંગરી મથક. ગુજરાતનું હવા ખાવાનું આ એક સારું સ્થળ છે.

બસ સ્ટેન્ડ આવી ગયું. અમારો સામાન લઈ અમે પ્રવાસીઓને રહેવા માટેના બંગલામાં

પહોંચ્યા. ત્યાં જ ભોજન કર્યું અને થોડો આરામ કરી અમે ફરવા નીકળ્યાં. ઊગતા-આથમતા સૂરજને જોવાની અહીં મજા પડે છે. ઊંચા ડુંગરેથી નીચે ખીણમાં જોઈ શકાય એવી કેટલીક જગ્યાઓ અહીં બનાવવામાં આવી છે. અહીં બેસી બોલાયેલા શબ્દનો પડઘો સાંભળવાની તો ખૂબ ખૂબ મજા પડે છે.

એ પછી અમે બાગમાં ફર્યા. મ્યુઝિયમ જોયું. મધમાખી-ઉછેર-કેન્દ્રમાંથી મધ લીધું. એક ટેકરી ઉપર ચઢીને આથમતા સૂરજની સુંદરતા જોઈ. અમને ખૂબ મજા આવી.

સૂવા જતાં પહેલાં અમે નીચે ખીણ તરફ જોયું તો અમને નવાઈ લાગી. ડાંગીઓના છૂટાંછવાયાં મકાનોમાં દીવાનો રંગીન પ્રકાશ દેખાતો હતો, જાણે આકાશના તારા ખીણમાં ના આવી ગયા હોય!

સાપુતારાનો પ્રવાસ કરી મોડી રાત્રે અમે પાછા સુરત પહોંચી ગયાં.

વાતચીત :

- (૧) સાપુતારા વિશેની કઈ વાત જાણીને તમને સૌથી વધુ મજા પડી?
- (૨) તમે કોઈ દિવસ પ્રવાસમાં ગયાં છો? ક્યાં?
- (૩) તમને મમ્મી-પપ્પા સાથે કઈ જગ્યાએ ફરવા જવું ગમે?
- (૪) તમને શાળામાંથી કઈ જગ્યાએ ફરવા જવું ગમે?
- (૫) બે-ત્રણ દિવસ ફરવા જવાનું હોય તો તમે કઈ-કઈ વસ્તુઓ સાથે લઈ જાઓ?
- (૬) તમે ઊગતો કે આથમતો સૂરજ જોયો છે? એ જોઈને તમને કેવું લાગ્યું હતું?
- (૭) તમે કોઈ દિવસ ડુંગર ઉપર ચઢ્યા છો? ચઢ્યા હો તો એ વિશે બધાંને કહો.

સાચો જવાબ શોધો અને લખો :

(૧) હવા ખાવાનું સ્થળ એટલે કેવું સ્થળ?

(અ) જ્યાં હવા ખાઈ શકાતી હોય તેવું સ્થળ.

(બ) જ્યાં હવા સારી અને ચોખ્ખી હોય તેવું સ્થળ.

(ક) જ્યાં ખાવા માટે માત્ર હવા જ મળતી હોય તેવું સ્થળ.

જવાબ :

(૨) ડાંગમાં રહેવાવાળા ડાંગી કહેવાય, જામનગરમાં રહેવાવાળા જામનગરી કહેવાય તો અમદાવાદમાં રહેવાવાળાને શું કહેવાતું હશે?

(અ) અમદાંગી

(બ) અમદાનગરી

(ક) અમદાવાદી

જવાબ :

(૩) ડુંગરો કેસરી રંગના કેમ દેખાતા હતા?

(અ) ડુંગરોનાં ઝાડ પર કેસરી રંગનાં ફૂલો ખીલ્યાં હતાં માટે.

(બ) વહેલી સવારનો કેસરી રંગનો તડકો ડુંગર ઉપર પડતો હતો માટે.

(ક) ડુંગરોની જમીન કેસરી રંગની હતી માટે.

જવાબ :

(૪) હરિયાળો પ્રદેશ એટલે શું?

(અ) લીલોતરીવાળી જગ્યા

(બ) બારે મહિના શિયાળો હોય તેવી જગ્યા

(ક) હરિની જગ્યા

જવાબ :

(૫) આકાશના તારા ખીણમાં આવી ગયા હોય એવું કેમ લાગતું હતું?

(અ) ખીણમાં પાણી હતું અને તેમાં તારાઓનો પડછાયો પડતો હતો માટે.

(બ) ડાંગીઓનાં મકાનોમાં દીવાનો પ્રકાશ દેખાતો હતો. માટે.

(ક) ડાંગીઓનાં મકાનોમાં તારા રહેવા આવ્યા. ફાનસનાં અજવાળાં હતાં માટે.

જવાબ :

● ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : રંગીલાં રંગીલાં...

જુઓ અને લખો :

(૧) ને બહુ ભાવે છે.

જવાબ : વાંદરાને કેળાં બહુ ભાવે છે.

(૨) જંગલમાં , અને જેવાં પશુ રહે છે.

જવાબ :

(૩) લોકો બારશના દિવસે ની પૂજા કરે છે.

જવાબ :

(૪) સાપુ એટલે નું

જવાબ :

એક શબ્દમાં ભૂલ છે. સુધારીને લખો :

(૧) અમે શાળામાંથી સાપુતારાનો પ્રવાસ ગોઠવીયો.

અમે શાળામાંથી સાપુતારાનો પ્રવાસ ગોઠવ્યો.

(૨) ગામમાં બધે પરવાસીઓની વસતી જોવા મળી.

(૩) વઘઈથી બસમાં બેસી અમે આહવા તરફ જવા નીકળ્યા.

(૪) ડાંગ જિલ્લાલાનું મુખ્ય મથક આહવા છે.

(૫) સાપુતારા જવાનો રસતો સાપ ચાલે એવો જ વાંકોચૂંકો હતો.

(૬) બોલાયેલા શબ્દનો પડઘો સાંભળવાની ખૂબ મજા પડે છે.

 ગીત ગાઓ :

રીંછ એકલું ફરવા ચાલ્યું હાથમાં લીધી સોટી;
સામે રાણા સિંહ મળ્યા રે, આફત આવી મોટી.
ઝૂકી ઝૂકી ભરી સલામો, બોલ્યું મીઠાં વેણ;
“મારે ઘેર પધારો રાણા! રાખો મારું કહેણ.

હાડચામડાં બહુ બહુ ચૂંચ્યાં, ચાખોજી મધ મીઠું;
નોતરું દેવા ખોળું તમને, આજે મુખડું દીઠું.”

રીંછ જાય છે આગળ, એના પગ ધબધબ,
સિંહ જાય છે પાછળ, એની જીભ લબલબ.

“ઘર આ મારું જમો સુખેથી, મધની લૂમેલૂમ.”
ખાવા જાતાં રાણાજીએ પાડી બૂમેબૂમ.

મધપૂડાનું વન હતું એ, નહીં માખોનો પાર;
બટકું પૂડો ખાવા જાતાં વળગી લારોલાર.

આંખે, મોઢે, જીભે, હોઠે ડંખ ઘણેરા લાગ્યા;
“ખાધો બાપ રે!” કરતાં ત્યાંથી વનરાજા તો ભાગ્યા.
રીંછ એકલું ફરવા ચાલ્યું હાથમાં લીધી સોટી;
સામે રાણા સિંહ મળ્યા’તા આફત ટાળી મોટી.

- રમણલાલ સોની

❖ વાતચીત :

- (૧) રીંછે શું કર્યું ત્યારે તમને મજા આવી?
- (૨) ગીતમાં શું થયું તે તમને ના ગમ્યું?
- (૩) તમે મધપૂડો જોયો છે ? ક્યાં-ક્યાં જોયો છે?
- (૪) મધમાખી તમને કરડવા આવે તો તમે શું કરો? તમે કેવી બૂમ પાડો?
- (૫) તમારી જીભ લબલબ ક્યારે થાય છે?

❖ જવાબ આપો :

- (૧) રીંછ ક્યાં ફરવા જતું હશે?
- (૨) સિંહને જોઈને રીંછને આફત આવી પડી હોય એવું કેમ લાગ્યું?
- (૩) જીભ લબલબ થવી એટલે શું?
- (૪) સિંહની જીભ લબલબ કેમ થતી હશે?
- (૫) આફત ટાળવા માટે રીંછે સિંહને સોટી કેમ નહીં મારી હોય?
- (૬) રીંછને મધમાખીઓ કેમ નહીં કરડી હોય?

❖ સમાચાર વાંચો અને હસો :

‘આપણું જંગલ’ હેડલાઈન્સ

- (૧) બીકણ સસલીને આવતી જોઈને જગ્ગુ સિંહ ઊભી પૂંછડીએ ભાગ્યો.
- (૨) ઝાડ ઉપરથી કેળાની લૂમ પડવાથી ચિન્ટુ હાથીના પગે થયું ફેક્યર.
- (૩) હડકાયું કૂતરું કરડવાથી પિન્ટુ મંકોડાએ લેવાં પડ્યાં ચૌદ ઈજેક્શન.
- (૪) પાણીથી ભરેલા ખાબોચિયામાં લપસ્યો ભૂરી ભેંસનો પગ, ખિસકોલીએ ભૂરી ભેંસનો કર્યો આબાદ બચાવ.

- (૫) જંગલમાં યોજાયો રક્તદાન કેમ્પ, ચિંકી કીડીએ કર્યું સૌથી વધુ રક્તદાન.
- (૬) ભારે વરસાદને કારણે ગઢુ વાઘની બોડમાં ભરાયું પાણી, ચીકુ હરણે વાઘકુટુંબને આપ્યો આશરો.
- (૭) ટેણી મધમાખીનું વધી ગયું વજન, ડોક્ટર વાંદરાએ આપી રોજ એક ચમચી મધ ખાવાની સલાહ.

તમને આમાંથી કયા બે સમાચાર વાંચવાની સૌથી વધુ મજા પડી ? જૂથમાં બેસી બે આવા બે રમૂજ સમાચાર બનાવી વર્ગમાં રજૂ કરો.

ઉખાણાંનો જવાબ કોઠામાંથી શોધો. નંબર લખો અને તે શબ્દ પરથી વાક્ય બનાવો :

ચ	સો	ય	ન	બી
લી	દો	ઘો	દી	કો
રીં	પો	મા	ઓ	ય
છ	જ	લે	બી	લ
પં	ખો	ખો	ડું	ગ

(૧) પહાડમાંથી નીકળી હું તો

સાગરને મળવા જાઉં,

વચ્ચે આવે ગામ, ખેતર

લોકમાતા કહેવાઉં.

જવાબ : નદી

વાક્ય : નદીમાં ખૂબ પાણી છે.

(૨) ડગુમગુ ડગુમગુ ચાલે છે,

મોટા મોટા હોઠ છે,

તેને તો મધ ભાવે છે,

બોલો ભાઈ, કોણ છે ?

જવાબ :

વાક્ય :

(૩) એક પગે લટકે,

વીજળી વિના અટકે,

ત્રણ હાથે ફરકે,

પવનને નીચે પટકે.

જવાબ :

વાક્ય :

(૪) આગળ આગળ દોડી

જાણે સરકી હોડી,

જવાબ :

દોરા વગર ડગલું ના માંડે

વાક્ય :

જુદાને દે છે જોડી.

(૫) ગોળ ગોળ ચકરડી

તેમાં પાછો રસ,

જવાબ :

નામ બતાવો એનું

વાક્ય :

તો પૈસા મળશે દસ.

(૬) કાળી કાળી મંગુબાઈ,

આંબા ડાળે ડોલે;

જવાબ :

ઉનાળામાં કેરી ખાતી,

વાક્ય :

મીઠા ટહુકા બોલે.

● ચાલો, ગાઈએ ગીતું : રંગીલાં રંગીલાં...

‘પતરંગો’ વાર્તાના ચિત્રના આધારે પાંચ વાક્યો લખો :

(૧)

(૨)

(૩)

(૪)

(૫)

❖ ચારેય વિભાગમાંથી એક-એક શબ્દ લઈ વાક્યો બનાવો :

વિભાગ-૧	વિભાગ-૨	વિભાગ-૩	વિભાગ-૪
ચાલ	મોટું	રૂપાળો	ગયા
એક	રંગે	નદીકિનારે	બોલાવું
પાંચ	બધાંને	જંગલ	હતો
પતરંગો	મિત્રો	જમવા	હતું

વાક્યો :

- (૧) _____
- (૨) _____
- (૩) _____
- (૪) _____

❖ વાંચો :

આ વાક્યો મોટેથી વાંચો. ત્યારબાદ એક એક વાક્યનું સમૂહમાં જીલવાંચન કરાવો. લીટી દોરેલો શબ્દ આવે ત્યારે વિદ્યાર્થીઓ એક તાળી પાડશે. ત્યારબાદ વિદ્યાર્થીને વારાફરતી ઊભા થઈને મોટેથી શબ્દ વાંચવા કહો.

- (૧) ફૂલસિંહનો ફટાકડો ફટાક દઈને ફૂટ્યો.
- (૨) ભરતપુરનો ભવ્ય ભટ્ટ, લાડવા કરે સફાયટ્ટ.
- (૩) જગ્ગુ જુકું બોલ્યો એટલે તન્નુએ તેની કિટ્ટા કરી.
- (૪) આપણા રાજ્યનું નામ ગુજરાત છે.
- (૫) મારા કાકા ધનસુખલાલ ગજજર ધનાઢ્ય માણસ છે. તેમની પાસે ખૂબ પૈસા છે. તેઓ હંમેશા એરોપ્લેનમાં પ્રવાસ કરે છે.
- (૬) હું શાળાએ જઈ શકું તેમ નથી. મેં શિક્ષકને રજાચિટ્ટી આપી છે.

હીટી દોરેલા શબ્દો લખો :

રમત રમો :

તમારી શાળાના એક કબાટમાં તમારે રમવા માટેનાં રમતગમતનાં સાધનો મૂકેલાં છે. દિવાળીનું વેકેશન હોવાથી છેલ્લા કેટલાક દિવસોથી તે કબાટ ખોલવામાં આવ્યો નથી. આજે પંદરમો દિવસ છે. તો તે સાધનો કબાટમાં બેઠાં બેઠાં શું વાતો કરતાં હશે?

રમતગમતનાં સાધનોનાં નામ :

બેટ, દડો, ફૂલ, રેકેટ, કેરમ, દોરડાં, બાસ્કેટબોલ, ફૂટબોલ, ટેનિસ-રેકેટ.

અહીં તમારી શાળામાં હોય તે સાધનોનાં નામ પણ લખો :

જુદા-જુદા વિદ્યાર્થીઓને આમાંથી એક-એક સાધન બનવાનું કહો અને અંદરોઅંદર વાતો કરવાનું કહો. છેલ્લે તેમને કયા સાધન બનેલા વિદ્યાર્થીની વાત સૌથી વધુ ગમી તે નક્કી કરવા કહો. તે વિદ્યાર્થીઓ જે નિર્ણય સંભળાવે તે સાધનવાળી રમત વિદ્યાર્થીઓને રમાડો.

દા.ત.

મને તો આટલા બધા દિવસથી એકલા-એકલા જરાય ગમતું જ નથી.

મારે તો ખુલ્લી હવામાં જવું છે. હવે આ વેકેશન જલદી પૂરું થાય તો સારું. કોઈક આવીને આ કબાટ તો ખોલે.

(રડતાં રડતાં) અરે! મને તો લાગે છે કે મારી બધી હવા જ નીકળી ગઈ છે.

મને તો બહુ મજા પડી છે. વેકેશન સિવાયના દિવસોમાં તો હું આ બેટને લીધે કોઈક વખત ઝાડી-ઝાંખરાંમાં જતો રહું છું, ત્યારે મને કેવું વાગતું હોય છે!

વિચારો અને લખો :

- (૧) તમારા પપ્પાના મમ્મીની દીકરી તમારે શું થાય? -
- (૨) તમારાં મમ્મીના ભાઈનાં મમ્મી તમારાં શું થાય? -
- (૩) તમારી બહેનના પપ્પાના નાનાભાઈ તમારાં શું થાય? -
- (૪) તમારાં માસીના દીકરાના પપ્પા તમારા શું થાય? -
- (૫) તમારા પપ્પાના પપ્પાની પૌત્રી તમારી શું થાય? -
- (૬) તમારા કાકાની બહેનના પપ્પા તમારે શું થાય? -

જરા હસીએ :

- (૧) ડૉક્ટર : પાતળા થવાનો એક જ ઈલાજ છે. તારે રોજ ફક્ત બે જ રોટલી ખાવાની.
ચિન્ટુ : સાહેબ, એ બે રોટલી રોજ જમ્યા પહેલાં ખાવાની કે પછી?
- (૨) સવાલ : ઉપલા દાંતે નીચલા દાંતને શું કસ્યું હશે?
જવાબ : જમતી વખતે મળજે.

ચાલો, ગાઈએ ગીતડું :

ધમ્માયકડી ધમ્માયકડી ધમ્માયકડી મારું નામ
 ડાહ્યું ડાહ્યું કરવાનું કે કહેવાનું એ તારું કામ
 સીધા રસ્તે વાંકાંચૂકાં, પગલાં માંડું લાંબાંટૂંકાં
 પાન વીણું ભીનાંસૂકાં, ભેગાં કરું ડાળીઠૂંઠાં
 પૂછો નહીં એ બધાંનું શું છે હવે મારે કામ
 ધમ્માયકડી ધમ્માયકડી ધમ્માયકડી મારું નામ...

- નીતા રામૈયા

વાતચીત :

(૧) ચિત્ર ધ્યાનથી જુઓ, તેમાં દેખાય છે તે વિશે એક વાક્ય કહો.

શિક્ષકે બધાં બાળકો પાસે એક-એક વાક્ય બોલાવી આખા ચિત્રનું વર્ણન કરાવવું.

(૨) ધારો કે તમે આવા ઠિંગુજીના દેશમાં જાઓ તો તમને કઈ મુશ્કેલી પડે?

(૩) કોઈ ઊંચા-મોટા માણસોના દેશમાં તમે જાઓ તો શું કરો?

(૪) કોઈ ઠિંગુજી ક્લાસમાં આવી જાય તો તમે શું કરો?

વાર્તા : નાની ગુલાબ, સાહસ મોટું!

એક નાની છોકરી. છઠ્ઠા ધોરણમાં ભણે. ગુલાબ એનું નામ. ગામને છેડે ખેતરમાં તેનું ઘર. તેનાં મમ્મી-પપ્પા ખેતી કરે. તેમના ખેતરની પાસેના ખેતરમાં કુસુમનો પરિવાર રહે. કુસુમ અને ગુલાબ એકસાથે નિશાળે જાય.

એક દિવસની વાત છે. લગભગ સાડા દસે ગુલાબ અને કુસુમ નિશાળે પહોંચ્યા. તે દિવસે સમાચાર વાંચનનો વારો કુસુમનો હતો. તેણે પેન લેવા દફતરમાં હાથ નાખ્યો એવો તરત જ ઝાટકા સાથે હાથ પાછો ખેંચી લીધો. ગુલાબે પૂછ્યું, “શું થયું ?”

કુસુમે કહ્યું, “કશુંક કરડ્યું લાગે છે.”

ગુલાબે ઝડપથી દફતર બંધ કરી દીધું, એણે ધ્યાનથી કુસુમનો હાથ જોયો. કુસુમની આંગળીમાંથી લોહી નીકળતું હતું. પણ આંગળી પર કોઈ કાપો કે ચીરો ન હતો. કુસુમની આંગળી પર બે ટપકાં હતાં. ગુલાબ સમજી ગઈ કે શું બન્યું છે! તેણે તરત જ પોતાનો દુપટ્ટો લઈ કુસુમના લોહી નીકળતા કાંડા પર બાંધી દીધો.

ગુલાબે દુપટ્ટાને બાંધ્યો એટલે કુસુમે કહ્યું, “ઓય મા! શું કામ બાંધે છે? આ લોહી તો હમણાં બંધ થઈ જશે.”

ગુલાબે કુસુમને કહ્યું, “તું હમણાં શાંત બેસી રહે. હલનચલન ના કરીશ. હું આવું છું.” તેણે કુસુમના દફતરને બરાબર બંધ છે તેમ તપાસીને એક બાજુ મૂકી દીધું. તે સમયે વર્ગમાં

બીજાં બાળકો પણ આવી ગયેલાં. ગુલાબે મયૂર અને સોનલને દોડાવ્યાં કે તેઓ ફટાફટ શિક્ષકને બોલાવી લાવે. શિક્ષક આવતાં ગુલાબે તેમને ખાનગીમાં કહ્યું, “બહેન, કુસુમને સાપ કરડ્યો હોય એમ લાગે છે. પેલા દફતરમાં સાપ હોય એમ પણ લાગે છે.”

શિક્ષકે બીજા શિક્ષકને બોલાવ્યા. તેઓ ગુલાબને તેમજ તેના દફતરને લઈને સરકારી દવાખાને પહોંચ્યા. કુસુમને પણ તેમણે સાથે રાખી. ડોક્ટરે ગુલાબને તપાસી. તેમણે શિક્ષકને પૂછ્યું, “એ સાપ કોઈએ જોયો હતો? તે ઝેરી હતો કે બિનઝેરી?” શિક્ષકોએ કહ્યું, “કદાચ આ દફતરમાં જ છે સાપ.” એક તરફ ડોક્ટરે ગુલાબની સારવાર શરૂ કરી દીધી અને બીજી તરફ તેમણે સાપના જાણકારને તેડાવ્યા. ડોક્ટરે કુસુમને પૂછ્યું, “આ દુપટ્ટો કોણે બાંધ્યો?”

કુસુમે કહ્યું, “મારી બહેનપણી ગુલાબે.”

ડોક્ટરે કહ્યું, “તારી બહેનપણી તો ભારે હોશિયાર!”

સાપના જાણકારે દફતરમાંથી સાપ કાઢ્યો. તે ઝેરી હતો. ડોક્ટરે કુસુમને ઝેર વિરોધી દવાનું ઈંજેક્શન આપ્યું. ગુલાબની સમયસૂચકતાને

કારણે કુસુમનો જીવ બચ્યો. વળી, દફતર બંધ કરીને બીજાં બાળકોને પણ સાપથી બચાવ્યા.

બીજે દિવસે પ્રાર્થના સંમેલનમાં આચાર્યશ્રીએ ગુલાબની વાત કરતાં કહ્યું, “દફતરમાં સાપ છે તેમ ખબર હોવા છતાં ગુલાબ ડરી નહિ. ગભરાઈ નહિ. તેણે દફતર બંધ કરી એક તરફ મૂકી દીધું. કુસુમના હાથે પાટો બાંધ્યો જેથી લોહીમાં ઝેર ભળે નહિ. ગુલાબે સમજદારીનું કામ કર્યું.” શાળાના વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોએ તાળીઓના ગડગડાટથી ગુલાબને શાબાશી આપી.

ગુલાબના આ સાહસની વાત તે દિવસે વર્તમાનપત્રમાં પણ છપાઈ.

❖ વાતચીત :

- (૧) ‘કુસુમે તરત જ ઝટકાથી હાથ બહાર ખેંચી લીધો. તેની આંગળીમાંથી લોહી નીકળતું હતું.’ એ વાંચી તમને શું થયું?
- (૨) તમને ગુલાબને ‘શાબાશ’ કહેવાનું મન ક્યારે થયું?
- (૩) તમે કોની સાથે શાળામાં આવો છો? જાતે કે મમ્મીએ કહ્યું હોય તેની સાથે? શા માટે?
- (૪) જેમાં શરીરને નુકસાન થાય તેવું જોખમ હોય, એવું સાહસનું કામ કોઈએ કર્યું હોય તેવા પ્રસંગો યાદ કરીને કહો.
- (૫) ગુલાબ તમારી શાળામાં આવે તો તમે તેને કેવા પ્રશ્નો પૂછશો?
- (૬) તમે ગુલાબને ઈનામમાં શું આપો?

● ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ધમ્માચકડી

❖ ઓળખો :

❖ સાંભળો અને સમજો :

વિદ્યાર્થીઓને સાપ કે અન્ય ઝેરી જીવજંતુ કરડે ત્યારે શું કરવું તે વાંચી સંભળાવો અને સમજાવો. વર્ગખંડમાં તેની ઘટનાની મોક ટ્રીલ કરાવો.

સાપ કે તેવાં બીજાં ઝેરી જીવ-જંતુ કરડે ત્યારે આટલું યાદ રાખો :

- તમને કે બીજાને સાપ કે અન્ય જીવ-જંતુ કરડે ત્યારે ડરીને રડારોળ કે બૂમાબૂમ કરવા નહીં. હિંમતથી કામ લેવું, ૧૦૮ બોલાવો.
- જેને સાપ/જીવ-જંતુ કરડ્યું હોય તેને પ્રાથમિક ઉપચાર આપો.
- ડંખની જગ્યાએ ઘરેણાં કે બૂટ પહેર્યા હોય તે કાઢી નાખો.

- ડંખ પર પાટો બાંધી દો. (પાટો કચકચાવીને ન બાંધવો.)
- ઘાવ સાથે કોઈ પણ છેડછાડ કર્યા વગર દર્દીને દવાખાને પહોંચાડો.
- દર્દીને ત્યાં સુધી કોઈ પણ દવા ન આપવી.
- દર્દીને જરા પણ હલનચલન ન કરવા દેવું.

● સાચું/ખોટું :

- (૧) મમ્મીએ ગુલાબને એકલા નિશાળે જવા કહ્યું. ☐
- (૨) કુસુમને ખબર હતી કે તેને સાપ કરડ્યો છે. ☐
- (૩) ગુલાબને કંઈક ખબર હતી એટલે એણે દફતરનું મોં બંધ કરી દીધું. ☐
- (૪) કુસુમ દવાખાને પહોંચી કે તરત ડોક્ટરે તેની સારવાર શરૂ કરી દીધી. ☐
- (૫) કુસુમના દફતરમાં સાપ શાળામાંથી ભરાયો હતો. ☐
- (૬) ડોક્ટરે કુસુમને જણાવ્યું કે એને સાપ કરડ્યો હશે. ☐
- (૭) ગુલાબે કુસુમને સાપ કરડ્યો છે એની સાબિતી આપવા દફતરનું મોં બંધ કર્યું. ☐
- (૮) ગુલાબે ડર્યા વગર સમયસર પાટો બાંધીને કુસુમને બચાવી લીધી. ☐
- (૯) સાહેબ ડોક્ટરને બતાવવા સાપને સાથે લઈ ગયા હતા. ☐
- (૧૦) બીજાને બચાવતાં બચાવતાં મૃત્યુ પામેલાં બાળકોને રાષ્ટ્રપતિ “બાલવીર એવોર્ડ” આપે છે. ☐

● નીચેનામાંથી કોણે સાહસ કર્યું કહેવાશે ? ચર્ચા કરો :

- (૧) પાણીના ટાંકામાં પડેલા બાળકને બહાર કાઢવું.
- (૨) કૂવામાં પડી જતાં ઝાડની ડાળી પકડીને બચી જવું.
- (૩) અંધ માણસને રસ્તાની સામી બાજુ લઈ જવા.
- (૪) નાળિયેરી પર ચડીને લૂમ લાવવી.
- (૫) રસ્તામાં ગળામાંથી ચેઈન તોડી જનારા બાઈક સવારને ધક્કો મારી પાડી નાખી પકડાવી દેવો.
- (૬) ઘરમાં ઘૂસેલા મારકણા બળદને દોરડાથી થાંભલે બાંધવો.
- (૭) તળાવમાં તરતી કાગળની હોડીને ડૂબતી બચાવી લેવી.
- (૮) વીજળીનો કરંટ લાગેલા છોકરાને લાકડીની મદદથી છૂટો પાડી બચાવવો.

● ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ધમ્માચકડી...

સાંભળો :

પૃથ્વીપુરના બજારમાં રોજ જેવી ભીડ જામી હતી. આર્યન તેના મિત્ર સાથે વાત કરતો હતો.

શકરાભાઈની શાકભાજીની લારી ધીમે ધીમે આગળ જઈ રહી હતી. “બટાકા, રીંગણ, કોબીજ, ફુલેવર, કોળું, દૂઉઉધી.....” એવા અવાજોથી બજાર ભરાઈ ગયું હતું. નજીકમાં પ્રકાશભાઈ અને દર્શનાબહેન કપડાંની દુકાનમાંથી તૃપ્તિ માટે કપડાં ખરીદતાં હતાં. બાજુમાં મૃગેશભાઈ બ્રશ, કાંસકો, તેલ વગેરે ખરીદીને થેલીમાં મૂકતા હતા.

હર્ષદભાઈ તેમની કિચૂડ કિચૂડ અવાજ કરતી સાઈકલ પર દૂધનાં કેન લટકાવી ટ્રીન ટ્રીન કરતા જતા હતા. પાર્થેશભાઈ અને જયશ્રીબહેન હર્ષવર્ધનને રસી મૂકાવવા દવાખાને જતાં હતાં. પ્રેમજીભાઈ કુગ્ગા લઈ બજાર વચ્ચે ઊભા હતા.

ચંદ્રકાન્ત ચાવાળાની દુકાને તો ટોળું જ હોય! ત્યાં જ અમૃતકાકાનો બળદ બજારમાં ઘૂસ્યો. તેનું ડુંગર જેવું મોટું શરીર જોઈ કાકાએ નામ પાડેલું - ‘પર્વત’. જેવું એનું નામ, તેવું એનું કામ. કાકાના હાથમાંથી દોરડું છોડાવી એ તો દોડ્યો બજારમાં. એ જાય... એ જાય...!

વાંચીત :

- (૧) તમને કોનાં કોનાં નામ યાદ રહ્યાં?
- (૨) જે-તે વ્યક્તિ વિશે શું યાદ છે? દા.ત. અમૃતકાકા વિશે શું યાદ છે કહો.
- (૩) બળદ આવ્યા પછી બજારમાં શું થયું હશે?
- (૪) ‘પર્વત’થી બચવા અને બીજાને બચાવવા બધાં શું કરશે?
- (૫) જો અચાનક વરસાદ પડ્યો હોત બધાંએ શું કર્યું હોત?

‘અમૃતકાકાનો પર્વત’ માંથી પ્ર, ટ્ર, વ, ય, પૃ, મૃ, તૃ જેવા અક્ષરોવાળા શબ્દોની નીચે લીટી દોરો :

લખો :

પ્ર પ્ર
પૃ પૃ

પ પ

આમ લખાય :

પરવત નહીં પણ પર્વત લખાય.

હરષદ - હર્ષદ

પરકાશ - પ્રકાશ

પરુથવી - પૃથ્વી

ગરુહ - ગૃહ

પરેમ - પ્રેમ

ફરો વાંચી ચિત્રને આધારે અમને ઓળખી કાઢો અને નામ લખો :

- (૧) મારી પાસે બે પૈડાંવાળું વાહન છે.
- (૨) હું મારા મમ્મી-પપ્પા સાથે છું.
- (૩) મારે ચાર પગ છે.
- (૪) હું મિત્ર સાથે વાત કરું છું.
- (૫) મારે ચાની દુકાન છે.
- (૬) હું અમૃતકાકાનો બળદ છું.
- (૭) હું દૂધ વેચું છું.
- (૮) હું ફુગ્ગાવાળો છું.

બધાંનાં નામ ચિત્રમાં લખો :

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : ધમ્માચકડી...

વાક્યભેજ : ‘નાનકડી ગુલાબ, સાહસ મોટું’ અને ‘અમૃતકાકાનો પર્વત’ નાં વાક્યો ભેગાં થઈ ગયાં છે તે છૂટાં પાડી ફરીથી લખો :

- (૧) જેવું એનું નામ, તેવું એનું કામ.

- (૨) ગામના છેડે ખેતરમાં ઘર.
- (૩) તે બ્રશ અને કાંસકો થેલીમાં મૂકતા હતા.
- (૪) તે સાઈકલ પર જતા હતા.
- (૫) આંગળી પર કોઈ કાપો કે ચીરો ન હતો.
- (૬) તેણે તરત જ ઝાટકાથી હાથ પાછો ખેંચ્યો.
- (૭) લારી ધીમે ધીમે આગળ જતી હતી.
- (૭) આ દુપટ્ટો કોણે બાંધ્યો?
- (૯) એ તો દોડ્યો બજારમાં.
- (૧૦) એ સમજી ગઈ કે શું બન્યું છે!

 નાનકડી ગુલાબ, સાહસ મોટું :

- (૧)
- (૨)
- (૩)
- (૪)
- (૫)

 અમૃત કાકાનો ‘પર્વત’ :

- (૧)
- (૨)
- (૩)
- (૪)
- (૫)

 ચારણકન્યા :

ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ કરી આખી કવિતા બાળકોને બતાવો અને સંભળાવો તેમજ નીચેની પંક્તિઓનું વારાફરતી ઝીલગાન કરાવો.

સાવજ ગરજે!

વનરાવનનો રાજા ગરજે.

ગીરકાંઠાનો કેસરી ગરજે.

નાનો એવો સમદર ગરજે.

જડબાં ફાડે!

ડુંગર જાણે ડાયાં ફાડે!

બરછી સરખા દાંત બતાવે.

લસલસ કરતી જીભ ઝુલાવે.

ચારણકન્યા!

ચૌદ વરસની ચારણકન્યા.

બાળીભોળી ચારણકન્યા.

ઝાડ ચડંતી ચારણકન્યા.

પહાડ ઘૂમંતી ચારણકન્યા.

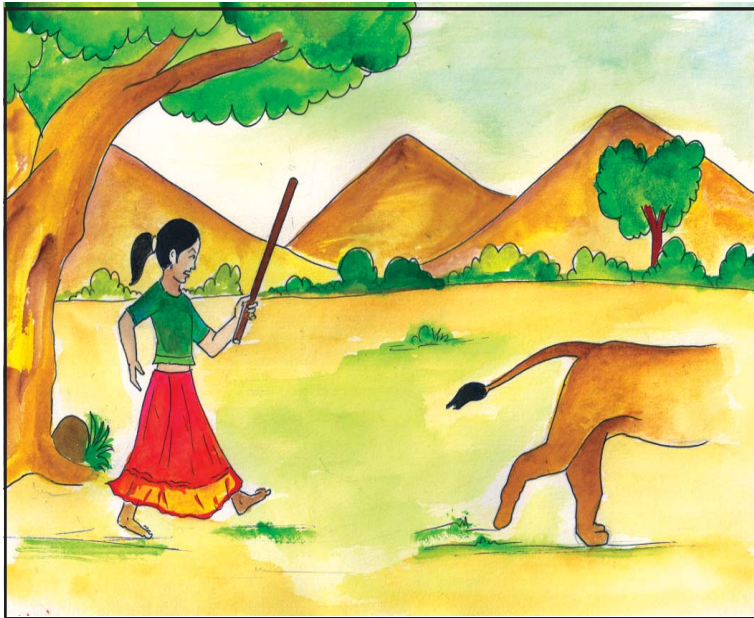
નેસ-નિવાસી ચારણકન્યા.

ડાંગ ઉઠાવે ચારણકન્યા.

ત્રાડ ગજાવે ચારણકન્યા.

હાથ હિલોળી ચારણકન્યા.

પાછળ દોડી ચારણકન્યા.

ઊભો રે'જે!

ત્રાડ પાડી કે ઊભો રે'જે!

ગીરના કુત્તા! ઊભો રે'જે!

કાયર દુત્તા! ઊભો રે'જે!

પેટભરા! તું ઊભો રે'જે!

ભૂખમરા! તું ઊભો રે'જે!

ચોર-લૂંટારા! ઊભો રે'જે!

ભયથી ભાગ્યો!

ડુંગરનો રમનારો ભાગ્યો.

હાથીનો હણનારો ભાગ્યો.

મોટો વીર મૂછાળો ભાગ્યો.

નાનકડી છોડીથી ભાગ્યો.

- ઝવેરચંદ મેઘાણી

● ચારણકન્યાની શક્તિ અને સાહસ દર્શાવતા શબ્દો કાવ્યમાંથી શોધીને લખો :

- પહાડ ધૂમંતી
-
-
-
-
-

● સિંહની ભયાનકતા દર્શાવતા શબ્દો કાવ્યમાંથી શોધીને લખો :

-
-
-
-
-
-

● ભયાનક સિંહ માટે ચારણકન્યા કયા કયા શબ્દો વાપરે છે? :

-
-
-
-
-
-

● સિંહ શા માટે ભાગ્યો હશે ? મિત્રો સાથે ચર્ચા કરીને વર્ગમાં રજૂ કરો :

● જે પંક્તિ વાંચી તમને બીક, ચિંતા કે ખુશીની લાગણી થઈ તે પંક્તિ લખો :

બીક :

ચિંતા :

ખુશી :

● પાત્રને લાગુ પડતા શબ્દો તેની નીચે લખો :

ડાચાં ફાટે, બાળીભોળી, ગીરકાંઠાનો કેસરી, નેસ-નિવાસી, પેટભરો, જાડ ચડંતી,
ખરછી સરખા દાંત, પહાડ ધૂમંતી, ચૌદ વરસની, વનરાવનનો રાજા

ચારણકન્યા

સાવજ

વાતચીત :

- (૧) સિંહ ગરજે અને વાદળ ગરજે તો કેવા અવાજ થાય?
- (૨) જો તમને રસ્તામાં સિંહ મળે તો તમે શું કરો?
- (૩) તમે કૂતરા, બિલાડી, સસલું, પોપટ જેવા પાલતું પશુ-પંખી સાથે રમ્યા હોવ તેની વાત વર્ગમાં કહો.
- (૪) આ કાવ્યની કઈ પંક્તિ તમને સૌથી વધુ ગમી? વર્ગમાં તે પંક્તિ મોટેથી અભિનય સહિત ગાઓ.

નીચેનામાંથી કઈ કાવ્યપંક્તિ આ કાવ્યની નથી? તે ઓળખીને છેકી નાંખો :

ડુંગર જાણે ડાયાં ફાડે
 સાવજ જેવી ચીસો પાડે
 લસલસ લસલસ જીભ ઝુલાવે
 પટપટ પટપટ પૂંછ હલાવે
 ગરબે ધૂમતી ચારણકન્યા
 આભે ઊડતી ચારણકન્યા
 ત્રાડ ગજાવે ચારણકન્યા
 તલવાર ચલાવે ચારણકન્યા

માથા ભારે ચારણકન્યા
 ગીરના કુત્તા ! બેસી જાજે.
 કાયર દુત્તા ! બેસી જાજે.
 ડુંગરનો ચડનારો ભાગ્યો.
 હાથીનો હણનારો ભાગ્યો.
 મોટો વીર મૂછાળો ભાગ્યો.
 નાનકડી છોડીથી ભાગ્યો.

❖ વાર્તા બનાવો :

આપેલા પ્રસંગમાંથી કોઈ પણ એક પ્રસંગ પસંદ કરો જૂથમાં તેની વાર્તા બનાવો.

(કઈ જગ્યાએ બન્યું? શું શું બન્યું હશે? કોણે શું શું કર્યું હશે? છેલ્લે શું થયું હશે?)

- (૧) નાનકડી ધૂડીએ એના નાનાભાઈને વાઘના મોંમાંથી બચાવ્યો.
- (૨) પોતાને વીંટળાઈ ગયેલા મોટા અજગરને નાના રાજુએ ભગાડ્યો.
- (૩) પાણીની ટાંકીમાં પડી ગયેલી આલિયાને સંકેતે બચાવી લીધી.

❖ જરા હસીએ :

ચુન્નુ : મુન્નુ, તું બંદૂક લઈને દરવાજે કેમ ઊભો છે?

મુન્નુ : મારે સિંહને ભગાડવા જવું છે.

ચુન્નુ : તો જતો કેમ નથી?

મુન્નુ : બહાર કૂતરું બેઠું છે એટલે!

⬡ ચાલો, ગાઈએ ગીતું :

કરતા હૂપાહૂપ, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 ઘડી ન બેસે ચૂપ, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 ખી ખી, ખી ખી હસે, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 જંગલ-જંગલ વસે, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 કેળાં, જામફળ ખાય, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 તાજા-માજા થાય, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 હાંચકે ડાળે-ડાળ, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 ભરતા મોટી ફાળ, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 કોઈથીયે ક્યાં ડરે, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!
 દરિયે મારગ કરે, વાંદરા કરતા હૂપાહૂપ!

- કિરીટ ગોસ્વામી

⬡ કોણ પૂછી શકે ? :

બે-બેની જોડીમાં ચર્ચા કરી આ પ્રશ્નો અગાઉના એકમના ભાગોમાંથી કોણ પૂછી શકે અને કોને પૂછી શકે તે શોધવા કહો.

- (૧) મને એકલા ખાવાનું ગમતું નથી. તમે મારા ઘરે જમવા આવશો?
- (૨) મિંકુ, હું તારી પૂંછડી પકડું?
- (૩) ક્ષમા, તું કેમ બેસી રહી છો?
- (૪) અરે! મારું વિમાન ક્યાં ગયું?
- (૫) મારી લખોટી ક્યાં ગઈ?
- (૬) અબ્બુ તમે નાના હતા ત્યારે કઈ રમત રમતા?
- (૭) અરે! તારી આંગળીએ શું વાગ્યું?
- (૮) એ સાપ કોઈએ જોયો હતો?

વાંદરાનો ઉપવાસ

મન્કુ : વાહ! આજ તો ફાવ્યા! આપણે ત્રણ,
ને કેળાં પણ ત્રણ!

બન્કુ : હા, પણ આજે તો ઉપવાસ છે ને!
આજે આપણે પાણી સિવાય બીજું કંઈ
પણ ન લઈ શકીએ એ ભૂલી ગયા?

મન્કુ : અરે! ના, એ તો કંઈ ભુલાતું હશે ?
આજે નહીં તો કાલે, કેળાં કામ તો
લાગશે જ.

ચિમ્પુ : આજે કે કાલે, કેળાં વહેંચવા તો પડશે.
કેળાં વહેંચીએ તેમાં ઉપવાસ તૂટતો
નથી.

બન્કુ : હા, હા. એ ઉત્તમ. કાલેય વહેંચવાના
તો છે જ ને? તો આજે જ વહેંચી
લઈએ. ખાઈશું કાલે.

મન્કુ : તો જો, આ કેળું તારું અને ચિમ્પુ, આ
તારું આ બાકી રલ્યું તે મારું કેમ બરાબર
છે ને?

ચિમ્પુ અને બન્કુ : હા બરાબર છે.

મન્કુ : મારું કેળું તો કેવું પાકું જણાય છે!
બન્કુ, તારું કેળું કાચું છે કે પાકું?

બન્કુ : (કેળાને દબાવતો) મારું તો ખાસ્સું
પાકું છે. આજે જ ખાવું હોય તો પણ
કામ લાગે.

ચિમ્પુ : અને મારું પણ મજાનું પાકી ગયું છે.

મન્કુ : પણ, આપણે ક્યાં આજે ખાવું છે?

બન્કુ : હાસ્તો, આજે તો આપણે ઉપવાસ છે.

ચિમ્પુ : ખરી વાત છે. પણ કાલ સવારે
આપણને ભૂખ કકડીને લાગી હશે.
કેળાની છાલ ઉતારવાનો સમય પણ
ભારે લાગશે. છાલ ઉતારવાથી ઉપવાસ
થોડો તૂટે છે? આપણે ક્યાં આજે ખાવું
છે?

બન્કુ : હા, આપણે તો કાલે સવારે જ ખાઈશું
ને? તો લો, આ બંદાએ તો છાલ પણ
ઉતારી નાખી.

ચિમ્પુ : મારા કેળાની પણ છાલ ઊતરી ગઈ.
ઓહો મન્કુ, તં તો મારાથી પહેલાં
છાલ ઉતારી દીધી ને!

મન્કુ : હા. બધાનાં કેળાં કેવાં સરસ છે!

બન્કુ : આહા! થાય કે જોતાં જ રહીએ.

ચિમ્પુ : અરે! આપણે હવે આને સાચવીશું
ક્યાં? કીડીઓ ચઢશે તો!

બન્કુ : ભારે પંચાત થઈ આ તો! ડાળી પર
મૂકીએ કે જમીન પર? જ્યાં મૂકીશું
ત્યાં કીડીઓ જરૂર ચઢશે.

મન્કુ : છાલ ઉતારવાની ભૂલ ભારે પડી.

ચિમ્પુ : મને એક વિચાર આવે છે. આપણે જો
મોઢામાં મૂકીને રાખીએ. સવાર પડતાં
જ પારણાં કરી લઈએ તો કેવું?

મન્કુ : વાહ ચિમ્પુ વાહ! આબાદ રસ્તો
કાઢ્યો તં તો! બુદ્ધિ તે આનું નામ!
(આટલું બોલતાની સાથે જ કેળું મોંમાં
મૂકે છે.)

બન્કુ : હું પણ મોઢામાં મૂકી રાખું ત્યારે!

ચિમ્પુ : ભલે ત્યારે હું પણ એમ જ કરું છું.
(ધીરે ધીરે કેળાં મોઢામાં અલોપ થાય
છે. ત્રણેયમાંથી કોઈ કશું બોલતું નથી.
કેળાં પૂરાં અલોપ થઈ ગયાં.)

મન્કુ : હાશ! મેં તો પેટમાં બરોબર સાચવીને
મૂકી દીધું. ત્યાં કીડી-મંકોડાનો ડર
નથી. પારણાં તો હું કાલે સવારે કરીશ.

બન્કુ : હું પણ એમ જ કરવાનો છું.

ચિમ્પુ : મારે પણ આજે તો ઉપવાસ છે. હું
પણ હવે તો કાલે પારણાં કરીશ.

વાતચીત:

(૧) આ વાર્તામાં તમને હસવું ક્યારે આવ્યું?

(૨) વાંદરાઓ ઉપવાસ કરે ખરા?

(૩) તમારા ઘરમાં કોણ ઉપવાસ કરે?

(૪) તેઓ ઉપવાસમાં શું શું ખાય અને શું ન ખાય?

- (૫) વાર્તામાં વાંદરાઓનાં નામ શું છે?
- (૬) તમને શું લાગે છે, કોને કેળું ખાવાની ઉતાવળ હતી? કેમ?
- (૭) કેળું પાકું છે-એ કેવી રીતે ખબર પડે?
- (૮) કેરી કાચી છે કે પાકી-એ કેવી રીતે જાણી શકાય?
- (૯) છાલ ઉતાર્યા પછી શી મુશ્કેલી થઈ?
- (૧૦) કેળાને સાચવવાનો ઉપાય કોણે યોજ્યો?
- (૧૧) છાલ ઉતારીને કેળાને સાચવી શકાય?
- (૧૨) તમારા ઘરે શાકભાજી અને ફળો કેવી રીતે સાચવવામાં આવે છે? શું તે બધા એક જ રીતે સચવાય કે જુદી જુદી રીતે?

કોણ બોલી શકે? :

(મન્કુ, બન્કુ, ચિમ્પુ, ત્રણેય, કોઈ નહીં)

- (૧) તો હું આજે કેળાં વહેંચી દઉં ?
- (૨) આજે આખો દિવસ ભૂખ્યા રહીશું, એટલે કાલે ભૂખ લાગશે.
- (૩) આપણે છાલ ઉતારીને બહુ મોટી ભૂલ કરી.
- (૪) ખાવાનું સાચવી રાખવા મોંમાં મૂકીએ તો કેવું?
- (૫) અલ્યા, તું મારું કેળું ખાઈ ગયો.
- (૬) કેળું ખરેખર મીઠું હતું.

પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

- (૧) વાંદરાઓને કેટલાં કેળાં મળ્યાં?
- (અ) એક (બ) પાકા (ક) ત્રણ
- (૨) સૌથી પહેલી છાલ કોણે ઉતારી?
- (અ) મન્કુ (બ) ચિમ્પુ (ક) બન્કુ

(૩) ‘ભૂલ ભારે પડવી’ એટલે શું?

(અ) ભૂલનું વજન વધી જવું.

(બ) ભૂલના કારણે કેળાંને મુશ્કેલી વધી.

(ક) ભૂલના કારણે વાંદરાઓને મુશ્કેલી વધી.

(૪) સૌથી પહેલું કેળું કોણ ખાઈ ગયું હશે?

(અ) મન્કુ

(બ) ચિમ્પુ

(ક) બન્કુ

(ડ) ત્રણે સાથે

(૫) ‘સવાર પડતાં જ પારણાં કરવા’ એટલે શું?

(અ) સવાર થતાં જ ભોજન ખાવું.

(બ) સવાર થતાં જ કેળાં ખાવાં.

(ક) સવાર થતાં જ પારણું હલાવવું.

શબ્દોનો ઉપયોગ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. ત્યારબાદ ફકરો મોટેથી વાંચો :

(પાક્કા, ઉપવાસ, છાલ, ત્રણ કેળાં, વહેંચ્યાં, મોંમાં)

મન્કુ, બન્કુ અને ચિમ્પુ દોસ્તો. એક દિવસ તેમને મળ્યાં. કેળાં ખાવાની ચટપટી થઈ આવી. પણ ત્રણેયને હતો. તેમણે આવતી કાલે જ કેળાં ખાઈશું એમ નક્કી કર્યું. થોડીવાર પછી તેમણે કેળાં. બીજો થોડોક સમય થયો એટલે ઉતારી. તે પછી કીડીઓથી સાચવવા કેળાં મૂકવાનું નક્કી કર્યું. પણ એમ કંઈ કેળાં મોંમાં રહે! એ તો ગયા તેમના પેટમાં.

મન્કુ, બન્કુ, ચિમ્પુ બનો અને ભજવો :

વિદ્યાર્થીઓને ચાર જૂથમાં વહેંચો. તેમને નીચે મુજબની સ્થિતિ ભજવવા આપો. તેમને જૂથમાં ચર્ચા કરી તૈયારી કરવા કહો. ત્યારબાદ વારાફરતી દરેક જૂથ પોતાના ભાગની ભજવણી કરશો.

૧. કેળાં મળવાં.

૨. કેળાં ચકાસવાં.

૩. કેળાંનું શું કરવું - તે વિચારવું.

૪. કેળાં ખાઈ જવાં.

● ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : કરતા હૂપાહૂપ

◡ સાચું પૂછું તો જવાબ આપો. ખોટું પૂછું તો હસો :

વિદ્યાર્થીઓને નીચેના પ્રશ્નો પૂછો. તેમને સમજાવો કે જે પ્રશ્ન પૂછી શકાય એવો હોય તો તેઓ એનો જવાબ આપે. પ્રશ્ન જ ખોટો હોય તો મોટેથી હસે. જેમ કે હું પૂછું કે ગુજરાતનું પાટનગર કયું છે? તો તમારે જવાબ આપવો. પણ હું પૂછું કે ગુજરાતનું પાટનગર કોણ છે? તો હસવું.

- (૧) તમે સવારે શું ખાધું હતું?
- (૨) આજે તમે નાસ્તામાં કોણ લાવ્યા છો?
- (૩) આપણા જિલ્લાનું ગામ શું છે?
- (૪) તમે શાળામાં ચાલીને આવ્યા કે બસમાં?
- (૫) તમારા મામાનું નામ કોણ છે?
- (૬) તમારા પાક્કા મિત્રનું નામ શું છે?
- (૭) તમને સૌથી વધુ કોણ ખાવું ગમે?
- (૮) તમને કોણ ચા/દૂધ બનાવી આપે છે?

◡ મારા ખિસ્સામાં કોણ? :

વર્ગના તમામ વિદ્યાર્થીઓના ફોટોગ્રાફ/નામની ચિઠ્ઠીઓ ભેગી કરો. તેમાંથી ચાર-પાંચ વિદ્યાર્થીના ફોટોગ્રાફ/નામની ચિઠ્ઠીઓ ખિસ્સામાં મૂકો.

વર્ગને બે ટુકડીમાં વહેંચો. એક ટુકડી સવાલ કરશે અને બીજી ટુકડી ધારણા કરશે.

જેમકે - ટુકડી-૧ ટીચરના ખિસ્સામાં કોણ છે?

ટુકડી-૨ રાધિકા છે?/રાધિકા?

આ જ રીતે જ્યારે તેમની ધારણા સાચી પડે પછી તે ટુકડી પ્રશ્ન પૂછશે.

આ મુજબ ખિસ્સામાં પ્રાણીઓ/પક્ષીઓ/ખાવાની ચીજ-વસ્તુઓનાં ચિત્ર/ચિઠ્ઠીઓ મૂકી

- શિક્ષકના ખિસ્સામાં શું છે? - ખિસ્સામાં કેટલા પક્ષી છે?

- ખિસ્સામાં કેટલા હાથી છે? - ખિસ્સામાં તીખું શું છે?

આ રીતે, વિદ્યાર્થીઓ જુદા-જુદા પ્રશ્નો પૂછતા થાય તેવા પ્રયત્નો/પ્રવૃત્તિઓ કરાવવી.

⬡ (અ) વાંચો, સમજો અને પ્રશ્ન બનાવો :

- મોહન મોરલી વગાડે છે.
કોણ મોરલી વગાડે છે?
- પોલીસને જોઈ ચોર ભાગી ગયા.
પોલીસને જોઈને કોણ ભાગી ગયું?
કોણ પોલીસને જોઈ ભાગી ગયું?

(૧) ભીમ બધા ભાત ખાઈ ગયો.

(૨) દેવ દડો પકડવા દોડ્યો.

(૩) કૂતરાને જોઈ કાકા ડરી ગયા.

(૪) વાંદરાને જોઈ વિજય ઊભી પૂંછડીએ ભાગ્યો.

(૫) લોકો ગધેડાને ગરબા ગાતો જોઈ હસવા લાગ્યા.

⬡ (બ) વાંચો, સમજો અને પ્રશ્નો બનાવો :

- ફિરદૌસ લખોટી રમે છે.
ફિરદૌસ શું રમે છે?

(૧) અમન કવિતા વાંચે છે.

અમન

 વાંચે છે?

(૨) પ્રિયાથી પાપડ પણ ભાંગતો નથી.

પ્રિયાથી

 ભાંગતું નથી?

(૩) આકાશમાં વાદળાં દેખાય છે.

આકાશમાં ?

(૪) કશ્યપ સાઈકલ લઈને શાળાએ આવે છે.

સાઈકલ લઈને ?

કશ્યપ લઈને ?

(૫) તેજુએ ત્રણ દાખલા ગણ્યા.

⬡ (ક) વાંચો, સમજો અને પ્રશ્નો બનાવો :

- કાગડો બે પૂરી લઈ ગયો.
કાગડો કેટલી પૂરી લઈ ગયો?

(૧) પ્રીતિ પચાસ પાણીપૂરી ખાઈ ગઈ.

પ્રતિ પાણી પૂરી ?

(૨) બુમરાહને બે વિકેટ મળી.

(૩) બા પાસે બાર સાડી છે.

(૪) અઠવાડિયામાં સાત દિવસ હોય છે.

(૫) મંદિર સુધી જવા છ કિલોમીટર ચાલવું પડે.

(૬) આયુષ આજે આઠ વાર પડ્યો.

(૩) વાંચો, સમજો અને પ્રશ્નો બનાવો :

- ભીમભાઈ બાર લાડવા ખાઈ ગયા.
- કોણ બાર લાડવા ખાઈ ગયું?
- ભીમભાઈ કેટલા લાડવા ખાઈ ગયા?
- ભીમભાઈ શું ખાઈ ગયા?

(૧) અકબર એક સાથે અગિયાર અજગર પકડી લાવ્યો.

- એક સાથે અગિયાર અજગર પકડી લાવ્યો?
- અકબર એક સાથે અજગર પકડી લાવ્યો?
- અકબર પકડી લાવ્યો?

(૨) વિશ્વાએ આજે પાંચ વાર્તાઓ વાંચી.

- વિશ્વાએ આજે વાર્તાઓ વાંચી?
- કોણે આજે ?
- વિશ્વાએ આજે વાંચ્યું?

(૩) દર્શના દસ દાડમ લાવી.

-
-
-

(૪) ઉંદર બિલાડી પર ચાર વખત કૂદ્યો. બિલાડી પર ? ઉંદર વખત બિલાડી પર કૂદ્યો ? ઉંદરે કર્યું?

(૫) ગુલાબસિંહ ઘરેથી પાંચ ગુલાબ લાવ્યો.

-
-
-

- ચાલો, ગાઈએ ગીતડું : કરતા હૂપાહૂપ

જવાબના સવાલ ખોવાઈ ગયા. શોધો અને જોડો :

બે

હું આવીશ.

નવી સાડી.

તમને કોણ ગુજરાતી શીખવે છે?

રાજનને કોણે માર્યું?

તારી મમ્મી મુંબઈથી શું લાવી?

તારી નિશાળમાં ઝાડ છે?

ચંદુ કેટલા લાડવા ખાઈ શકે?

જો રસોડામાં શું પડ્યું?

રવિવારે રમવા કોણ આવશે?

નિલાને કેટલા ભાઈ છે?

આ દૂધ કોણ પી ગયું?

વાંદરાને કેટલા પગ હોય?

તે બેગમાં શું સંતાડ્યું?

ચાર
જ હોય ને!

કશું નહીં.

બાવીસ
તો
ખાય જ.

તેજલીએ.

ફિરોઝ
સર.

મિસ્ત્રાન

ડિપ ડિપ્લો

ગિરિ & જાગ્રાજી

◻ સવાલમાંથી જવાબ શોધો : જવાબ પર ચોકડી કરો.

ઉ.દા. બિલાડી શું જૂથ પીએ છે?

- (૧) તારા પપ્પાનું ચીમનભાઈ નામ શું છે?
- (૨) હાથીને એક કેટલી સૂંઢ હોય છે?
- (૩) તું ખેતરમાંથી બોર શું લાવ્યો?
- (૪) આજની મેચમાં રોહિત કોણ સારું રમ્યું?
- (૫) તમારે ચાર કેટલા અંગૂઠા અને કેટલી સોળ આંગળીઓ છે?

◻ પહેલેથી છેલ્લે સુધી વાંચો. હવે છેલ્લેથી પહેલે સુધી વાંચો. જૂથમાં ચર્ચા કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

એક હતું ગામ.

ગામનું નામ શું હશે?

ત્યાં રહેતો એક ગોપો.

ગોપો ક્યાં રહેતો હશે?

ગોધરાનો ગોપો ઘણો લાંબો.

ગોપાની લંબાઈ કેટલી હશે?

સાત ફૂટના ગોપા પાસે ચાર ફૂટનો કૂતરો.

કૂતરાનું નામ શું હશે?

ગોપો કહે, “ટોમી, લાવ મારો ટોપો.”

ગોપાનો ટોપો કેવો હશે?

પહેરી એ લાલ ટોપો, ગયો રમવા ગોપો.

બોલો ગોપો કઈ રમત રમ્યો હશે?

કાઢી ટોપો, ગોપાએ હાથમાં લીધું બેટ.

બેટની લંબાઈ શી હશે?

બે ફૂટના બેટથી એણે માર્યા બસો રન.

સૌ કોઈ બોલ્યા આપણો ગોપો નંબર વન!

જરા હસીએ :

શિક્ષક : હવે કોઈને કંઈ પૂછવું છે?

પ્રતીક : સર, “આઈ ડોન્ટ નો.”નું ગુજરાતી શું થાય?

શિક્ષક : મને નથી ખબર.

પ્રતીક : કશો વાંધો નહીં. બીજા કોઈકને પૂછીશ.

ઠાલો, ગાઈએ ગીતડું :

ઉંદર રે' છે દરમાં
 માણસ રહેતો ઘરમાં
 ચકો-ચક્કી બે માળામાં
 બટેર-તેતર જાળામાં
 સમડીનું ઘર ઊંચા ઝાડે
 ચામાચીડિયાં લટકે ડાળે
 ગાય-બકરી રહેતાં વાડે
 વાંદો તો ચૂપચાપ તિરાડે
 સિંહ સૂવે છે બોડમાં
 ને હું તો બાની સોડમાં !

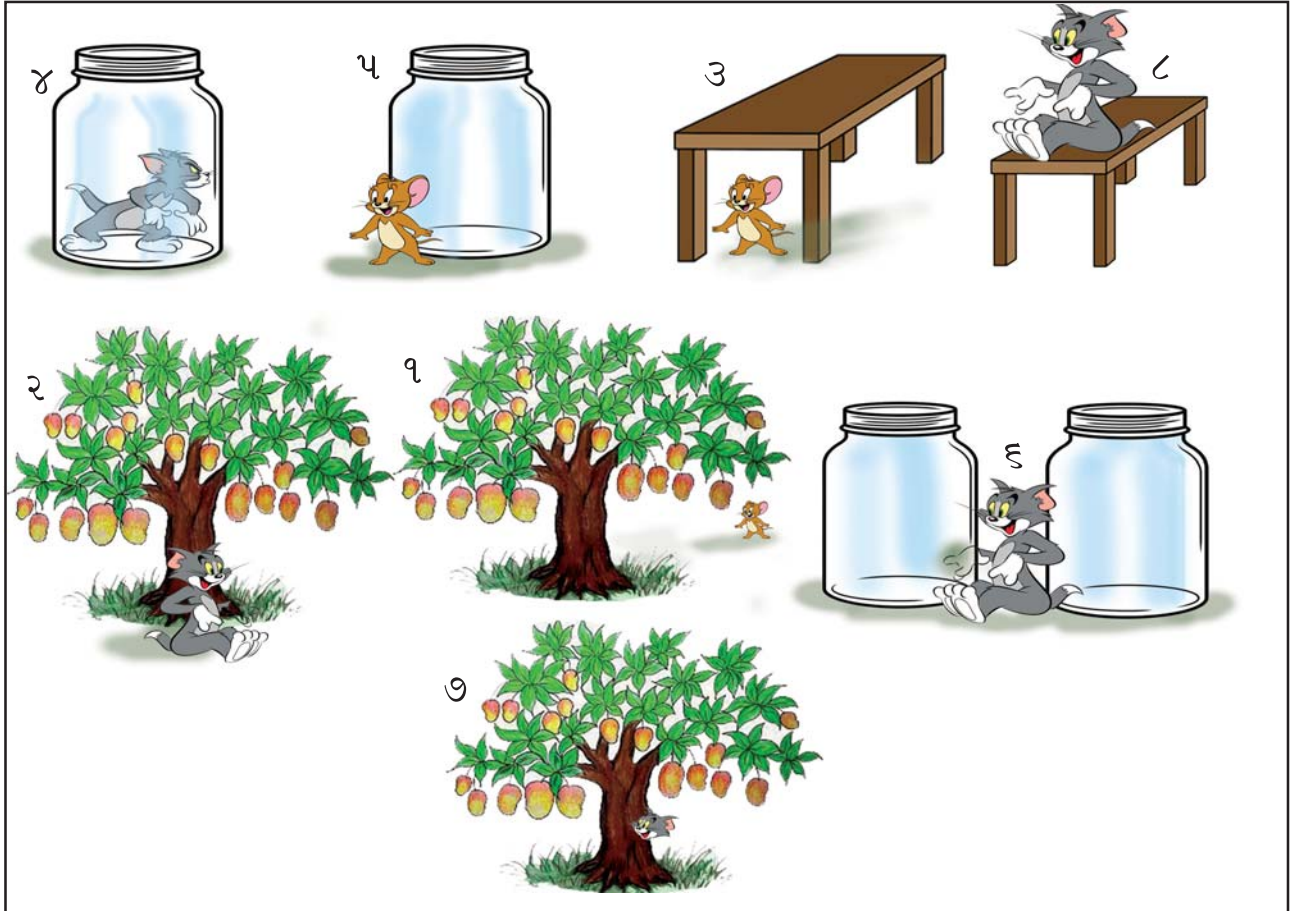
જુઓ અને કહો :

વાતચીત :

- (૧) મધમાખીના ઘરને શું કહેવાય?
- (૨) સુઘરીના માળામાં કોણ છે?
- (૩) તેને સુઘરીના માળામાં શું તકલીફ પડતી હશે?
- (૪) સિંહ ક્યાં છે? તે ત્યાં શું કરતો હશે?
- (૫) સિંહની બોડમાં કોણ છે?
- (૬) ચિત્રમાં ક્યાં પ્રાણી/પંખીઓ તેના ઘરમાં છે અને ક્યાં પ્રાણી/પંખીઓ તેના ઘરમાં નથી?
- (૭) તમને કયું પ્રાણી પાળવું ગમે? શા માટે?
- (૮) ચિત્રમાં સૌને તેમના ઘર સુધી પહોંચાડો.

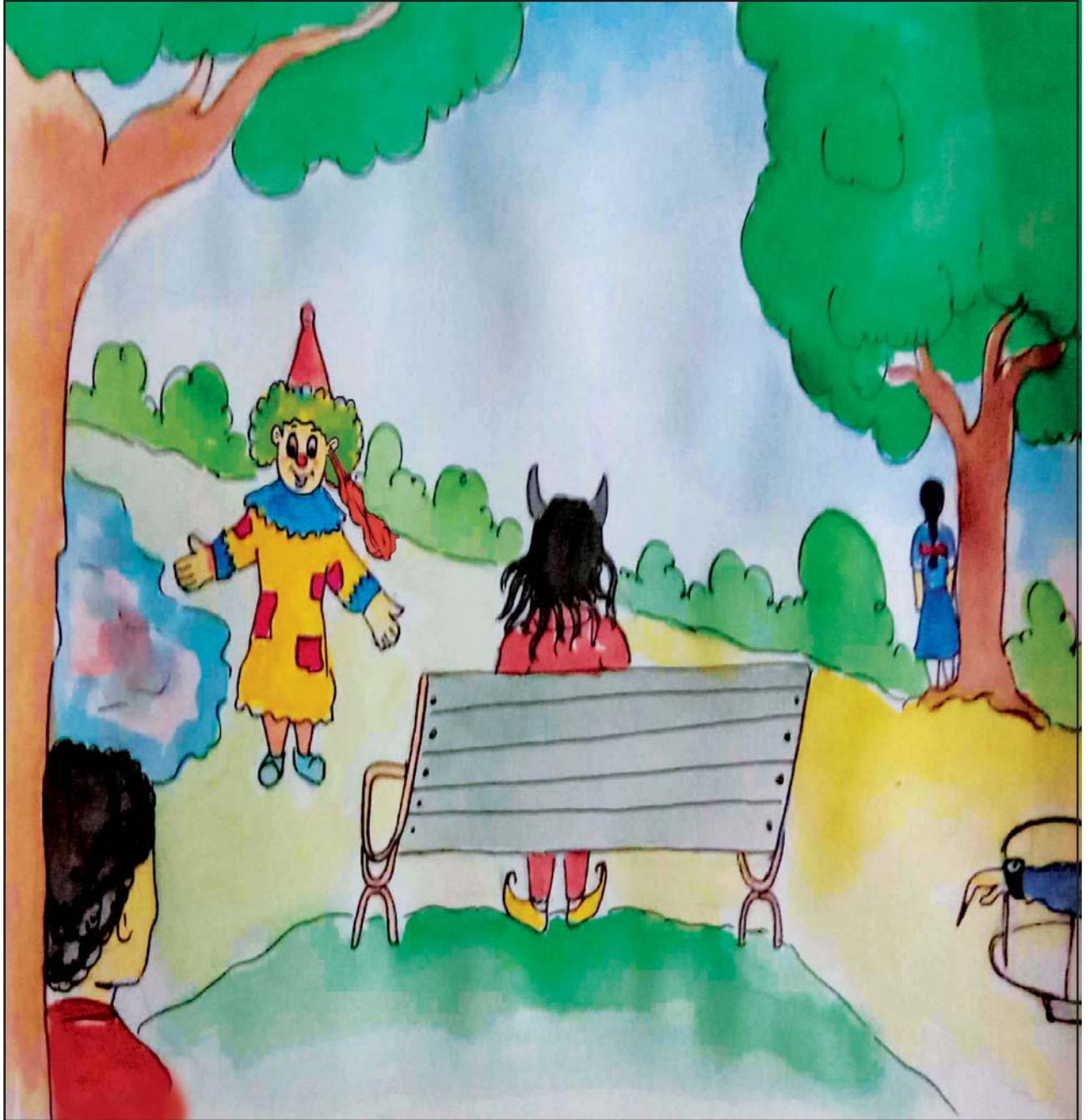
જુઓ અને સમજો :

વાક્ય વાંચો અને ચિત્રના ક્રમ લખો :

(૧) ટોમ બરણીની અંદર છે.	☐	જેરી બરણીની બહાર છે.	☐
(૨) જેરી ટેબલની નીચે છે.	☐	ટોમ ટેબલ ઉપર છે.	☐
(૩) ટોમ આંબા નજીક છે.	☐	જેરી આંબાથી દૂર છે.	☐
(૪) ટોમ બોટલની વચ્ચે છે.	☐	જેરી ઝાડની પાછળ છે.	☐

જુઓ :

વાતચીત :

- (૧) શું તમે જોકર જોયો છે? ક્યાં?
- (૨) જોકર ક્યાં ઊભેલો છે?
- (૩) બાંકડા ઉપર બેઠેલ વ્યક્તિના માથે શીંગડાં કેમ હશે?
- (૪) છોકરી ક્યાં ઊભેલી છે?
- (૫) જોકરની ટોપી તમને મળી જાય તો તમે તેનું શું કરો?
- (૬) પીળા બૂટ કોણે પહેરેલા છે?
- (૭) શીંગડાંવાળો રાક્ષસ તમારી પાસે આવે તો તમે શું કરો?
- (૮) ચિત્રમાં મોટા ઝાડ કેટલાં છે?
- (૯) તમારે નાટકમાં ભાગ લેવાનો હોય તો તમને જોકર બનવું ગમે કે રાક્ષસ?

તમારી શાળા/ગામ/શહેરના બાગમાં કઈ કઈ વસ્તુઓ હોય છે તેની યાદી કરો.

વાંચો :

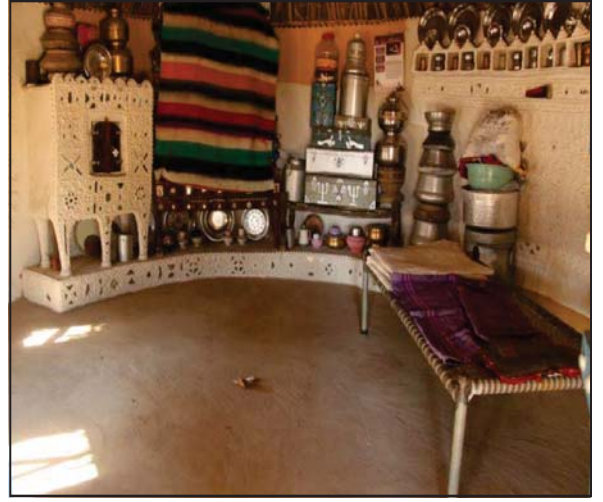
હું ઘરમાં રહું છું. મારું ઘર બેંક પાસે છે. મારું ઘર ધાબાવાળું છે. ધાબા ઉપર મોર આવે છે. ઘરમાં ત્રણ ઓરડા અને એક રસોડું છે. હું સ્કૂલનું લેસન કરવા ટી.વી.વાળા ઓરડામાં બેસું છું. પણ, દાદીમાનો ઓરડો મને બહુ ગમે છે. મને મારું ઘર બહુ ગમે છે.

ભૂંગા

ભૂંગા કચ્છ જિલ્લાની ઓળખ છે. ઉનાળામાં ભૂંગાની અંદર ઠંડક હોય છે અને શિયાળામાં હૂંફાળું વાતાવરણ. દિવાળી પહેલાં આ ભૂંગામાં રંગરોગાન કરવામાં આવે છે. સ્ત્રીઓ ભૂંગાની દીવાલની-અંદરની અને બહારની ગારમાટી ઉખેડી ફરીથી લીંપણ કરે છે. ગાર સુકાયા બાદ અંદરના ભાગે રંગોળી અને ચિત્રો દોરે છે.

ભૂંગા ગારમાટી અને વાંસના ઉપયોગથી બનાવેલાં ઘર છે. ૨૦૦૧ના વર્ષમાં ધરતીકંપ થયો હતો. મોટાં શહેરોનાં કેટલાંક પાકાં મકાનો તે સમયે પડી ગયાં હતાં. પરંતુ, કચ્છનો એક પણ ભૂંગો પડ્યો ન હતો.

ટ્રી હાઉસ

જ્યાં બહુ વરસાદ પડે તેવા વિસ્તારમાં લોકો ઝાડ ઉપર મકાન બાંધીને રહે છે. આવા ઘરને ટ્રી-હાઉસ કહેવાય. ટ્રી-હાઉસ લાકડાંનાં બનેલાં હોય. તેમાં પણ આપણા ઘરની જેમ રસોડું, ઓરડો એવી વ્યવસ્થા હોય છે.

રાફડો

કીડી, મંકોડા, ઊધઈ જેવાં જંતુઓ રાફડા બનાવીને રહે છે. રાફડામાં ઘણા દર હોય છે. તે દર જમીનની નીચે અને ઉપર પણ હોય છે.

ઊધઈ પોતાની લાળ માટીમાં ભેળવી નાની-નાની ગોળીઓ તૈયાર કરે છે. આ ગોળીને ઈંટોની માફક ગોઠવીને રાફડો તૈયાર કરે છે. તે આ ગોઠવણ એક ગોળાકાર ભૂંગળીની આસપાસ કરે છે. તે ભૂંગળી પણ ઊધઈ જ બનાવે છે.

ભૂંગળીને કારણે રાફડામાં હવાની આવ-જા થઈ શકે છે. એક રાફડામાં લાખો ઊધઈ કે કીડીઓ રહેતી હોય છે.

માટીના ટેકરા જેવા રાફડામાં મોટા ઓરડા અને કોઠી બનાવેલી હોય છે. તેમાં બારી અને બારણા જેવાં બાકોરાં પણ હોય છે. રાફડામાં ઈંડાં મૂકવા માટે અલગ જગ્યા રાખવામાં આવે છે. નવાઈની વાત એ છે કે ઊધઈને આંખો હોતી નથી!

વાતચીત :

- (૧) આ બધાં ઘરમાંથી તમને કયું ઘર વધારે ગમ્યું? કેમ?
- (૨) બધાં ઘરમાંથી કયા ઘરમાં સૌથી વધુ સગવડો છે?
- (૩) તમારું ઘર અને ભૂંગો, તમારું ઘર અને ટ્રી-હાઉસ તથા તમારું ઘર અને રાફડો : સરખામણી કરો.
- (૪) તમે લીંપણ કરેલી જગ્યા ક્યાં જોઈ છે?
- (૫) ભૂંગામાં ઉનાળામાં ઠંડક અને શિયાળામાં ગરમાવો શા માટે લાગતો હશે?
- (૬) ટ્રી-હાઉસમાં રહેતાં બાળકોની નિશાળ કેવી હશે?
- (૭) ટ્રી-હાઉસમાં રહેતાં બાળકો કેવી કેવી રમતો રમતાં હશે?
- (૮) રાફડામાં કયા કયા ઓરડા હોય છે?
- (૯) આપણે રાફડો બનાવવો હોય તો શું કરવું પડે?
- (૧૦) ટ્રી હાઉસમાં ફળિયું/આંગણું હોય?
- (૧૧) ગાઓ : ધોરણ ૩ની ‘મયૂર’ના પાના નં. ૨૦ પરની કવિતા “એક ચકલો ને ચકલી આવે...” મેળવીને વાંચો અને ગાઓ.

કયા ઘરમાં વપરાય? '✓' કરો :

	રાફડો	ટ્રી-હાઉસ	ભૂંગા	પાકું મકાન	મારું ઘર
સિમેન્ટ					
લાકડું					
લોખંડ					
માટી					
ટાઈલ્સ					
કાચ					
વાંસ					
ઈંટ					

આવું બોલનાર કયા ઘરમાં રહે છે તે લખો :

- (૧) સૌથી વધુ મંકોડા મને કરડે છે.
- (૨) હું મારા ઘરમાં હોઉં તો શિયાળામાં ઠંડી કે ઉનાળામાં તાપ લાગતો નથી.
- (૩) ખૂબ પવન ફુંકાય ત્યારે મારું ઘર ઝોલાં ખાય છે.
- (૪) મારા ઘરને બારી-બારણાં નથી. પણ, મોટાં મોટાં કાણાં છે.
- (૫) મારું ઘર અરધું જમીનમાં ને અરધું જમીન ઉપર હોય છે.
- (૬) મારી માને ગારમાટીનું લીંપણ કરતાં આવડે છે.
- (૭) મારા ઘરે રહેવા આવનારને રાત્રે ઊંઘમાં ચાલવાની આદત હોય તો તેનાં હાડકાં ભાંગે જ.
- (૮) ગોળાકાર ભૂંગળી મારા ઘરમાં એ.સી.નું કામ કરે છે.

નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આખા વાક્યમાં લખો :

- (૧) તમારું ઘર ક્યાં છે?

(૨) તમારા ઘરમાં કેટલા ઓરડા છે?

(૩) તમારા ઘરમાં તમને કઈ જગ્યાએ બેસવું વધારે ગમે છે?

(૪) તમને તમારું ઘર કેમ ગમે છે?

(૫) તમારા ઘરમાં તમને કયો ફેરફાર કરવા જેવો લાગે છે?

(૬) ઊધઈ શાના વડે રાફડો બનાવે છે?

(૭) ભૂંગાની દીવાલો શાનાથી બને છે?

(૮) ટ્રી-હાઉસ શામાંથી બને છે?

 જવાબ પરથી પ્રશ્ન બનાવો :

ઉદા. મીરાંએ મોજડી પહેરી.

પ્રશ્ન : મીરાંએ શું પહેર્યું?

(૧) કીડીએ દર બનાવ્યું.

- કીડીએ

 બનાવ્યું?

(૨) રૂહાનાએ કેરી કાપી. - રૂહાનાએ _____ ?

(૩) ઋષિએ યજ્ઞ કર્યો. - _____ ?

(૪) મુન્નીને ઉખાણાં બહુ ગમે. - _____

ઉદા. નિહારની હોડી નાની છે.

પ્રશ્ન : નિહારની હોડી કેવી છે?

(૧) રૂદ્રાક્ષનો મોબાઈલ સફેદ છે. - રૂદ્રાક્ષનો મોબાઈલ _____ છે?

(૨) પિન્ટુએ કાળી બિલાડી પાળી. - પિન્ટુએ _____ પાળી?

(૩) શૌર્ય તોફાની છોકરો છે. - _____

(૪) શાળામાં મોટી લાયબ્રેરી છે. - _____

ઉદા. વાંદરો છાપરા ઉપર બેઠો છે.

પ્રશ્ન : વાંદરો ક્યાં બેઠો છે ? _____

(૧) માઈકલ બાંકડા પાછળ સંતાયો. - માઈકલ _____ સંતાયો?

(૨) હું ટેબલ નીચે સંતાયો. - હું _____ ?

(૩) મારા કાનમાં મધમાખી જતી રહી. - મધમાખી _____ જતી રહી?

(૪) A અને C ની વચ્ચે B આવે. - _____ આવે?

(૫) મેં લંચબૉક્સમાં મોબાઈલ મૂક્યો. - મોબાઈલ _____ મૂક્યો?

 કયા પાઠનો કયો શબ્દ ? :

ખટખટ, ધમાલમસ્તી, ગારમાટી, કૂકરી, ગોદડી, સૂર્યોદય, ધમ્માચકડી, પ્રવાસ, હૂપાહૂપ, ચંદ્રકાન્ત, રસગુલ્લાં, સોટી, આમલીપીપળી, બેંક, વૃક્ષ, ઉપવાસ, ગિલ્લી, ઉપવન, બાકોરાં, પુરસ્કાર,

સિમરન, ઈજેક્શન, ધરતીકંપ, યુક્તિ, શેલ્લારો, હોડી, ગોપો, કુસુમ, ધબાકો, વાઘબારસ

પાઠનું નામ	શબ્દો
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>

“કુકકુટ કબીલોનું” ચિત્ર જુઓ. કોણ કયા એકમમાં આવે છે ? તેનો ક્રમ લખો. વારાફરતી દરેક વિશે એક - એક વાક્ય કહો :

જરા હસીએ :

શિક્ષક : આ ચોપડી તમને કેવી લાગી ?

વિદ્યાર્થી : મેં આ ચોપડી ક્યાં ખાધી છે ?

